

T.C.
POLİS AKADEMİSİ
GÜVENLİK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
ULUSLARARASI GÜVENLİK ANABİLİM DALI

KADINLARIN CİNSEL SÖMÜRÜSÜ İLE
MÜCADELEDE ULUSLARARASI İŞBİRLİĞİ:
KOSOVA ÖRNEĞİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ
Ali Osman ELMATAŞ

Danışman
Prof.Dr. Halil İbrahim BAHAR

Ankara - 2008

ÖNSÖZ

Günümüzde “modern kölelik” olarak da adlandırılan insan ticaretinin en çok görülen formu olan, kadınların cinsel amaçlı sömürüsünü gerçekleştiren organize suç şebekeleri, ulusal ve uluslararası alanda yaygın bir şekilde faaliyetlerini sürdürmektedirler.

Kadınların cinsel amaçlı sömürüsü ile mücadelede ulusal ve uluslararası pek çok kuruluş ve organizasyon aktif olarak görev yapmaktadır. Bu çalışmada, insan ticareti ve özellikle kadınların cinsel amaçlı sömürüsünü ifade eden kadın ticareti ile mücadelede uluslararası kuruluşlarca yapılan, suçu önlemeye yönelik faaliyetler ile bu suçun mağdurlarına yardım amaçlı yürütülen faaliyetler incelenmiştir.

Kadınların cinsel amaçlı sömürüsüne yönelik ulusal anlamda yapılan akademik çalışmaların azlığı ve verilerin yetersizliği çalışmada karşılaşılan en önemli sorun olarak karşımıza çıkmıştır. Dünyada, feminizmin de etkisiyle çok ciddi bir akademik çalışma alanı olan kadın ticareti konusu, Türkiye’de henüz yoğun çalışılan bir alan değildir. Bu nedenle çalışmada kadınların cinsel amaçlı sömürüsü ele alınarak Türkiye’de yapılan çalışmalara bir yenisinin eklenmesi amaçlanmıştır.

Çalışmam esnasında kaynak olarak kullandığım Uluslararası Göç Örgütü (IOM), İnsan Ticareti ile Mücadele Veri Tabanı’na ulaşmamda yardımcı olan IOM Türkiye Misyon Şefi Sayın Maurizio Busatti ve İnsan Ticareti ile Mücadele Birim Şefi Sayın Meltem Ersan Ersoy’a, IOM Cenevre Ofisi’nden Sayın Sarah Louise ve Sayın Ayima Okeeva’ya, çalışmamı sürekli teşvik eden Polis Akademisi Başkanı Sayın Vadi Çiçekli’ye, Anabilim Dalı Başkanım Doç. Dr. Sayın Mehmet Özcan’a ve özellikle verdiği pozitif enerji ile çalışma azmimi kamçılayan tez danışmanım Prof.Dr. Sayın Halil İbrahim Bahar’a içten teşekkür eder, saygılarımı sunarım.

ÖZET

Elmastaş, Ali Osman, (2008), Kadınların Cinsel Amaçlı Sömürüsü ile Mücadelede Uluslararası İşbirliği: Kosova Örneği, Yüksek Lisans Tezi, Danışman: Prof.Dr. Halil İbrahim Bahar, 106 sayfa.

İnsan ticaretinin en yoğun görülen şekli olan ve kadınların cinsel sömürüsünü ifade eden kadın ticareti, insanlık tarihi kadar eskiye dayanmaktadır. Kadın ticareti günümüzde, küreselleşmenin de etkisiyle organize suç örgütlerine en çok kar getiren suç türlerindendir.

Sınır aşan özelliğinden dolayı bu suç türü ile mücadelede uluslararası işbirliği hayati bir öneme sahiptir. Özellikle son yıllarda, uluslararası kuruluşların kadın ticaretini önlemeye yönelik çalışmalarında ciddi artış görülmektedir.

1990'lı yılların başında SSCB'nin dağılması, Berlin Duvarı'nın yıkılması ve ardından dünyanın değişik bölgelerinde yaşanan etnik karışıklıklar ve çatışmalar, yasal ve yasadışı göçü tetiklemiştir. Birleşmiş Milletler (BM) gibi uluslararası kuruluşlarca sorunlu bölgelere müdahaleler yapılmış ve ardından barışı koruma misyonları oluşturulmuştur.

Diğer taraftan, istenmeyen bir gelişme ise, uluslararası kuruluşlarda görev yapan erkek personelin misyonlara yalnız gitmesi ve aldıkları yüksek ücretler, kadın tacirlerinin misyon personelini potansiyel müşteri olarak algılamalarına ve faaliyetlerini bu bölgelerde yoğunlaştırmalarına sebep olmuştur. Bu bölgelerde oluşan kadın ticareti pazarının müşterileri yerel halktan oluşmuş ve uluslararası kuruluşların personeli de kadın ticareti ile mücadelede başarılı olamamışlardır. Bu çalışmada, kadın ticareti konusu esas alınarak BM operasyonlarının etkililiği de sorgulanmaktadır.

Etnik karışıklık sonucu 1999 yılında BM misyonu kurulan Kosova, kadınların cinsel amaçlı sömürüsünün yoğun olarak yaşandığı, uzun bir süre devletin ve kanunların olmadığı bir bölge olarak çalışmanın evrenini oluşturmuştur. Çalışma 1999-2008 yılları arasında Kosova'daki kadın ticareti konusunu incelemektedir. Bu çalışmada bölgede görev yapan uluslararası kuruluşların çalışmaları, aralarındaki işbirliği veya koordinasyon eksikliği gibi konular tüm boyutları ile irdelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: İnsan Ticareti, Kadının Cinsel Sömürüsü, Uluslararası İşbirliği, Barışı Koruma Misyonları, Kosova.

ABSTRACT

Elmastaş, Ali Osman, (2008), International Cooperation in Responding to Sexual Exploitation of Women: Kosovo Case, MA Dissertation, Supervisor: Prof. Dr. Halil İbrahim Bahar, 106 pages.

Trafficking in women is the most common type of human trafficking and symbolizes sexual exploitation dating back to as early as human history. Today, trafficking in women is one of the most beneficial types of crime used by organized crime organizations. International cooperation is highly essential for combating with such a transnational crime. In the last few years, international organizations have been focusing, especially, on preventing trafficking of women.

Beginning of the 1990s, with the dissolution of the Soviet Union, the fall of the Berlin Wall and the ethnic conflicts and violence in various parts of the world had sparked legal and illegal immigration. With the intervention by the international organizations, such the United Nations (UN), peacekeeping missions were created.

As the employees of the international organizations joining to these missions alone away from their families and receiving high salaries are some of the facilitating factors for the women traders to recognize mission personnel as potential customer and to condense their activities on those regions. Local people have become customers for the traders in those regions and the staff of the international organization was unable to successfully combat against trafficking in women. In this study, women trade issue and the effectiveness of the UN missions are analyzed.

Kosovo as a region where UN mission was established due to ethnic conflict in 1999, sexual exploitation of women is intensively occurred, and lack of government and legal measures are the main focus of this study. The study examines trafficking in women problem in Kosovo between 1999 and 2008. In this study many aspects of the issues, such as women trafficking in Kosovo and efforts of the international organizations serving in the region, cooperation among them and existence of problems of coordination are analyzed.

Key Words: Human Trafficking, Women's Sexual Exploitation, International Cooperation, Peace Keeping Missions, Kosovo.

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
ÖNSÖZ.....	I
ÖZET.....	II
ABSTRACT	III
İÇİNDEKİLER	IV
KISALTMALAR LİSTESİ.....	VI
TABLolar LİSTESİ	VIII
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

KADINLARIN CİNSEL AMAÇLI SÖMÜRÜSÜ KAVRAMSAL ÇERÇEVESİ

1.1. İNSAN TİCARETİ NEDİR?	10
1.2. İNSAN TİCARETİ ŞEKİLLERİ.....	14
1.2.1. Kadın Ticareti	15
1.2.2. Çocuk Ticareti	16
1.2.3. Organ ve Doku Ticareti.....	16
1.2.4. Kölelik/ Zorla Çalıştırma	16
1.3. İNSAN TİCARETİ İLE GÖÇMEN KAÇAKÇILIĞI ARASINDAKİ FARKLAR.....	17
1.4. KADIN TİCARETİNDE KULLANILAN YÖNTEMLER.....	19
1.5. KADIN TİCARETİNİN SEBEPLERİ.....	25
1.6. KADIN TİCARETİ MAĞDUR PROFİLİ.....	34
1.7. KADIN TİCARETİNİN BOYUTLARI.....	38

İKİNCİ BÖLÜM

KADINLARIN CİNSEL AMAÇLI SÖMÜRÜSÜ İLE MÜCADELEDE ULUSLARARASI İŞBİRLİĞİ

2.1. KADIN TİCARETİ İLE MÜCADELEDE ULUSLARARASI İŞBİRLİĞİNE YÖNELİK ÇALIŞMALAR.....	41
--	----

2.2. ULUSLARARASI İŞBİRLİĞİNİN GEREKLİLİĞİ	43
2.3. ULUSLARARASI KURULUŞLAR VE ROLLERİ.....	44
2.3.1. Birleşmiş Milletler (BM)	45
2.3.2. Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü (NATO).....	49
2.3.3. Avrupa Birliği (AB).....	51
2.3.4. Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı (AGİT).....	55
2.3.5. Uluslararası Göç Örgütü (IOM).....	57
2.3.6. Sivil Toplum Kuruluşları (STK).....	59

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ARAŞTIRMANIN DİZAYNI VE METODOLOJİSİ

3.1. ARAŞTIRMANIN KONUSU	63
3.2. ARAŞTIRMANIN AMACI	63
3.3. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ	64
3.4. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ.....	64
3.5. KAPSAM VE SINIRLILIKLAR.....	67

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

KADINLARIN CİNSEL AMAÇLI SÖMÜRÜSÜ İLE MÜCADELEDE ULUSLARARASI İŞBİRLİĞİNDE KOSOVA ÖRNEĞİ

4.1. KOSOVA’NIN JEOPOLİTİK YAPISI VE TARİHSEL SÜREÇ	70
4.1.1. Kosova’nın Jeopolitik Yapısı.....	70
4.1.2. Tarihsel Süreç	71
4.2. KOSOVA’DA KADIN TİCARETİ	77
4.2.1. Kadın Ticareti Olaylarının Soruşturulmasında Kosova’da Yaşanan Mağdur Kaynaklı Sorunlar	80
4.2.2. Kadın Ticareti Olaylarında Misyonun Personelinden Kaynaklanan Sorunlar.....	85
4.2.3. Kosovadaki Kadın Ticareti Olaylarında Misyondaki Kurallardan Kaynaklanan Sorunlar	88
SONUÇ VE DEĞERLENDİRME	91
KAYNAKÇA	98

KISALTMALAR LİSTESİ

AAET	Avrupa Atom Enerjisi Kurumu
AB	Avrupa Birliği
ABD	Amerika Birleşik Devletleri
AET	Avrupa Ekonomik Topluluğu
AGİT/OSCE	Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı/Organization for Security and Cooperation in Europe
AKÇT	Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu
AMFAR	Amerikan AIDS Araştırma Kurumu (The American Foundation for AIDS Research)
AT	Avrupa Toplulukları
BM/UN	Birleşmiş Milletler/United Nations
CAHTEH	İnsan Ticaretine Karşı Avrupa Konseyi Sözleşmesi (Ad Hoc Committee on Action against Trafficking in Human Beings)
CIVPOL	Civilian Police (Polis Birimi)
DPKO	Department of Peacekeeping Operations (Barışı Koruma Operasyonları Birimi)
EFTA	European Free Trade Association (Avrupa Serbest Ticaret Birliği)
EUROPOL	Avrupa Güvenlik Ofisi
EUROSTAT	Avrupa Birliği İstatistik Kurumu
ILO	International Labour Office (Uluslararası Çalışma Örgütü)
IOM	International Organization for Migration (Uluslararası Göç Örgütü)
KFOR	Kosovo Force (NATO Kosova Askeri Gücü)
KPS	Kosovo Police Service (Kosova Polis Teşkilatı)

NATO	Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü
ODIHR	Office for Democratic Institutions and Human Rights (AGİT, Demokratik Kurumlar ve İnsan Hakları Ofisi)
SPMU	Strategic Police Matters Unit (AGİT, Stratejik Polis Konuları Birimi)
SSCB	Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği
STK	Sivil Toplum Kuruluşları
TBMM	Türkiye Büyük Millet Meclisi
TCK	Türk Ceza Kanunu
TPIU	Trafficking and Prostitution Investigation Unit (İnsan Ticareti ve Fuhuş Araştırma Birimi)
UÇK	Kosova Kurtuluş Ordusu
UNGIFT	United Nations Global Initiative to Fight Human Trafficking (İnsan Ticareti ile Mücadele Birleşmiş Milletler İnisiyatifi)
UNHCR	Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği
UNICEF	The United Nations Children's Found (Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu)
UNMIK	United Nations Interim Administration Mission to Kosovo (BM Kosova Geçici Öz Yönetimi)
UNODC	United Nations Office on Drugs and Crime (Birleşmiş Milletler Uyuşturucu ve Organize Suçlarla Mücadele Ofisi)

TABLÖLAR LİSTESİ

	Sayfa
Tablo 1. İnsan Ticaretinin Şekli.....	15
Tablo 2. İnsan Ticareti Mağdurunun Ülkesinden Çıkış Nedeni	20
Tablo 3. İnsan Tacirleri Tarafından Mağdurlara Vaat Edilen İşler.....	20
Tablo 4. Mağdur Edilme Yöntemleri	21
Tablo 5. İnsan Ticaretine Maruz Kaldığı Dönemde Mağdura Uygulanan Cinsel Şiddet.....	24
Tablo 6. Cinsel Saldırısı Gerçekleştirenler.....	25
Tablo 7. Mağdurların Milliyetleri.....	27
Tablo 8. Mağdurun Ülkesindeki Ekonomik Durumu.....	28
Tablo 9. Mağdurun Ülkesinde Çalışıp Çalışmadığı.....	29
Tablo 10. Çalışan Mağdurun Mesleği/Ülkesinde Yaptığı İş.....	29
Tablo 11. Mağdurun Cinsiyeti	30
Tablo 12. Tacir-Mağdur İlişkisi.....	30
Tablo 13. Mağdurun Ülkesinde Çalışırken Aldığı Aylık Ücret.....	31
Tablo 14. Mağdurların Yaşları.....	35
Tablo 15. Mağdurların Eğitim Seviyeleri.....	36
Tablo 16. Mağdurların Medeni Hali.....	36
Tablo 17. Mağdurların Çocuk Durumu.....	37
Tablo 18. Mağdurların Çocuk Sayısı.....	37
Tablo 19. 1999-2008 Yılları Arasındaki İnsan Ticareti Mağdurlarının Sayısı.....	38
Tablo 20. Mağdurun Cinsel Sömürü Esnasında İlişkiye Girdiği Kişiyle Tanışıklık Durumu.....	47
Tablo 21. Mağdurun İlişkiye Girdiği Kişinin Yerli-Yabancı Profili.....	48
Tablo 22. Kosova’da Yaşanan İnsan Ticareti Olaylarının Mağdurların Milliyetlerine Göre Dağılımı.....	78
Tablo 23. Kosova’daki İnsan Ticaretinin Şekli.....	79
Tablo 24. Kosova’daki Mağdurların Cinsiyetleri.....	79
Tablo 25. Kosova’ya Getirilen Mağdurlara Vaat Edilen İşler.....	80

Tablo 26. 2005 IOM Raporundaki İlk Beş Ülke Tacirlerinin Cinsiyetleri.....	83
Tablo 27. Kosova’da Tespit Edilen Mağdurların Yaş Durumları.....	84
Tablo 28. Kosova’da Tespit Edilen Tacirlerin Cinsiyetleri.....	85
Tablo 29. Kosova’daki Müşterilerin Yerli-Yabancı Profili.....	87

GİRİŞ

İnsanların bir eşya gibi alınıp satılmalarının tarihi en eski çağlara kadar dayanmaktadır. İnsanların fiziki yapılarının ticari bir mal-meta olarak görülmesi onları; alınıp-satılmaları, vücut bütünlükleri ve kişiliklerine saldırı ve müdahaleler konusunda risk altında bırakmaktadır.

Özellikle bu tür saldırıların odağında her zaman kadınlar önemli bir yer tutmuş ve cinsel sömürü amaçlı seks kölesi olarak kullanılmışlardır. Bunun yanında, bilinen tarihte Afrika'nın köleleştirilmesi ve burada yaşayan insanların bulundukları bölgelerde veya okyanus aşırı nakilleri sonucu bir ticari mal gibi alınıp satılmaları en çok dikkat çeken insan ticareti vakalarındandır.

Sayısız mağduru ve bu işten para kazanan sayısız organize suç örgütüyle, insan ticareti yüzyıllardır devam etmektedir. Günümüzde de insanların köleleştirildiğini, bir mal gibi alınıp satıldıklarını görmekteyiz. İnsan ticareti, özellikle artan göçlerle birlikte uluslararası organize suç örgütleri için iyi bir kaynak ve az bir sermaye ile çok para kazanmanın yolu olmuştur (Hughes, 2000:625). Diğer organize suç türlerine bakıldığında çok daha az riski ve yüksek kar oranı ile insan ticareti, küreselleşmenin de etkisiyle yaygın bir şekilde devam etmektedir.

Dünyada çok hızlı bir şekilde sosyal, ekonomik ve siyasal değişimler yaşanmaktadır. Bu değişimler paralelinde göç olgusu, yeni rotalar ve trendler izlemektedir. SSCB'nin (Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği) dağılması, Berlin Duvarı'nın yıkılarak Doğu ve Batı Almanya'nın birleşmesi, yaşanan büyük depremler ve diğer doğal afetler ile etnik çatışmalar, beraberinde göç dalgalarını getirmiştir (Demleitner, 2001: 257-259).

Yasa dışı göçle birlikte anılan insan ticareti (Çiçekli, 2006:317), bir zamanlar Afrika'daki insanları mağdur olarak hedefine koyup onları köle sıfatı ile yenedünyadaki köle pazarlarına götürürken; yirminci yüzyılın başlarında beyaz kadın ticareti diye de adlandırılan formda Rusya, Uzak Doğu ve Güneydoğu Avrupalı kadınları hedef almıştır.

İnsan tacirleri için zengin batılı ülkeler her zaman birinci derecede hedef ülke konumlarını korurken; bazen de Kosova, Bosna-Hersek, Doğu Timor veya Haiti gibi

etnik karışıklıkların yaşandığı ve uluslararası barışı koruma güçlerinin görev yaptığı ülkeler hedef ülke konumuna geçmiştir. Kaynak ülkelerden olan Güneydoğu Avrupa ülkelerinden bazılarının Avrupa Birliği'ne üye olmaları ile birlikte kadın bulmakta zorlanan insan tacirleri son zamanlarda yine Afrika ülkelerine yönelerek bu ülkelerden kadın temin etme yollarını aramaya başlamışlardır (Ripperger, 2008).

Kadınların cinsel amaçlı sömürülmesini ifade eden kadın ticareti, tüm tarih boyunca farklı rotalarda ve farklı boyutlarda devam eden bir süreçtir. Bu da insan ticaretinin dinamik ve değişken bir yapıya sahip olduğunun bir göstergesidir. Günümüzde kadın ticaretinin ulusal ve uluslararası gündemde gittikçe artan bir oranda yer edinmesinin en önemli nedenlerinden biri de kadın haklarında meydana gelen gelişmeler ve bunun sonucunda mağdur haklarının korunmasına yönelik çalışmaların çoğalmasındır (Bahar, 2006:6). Uluslararası kuruluşların girişimleri ile günümüzde birçok ülke, kadın ticareti konusunu öncelikli gündemleri içerisine almaktadır. Özellikle üyeleri ve çalışanları gönüllü kadınlardan oluşan, yardım ve bağışlarla aktivitelerini devam ettiren ve amaçları; kadın ticaretine konu olmuş mağdurlara yardım etmek olan sivil toplum kuruluşları da (STK), kadın ticareti konusunu sürekli gündemde tutmaktadır. Devletlerin ve STK'ların bu yaklaşımları da insan ticaretinin kapsamı ve mahiyeti ile ilgili tartışmaları arttırmakta; suçun önlenmesine yönelik çalışmaları da kuvvetlendirmektedir.

İnsan ticareti, uluslararası özelliği olan ve önlenmesi konusunda hiçbir ülkenin tek başına üstesinden gelemeyeceği kadar karmaşık bir yapıya sahiptir. Uluslararası organize suç örgütlerinin idare ettiği insan ticareti sektörü ile mücadele etmek için uluslararası işbirliği, kurumlar arasında iyi bir koordinasyon ve bütünleştirilmiş bir insan ticareti ile mücadele stratejisine ihtiyaç vardır.

Etnik çatışmaların çokça yaşandığı son çeyrek asırda, bu çatışmaları önlemeye yönelik olarak görev yapan uluslararası kuruluşların çalışanlarının aldıkları yüksek maaş, gittikleri misyonlarda yalnız kalmak zorunda olmaları, gidilen ülkelerdeki işsizlik, kanuni boşluklar ve yerel halkın fakirliği, insan ticareti organizatörlerinin bu bölgelerdeki faaliyetlerini arttırmalarına kolaylık sağlamıştır (Klopčič'ten akt. Joseph, 2005:64). Uluslararası kuruluşlardan sadece BM'nin tüm dünyada 22 misyonda 77.000 asker, 11.000 polis, 5.000'den fazla uluslararası sivil personel, 12.000 civarında yerel personel ve 2.000 civarında toplam 160 ülkeden

gelen gönüllü çalışanı olduğu düşünülürse (un.org, 2008) ve bütün bu çalışanların aldıkları yüksek maaşlar hesaba katılırsa durum daha kolay anlaşılır.

Uluslararası faaliyeti olan bütün resmi kurumların insan ticaretine karışan personeline karşı uyguladığı sıfır tolerans prensibine (un.org, 2008) rağmen; misyonlarda görev yapan personelden bazıları bu kurala uymamakta ve insan ticareti ile uğraşan suç şebekelerinin masum insanları mağdur etmelerine katkıda bulunmaktadır.

Bu bağlamda bu araştırmaya konu olan kadın ticareti ile mücadele, uluslararası kuruluşların barışı kurmak (*peace making*) ve korumak (*peace keeping*) amaçlı personel görevlendirdiği, etnik çatışma ve toplumsal düzensizliklerin yaşandığı bölgelerden biri olan Kosova örneğinde 1999-2008 yılları arasındaki veriler ışığında incelenecektir. Kosova, bağımsızlığını ilan ettiği 2008 yılına kadar yukarıda bahsedildiği gibi insan ticareti organizatörlerinin faaliyetlerini yoğunlaştırmalarına sebep olabilecek tüm özelliklere sahip bir bölge olarak değerlendirilmektedir. Ancak bağımsızlık ilanı çok yeni olduğundan önümüzdeki döneme ait bir yorum yapmak mümkün görülmemektedir. Uluslararası kuruluşların tamamının görev yaptığı Birleşmiş Milletler (*United Nations*-BM/UN) Kosova Misyonu (UNMIK), çalışma için güzel bir evren sunduğundan; Kosova’da kadın ticareti ve kadın ticareti ile mücadelede uluslararası kuruluşların rolleri ve işbirliği incelenerek, kadın ticaretinin önlenmesine yönelik tavsiyeler çalışmanın sonunda sunulmuştur.

İki milyondan fazla nüfusu olan bu ülkede, 80-100 bin civarında uluslararası personel, değişik uluslararası kuruluşlar adına Kosova’da görev yapmak üzere gelmiş ve her gelen birey kendi kültürünü ve ülkesindeki çalışma modelini Kosova’ya taşımıştır. Bu yabancıların, Kosova misyonunu yüksek kazançlı bir gelir kapısı olarak tanımlamaları ve yakınlarından (akraba, eş-dost) binlerce kilometre uzakta “gönüllerince eğlenebilecekleri” bir mekân olarak görmeleri, başka bir ifade ile barışı kurmak ve korumak misyonuna yabancılaşarak bu bölgede faaliyet gösteren kadın tacirlerinin potansiyel müşterileri haline gelmişlerdir. Böylece pazarın aktörlerinden biri olarak sürece dahil olduklarından bir çok pazarlığın görmezden gelen bekçiliği rolüne soyunmuşlardır. Elbette bu durum insan ticaretini profesyonelce planlayan

organize suç şebekelerinin iştahlarını kabartmış ve bölgedeki aktivitelerine hız kazandırmıştır.

Ayrıca misyonlarda görevlendirilmiş uluslararası polis ve askerlerin misyondaki ortak dil olan İngilizce bilgisine yeteri kadar sahip olmamaları, olaylar karşısındaki vurdumduymaz tavırları, bölge kültürüne yabancı olmaları ve bölge insanların toplumsal yaşamlarını bilmemeleri ciddi sorunlar olarak değerdendirilmektedir. Bütün bu olumsuzluklar, tüm adi suçlarda olduğu gibi kadın ticareti ile ilgili suçlara yönelik etkin bir mücadelenin yapılmasını olanaksız kılmıştır. Böylelikle kadınlara yönelik istismarlar diğer suçlarda olduğu gibi yüksek oranda artmıştır.

Çalışmanın evreni olarak Kosova ele alınmıştır. Kosova’da NATO müdahalesinin ardından kurulan BM UNMIK Misyonu Kosova’yı operasyonel anlamda 5 bölgeye ayırmıştır. Bu beş bölgenin her birinden farklı bir ülkenin askeri gücü sorumlu olmuş; ancak uluslararası polis gücü CIVPOL, her bölgede çok değişik ülkelerin polisleri ile faaliyetlerini yürütmüştür. Kosova’nın birinci bölgesi başkent Priştine’yi de içine alan orta Kosova bölgesidir, İngiltere sorumluluğundadır ve nüfusu 571.000’dir. İkinci bölge Kosova’nın doğu ve güneydoğu kısmı olan Gjlane bölgesidir, ABD sorumluluğundadır ve nüfusu ikinci büyük şehir Ferizaj ile birlikte 380.000’dir. Çalışmanın yazarı da 1999-2001 yılları arasında bu bölgede görev yapmıştır. Üçüncü bölge, güney batı bölgesi olan Prizren’dir. Almanya sorumluluğu altındadır ve nüfusu, 165.000’dir. İtalyan askerlerinin sorumluluğundaki batı bölgesi Peja, dördüncü bölgedir ve nüfusu, 195.000’tir. Son bölge olan, kuzeydeki Mitrovica, 186.000 kişinin yaşadığı, Fransızların sorumluluğunda olan ve Sırpların yoğun olarak bulunduğu bir bölgedir. Nüfusun geriye kalan kısmı ise diğer şehirlerde yaşamaktadır (unmikonline.org, 2008).

Tarihsel süreç incelendiğinde, genel anlamda insan ticareti, özel anlamda da kadın ticaretinin evrensel bir olgu olma özelliklerini devam ettireceği değerdendirilmektedir. İnsan ticareti ile mücadeleyi, ulusal ve uluslararası iki farklı düzeyde ele almak mümkündür. Polisiye ve sosyokültürel yöntemlerle insan ticareti suçu ile mücadeleye çalışılmaktadır. İnsan ticareti ile mücadele alanında ulusal düzeyde kolluk birimleri ve STK’lar, uluslararası düzeyde ise BM, Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı (AGİT), Uluslararası Göç Örgütü (IOM) ve uluslararası STK’lar

çalışmaktadır. Uluslararası suç örgütleri tarafından yönetilen insan ticareti faaliyetleri ile mücadelede uluslararası başarı sağlayabilmek için tüm bu uluslararası kuruluşların uyum sağladığı bir yapının oluşturulması gerekmektedir.

Günümüzde gelinen noktaya bakıldığında, dünya çapında, insan ticareti alanında çalışmalar yapan birçok uluslararası kuruluşun bulunduğu görülmektedir. Ancak bu kuruluşların çalışmalarını koordine edecek bir yapı bulunmaması, kurumların birbirinden bağımsız ve ayrı faaliyet alanlarına sahip olması, etkin mücadele yöntemlerinin geliştirilmesini engellemektedir. İşte bu nedenle bütünleştirilmiş mücadele yöntemleri ve bu yöntemleri tüm uluslararası kuruluşlar için uygulanabilir hale getirecek bir yapının oluşturulması kaçınılmaz hale gelmiştir. Bugün yaşanan sorunlara rağmen, insan ticareti ile mücadelede başarılı olabilmek için, ilerleyen zaman içerisinde ulusal ve uluslararası kurumların sözü edilen bütünleştirilmiş yöntemleri sergilemesi beklenmektedir.

Kadınların insan ticareti mağduru olmalarına neden olan temel faktörler nelerdir? Sorunun çözümüne yönelik ulusal ve uluslararası ne tür çalışmalar yapılmaktadır? Hedeflenen sonuçlara ne derece ulaşılmaktadır? Bu konuda karşılaşılan engeller ve çözüm yolları nelerdir? Barışı kurmak ve korumak için gittiği ülkenin sosyoekonomik ve sosyokültürel yapısını bilmeyen ve görev yapmış olduğu toplumla mesafeli olan misyon personeli insan ticaretinin önlenmesinde ne derece başarılı olabilir?

Yukarıdaki sorular oldukça karmaşık yanıtlar içermektedir. Uluslarüstü ve uluslararası kurum ve kuruluşların, insan ticareti ile mücadele alanında birçok kararlar almalarına ve çalışmalarına rağmen; sorunun büyüklüğü, yayıldığı alanın genişliği ve karmaşık yapısından dolayı ve bu problemin tüm yönleri ile birlikte değerlendirilememesinden, sorunun kontrol altına alınabilmesi neredeyse imkânsız hale gelmiştir. Öyle ki bu soruna toptan bir çözüm için, hem kaynak ülkelerin insanlarını ve özellikle kadınlarını göçe zorlayan sebeplerin ortadan kaldırılması, hem de bu pazarın asıl unsurlarından olan erkeklerin taleplerinin azaltılması veya ortadan kaldırılması gerekmektedir (Hughes, 2007). Ayrıca uluslararası olma özelliğinden dolayı kolluk kuvvetleri bu suç türüyle mücadele alanında eğitilmeli, koordine ve işbirliğine açık olmalı ve tüm uluslararası kuruluşlar ile yerel kolluk kuvvetleri arasında koordine sağlanmalıdır (Picarelli, 2002).

Şu ana kadar yapılan akademik çalışmalarda BM'nin suçla mücadelede ve barışı koruma misyonlarında başarısız olduğu vurgulanmaktadır (Roberts ve Tharoor'dan aktaran Başak, 2006:339). Bosna Savaşı'nda bir türlü müdahale kararı alamaması ve yüz binlerce insanın katledilmesine göz yumması, BM tarafından "güvenli bölge" ilan edilen Srebrenitsa'da görev yapan BM personelinin, koruması altındaki silahsız insanları öldürüleceklerini bildikleri halde Sırp güçlerine teslim etmeleri (Başak, 2006:339), Kosova'daki etnik çatışmalar başlayınca yine müdahale kararı alamaması ve NATO'nun BM kararını beklemeden Kosova'ya hava harekâtı başlatması gibi BM'nin başarısız olduğu birçok alan sıralanabilir.

Bu çalışma, insan ticareti konusu temel alınarak, BM operasyonlarının etkililiğini de sorgulamaktadır. Bir barış gücü operasyonu düzenlenmesi gündeme geldiğinde bunun askeri mi yoksa bir önleyici ve koruyucu bir polis operasyonu karakteri mi taşıması gerektiğinin tespiti her zaman sorun olmuştur (Başak, 2000:52). BM Güvenlik Konseyi'nde her seferinde ciddi tartışmalara yol açan operasyonların karakteri ile ilgili oturumlar uzamakta, kararlar alınamamakta ve bu süreç atılacak adımların gecikmesine sebep olabilmektedir.

Çalışmamızın evreni olan Kosova'da suçla mücadelede yaşanan sorunların çözülmesini zorlaştıran nedenlerden biri de uluslararası polisin orada yerel polis gibi ve tüm yerel polis yetkileriyle donatılmış olarak görev yapmasıdır (unmikonline.org, 2008). BM görevlileri, bölgeyi ve insanları tanımadığı için yerel insanlardan uzak kalmıştır. Yerel polisin yürütebileceği uzlaşmacı polislik rolünü yeterince uygulayamayan BM polisine yerel halktan yeteri kadar bilgi gelmemesi, dil ve kültür farklılıkları gibi etkenler, sorunların çözülmesini engellediği gibi aynı zamanda suç oranlarında artışa da sebep olmuştur.

Yerel halkın başlangıçta büyük umut bağladığı uluslararası görev güçlerinin, sorunlar karşısındaki kayıtsız durumu ve suç oranlarındaki artış; bu kurumların kriz bölgelerindeki varlıklarını tartışılır hale getirmiştir. Hatta yerel halk güvensizliklerini ve bu kuruluşlardan beklentide olmadıklarını göstermek için, BM ile AGİT'in İngilizce adlarını değiştirerek; Birleşmiş Milletlere United Nations yerine United Nothing (birleşmiş hiçbirşey), Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı'na da Organization for Security and Cooperation in Europe yerine, "Organization for

Spreading Chaos in Europe” (Avrupa’da Kaosu Yayma Teşkilatı) şeklinde yeni isimler koymuşlardır.

Bu çalışmada, insan ticaretinin önlenmesinde rol alan uluslararası kurumlar ele alınmaktadır. Bu bağlamda BM, AGİT, Avrupa Birliği (AB), NATO, IOM ve STK’ların rolleri ile bu kurumlar arasındaki işbirliği ve eşgüdümün geliştirilmesindeki yeni yöntemler incelenmektedir.

Çalışmada kaynak olarak IOM’nin resmi veri tabanı kullanılmıştır. Dünya çapında faaliyet gösteren ve insan ticareti ile ilgili özel bir birimi olan IOM, göç alanında yaptığı çalışmaların yanında, insan ticareti mağdurları ile yakından ilgilenerek onların ihtiyaçlarını giderme yönünde yaptığı çalışmalarla da adını duyurmuş bir kurumdur. Kayıtlara geçen bütün insan ticareti olaylarının mağdurları ile birebir ilgilenmeye çalışan IOM’nin “İnsan Ticareti Veri Tabanı” 1999–2008 yılları arasını kapsamakta ve sadece 12627 mağdur ile ilgili bilgiler bu veri tabanında yer almaktadır. Tüm araştırmalar yıllık insan ticareti potansiyelinin 700–800 bin civarında gerçekleştiğini iddia ederken, IOM rakamlarının sadece 12627 ile sınırlı kalması dikkat çekici bir konudur.

IOM yetkilileri ile yapılan görüşmede, yardım edilen mağdur sayısının az algılanmasının birkaç sebebi olduğu vurgulanmıştır. Bunlardan birincisi, her ülkenin IOM ile ilişkisinin aynı seviyede bulunmaması, dolayısıyla bütün mağdurlara ulaşma imkânının olmamasıdır. İkinci olarak, insan ticaretinin boyutu ile ilgili verilen bütün rakamların tahminlere dayanıyor olmasıdır. Tahmine dayanan yüz binlere yakın mağdurun nerede olduğu tartışılan bir konudur. Üçüncü olarak ise, bu alanda çalışan başka uluslararası kuruluşlarda da değişik veriler olabileceğidir.

Bu veri tabanında mağdurların, sorulan soruların bir kısmına cevap vermemesinden dolayı, kullanacağımız tablolarda bu konular, “bilinmeyen” başlığı ile verilmiştir. Bazen bilinmeyen başlığının altında toplam rakamın yarısının bulunduğu görülecektir. Bu sonuç ise; o konu ile ilgili yorum yapmada zorluklara ve gerçek tabloyu ortaya koymada sıkıntılara yol açmıştır. Sorulan sorulara cevap verilmemesi ile ilgili görüşülen Cenevre’deki IOM yetkilisi; büyük bir travma yaşayan mağdurların bazı soruları cevaplamak istemediklerini doğrularken, tamamen gönüllülük esasına dayanarak hazırlanan bu istatistiklerin sorularının cevaplanmamasının normal karşılanması gerektiğini vurgulamıştır. Sığınma evlerine

alınan mağdurların normalleşmesi bazen aylar almaktadır ve mağdurlardan birçoğu bu süreyi beklemeden ya ülkelerine dönmekte veya sığınma evinden ayrılmaktadır. Bu sebeplerle soruların tamamının cevaplanması sağlanamamaktadır.

İnsan ticareti genelde uluslararası bir suç türü olarak algılanmaktadır. Bu suçu işleyenlerin bağlantıları uluslararası olsa da mağdurlara bakıldığında, birçok insanın aslında kendi ülkesinde insan ticaretine konu olduğu görülecektir (State Department Report, 2007). Özellikle kadın ticaretinde, mağdurlara yaklaşım yabancı kadınlarla yerel kadınlar arasında da yine farklılıklar gösterebilmektedir. İnsan ticaretine konu olmuş yerel kadınlar fahişe damgasını yerken, yabancı kadınlar mağdur olarak nitelenmekte ve kendilerine birçok imkân tanınmaktadır. Ankara’da bulunan Kadın Dayanışma Vakfı (KDV), insan ticareti mağdurları için sığınma evi işletmektedir. Vakfın yetkilileri ile yapılan görüşmede, sığınma evinden bu güne kadar hiçbir Türk vatandaşının yararlanmadığı bilgisi alınmıştır. Ayrıca yerel mağdurların sığınma evinden faydalanmaları için bir engel de olmadığı, sorunun sadece insan ticareti ile ilgili olaylara bakan Yabancılar Şube Müdürlüğü’nden kaynaklandığı, şubenin görevinin yabancılarla ilgili iş ve işlemleri takip etmek olduğu ve mağdurları tespitte Türk mağdurların ihmal ediliyor olabileceği belirtilmiştir.

Amerika Birleşik Devletleri (ABD) tarafından hazırlanan yıllık insan ticareti raporunda; her yıl başka ülkelere getirilerek mağdur konumuna düşürülen kadınların sayısının 800 bin civarında olduğu, ancak ülkelerinde mağdur konumuna düşen kadınların sayısının milyonlarla ifade edilebileceği vurgulanmaktadır (State Department Report, 2007:10).

Bu çalışma dört bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde, insan ticaretinin uluslararası alanda kabul görmüş tanımları yapıldıktan sonra, insan ticaretinin şekilleri olan kadın ticareti, çocuk ticareti, organ ve doku ticareti ile kölelik/zorla çalıştırma konuları kısaca anlatılmıştır. Günümüzde en çok yapılan hatalardan biri de insan/göçmen kaçakçılığı ile insan ticareti kavramlarının aynı anlama geldiği yanılgısıdır. Bu nedenle göçmen kaçakçılığı ile insan ticareti arasındaki belirgin farklar işlenerek iki suç tipinin birbirinden ne kadar farklı özelliklerde olduğu ortaya konmuştur. Dinamik bir yapıya sahip olan insan ticaretinde kullanılan yöntemler incelendikten sonra insan ticaretinin sebepleri, kaynak ve hedef ülkelerdeki unsurlar ayrı ayrı dikkate alınarak açıklanmıştır. Bu bölümde özellikle insan ticaretinin dünya

apında çok yaygın bir suç türü olduğu da dikkate alınarak bu alanda ciddi çalışmaları olan IOM'nin veri tabanındaki bilgiler ışığında, boyutları da belirlenmeye çalışılmıştır.

İkinci bölümde, insan ticareti ile mücadelede uluslararası işbirliği yöntemleri ele alınmıştır. İnsan ticareti suçunu işleyen uluslararası suç örgütleri ile ancak bütünleşmiş bir uluslararası işbirliği ile mümkün olabileceği tespitinden sonra, uluslararası alanda faaliyet gösteren BM, NATO, AB, AGİT, IOM ve STK'lar gibi kurumların kuruluş nedenleri, faaliyet alanları ve insan ticareti ile ilgili konumları incelenmiştir.

nc bölümde, araştırmanın dizaynı ve metodolojisi anlatılmıştır. Bu konunun araştırılmaya değer tarafı ve önemi üzerinde durulmuş, insan ticareti ile mücadelede yaşanılan başarısızlığın sebepleri tartışılmıştır. Ayrıca alışma sırasında karşılaşılan sorunlar ve sınırlılıkların neler olduğu konuları işlendikten sonra, hangi bilimsel araştırma yöntemlerinden yararlanılarak bu tez çalışmasının yapıldığı belirtilmiştir. Veri toplama yöntemi olarak, Kosova'daki kadın ticareti olaylarının takibi sırasında yapılan gözlem ve yapılandırılmamış mülakat yöntemleri kullanılmıştır. Ayrıca IOM'e ait 1999–2008 yılları arasını kapsayan İnsan Ticareti Veri Tabanı bilgileri ile bu konudaki özellikle yabancı akademisyenlerin yapıtları incelenerek çalışma gerçekleştirilmiştir.

Dördüncü bölümde, kadın ticareti ile mücadelede Kosova rneği incelenmiştir. Yazarın 1999–2001 yılları arasında BM personeli olarak görev yaptığı Kosova'nın jeopolitik yapısı ve tarihi gelişimi aktarıldıktan sonra, BM tarafından kurulan misyon ve diğer uluslararası kuruluşların bölgede kadın ticaretine yönelik çalışmaları ve yaşanan sorunlar anlatılmıştır. Bu sorunlar mağdur kaynaklı, personel kaynaklı ve misyonun yapısından kaynaklı sorunlar olarak kategorize edilerek ele alınmıştır.

Son bölümde, genel bir değerlendirme yapılarak, çalışma bulguları özetlenmiş, alınabilecek tedbirler ele alınarak bazı tavsiyeler ve İsveç'te uygulanan kadın ticareti ile mücadele yöntemi örnek uygulama olarak anlatılmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

KADINLARIN CİNSEL AMAÇLI SÖMÜRÜSÜ KAVRAMSAL ÇERÇEVESİ

Bu bölümde, 2000 yılına kadar insan ticaretinin tüm öğelerini kapsayıcı ve tüm devletlerin bu suç türüyle mücadelesinde ortak hareket etmelerini sağlayacak bir tanımın yapılamamış olduğu vurgulanarak; başta Palermo Protokolü olarak bilinen “Sınır Aşan Örgütlü Suçlara Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesi’ne Ek İnsan Ticaretinin, Özellikle Kadın ve Çocuk Ticaretinin Önlenmesine, Durdurulmasına ve Cezalandırılmasına İlişkin Protokol”de geçen tanım ve daha sonra bu tanım esas alınarak yapılan diğer tanımlar verilecektir. İnsan ticaretinin tanımı yapıldıktan sonra, insan ticareti şekilleri olan kadın, organ ve doku, çocuk ticareti ile kölelik/zorla çalıştırma konuları anlatılacaktır. İnsan ticareti ile göçmen kaçakçılığı birbirine karıştırılan farklı iki konudur. Bu konuyu açıklığa kavuşturmak amacıyla, aralarındaki belirgin farklar ayrı bir başlık altında sunulacaktır. Ülkeler değişse de, insan ticaretinde kullanılan yöntemler ve insan ticaretinin sebepleri değişmemektedir. İnsan ticaretinde kullanılan yöntemler, sebepleri ve mağdurların profili de yine bu bölüm içinde incelenecektir. İnsan ticaretinin sebepleri kaynak ülkeler ve hedef ülkeler açısından farklılık gösterdiğinden; sebepler bu iki başlık altında açıklanacaktır. Son olarak küresel anlamda çok yaygın bir suç türü olan insan ticaretinin boyutları hakkında bilgi verilecektir.

1.1. İNSAN TİCARETİ NEDİR?

Başlangıcı, insanlık tarihi kadar eski olan insan ticaretinin, herkesin anlayabileceği ve bu suç türüyle ortak mücadele edebileceği bir tanımı, BM Organize Suçlarla Mücadeleye dair Konvansiyon ve buna ek olarak çıkarılan protokoller yapılmaya kadar ortaya konulamamıştır.

Her dönemde farklı şekillerde tanımlanmaya çalışılan insan ticaretinde bazen mağdur, bazen insan taciri, bazen de kullanılan araç ve yöntemlerde eksiklikler olmuş; ülkelerin resmi otoritelerinin konuya farklı yaklaşımlarından dolayı mağdur

olarak muamele edilmesi gereken insan ticareti kurbanları, çoğu kez suçlu varsayılarak cezalandırılmıştır (Barry, 1984).

2000 yılında insan ticareti kavramı en geniş şekliyle, Palermo Protokolünde tanımlanmaktadır. Protokolün 3. maddesinin (a) bendine göre;

“ İnsan ticareti, kuvvet kullanarak veya kuvvet kullanma tehdidi ile veya diğer bir biçimde zorlama, kaçırma, hile, aldatma, nüfuzu kötüye kullanma, kişinin çaresizliğinden yararlanma veya başkası üzerinde denetim yetkisi olan kişilerin rızasını kazanmak için o kişiye veya başkalarına kazanç veya çıkar sağlama yoluyla kişilerin istismar amaçlı temini, bir yerden bir yere taşınması, devredilmesi barındırılması veya teslim alınması anlamına gelir” (Palermo Protokolü, 2000).

Aynı bentte istismar kavramı ile başkalarının fuhşunun istismar edilmesi veya cinsel istismarın başka biçimleri, zorla çalıştırma veya hizmet ettirme, esaret veya esaret benzeri uygulamalar, kölelik veya organların alınması tarif edilmektedir (Palermo Protokolü, 2000).

İnsan ticareti ile mücadele alanında, özellikle kadınların suçlu değil, mağdur olarak kabul edilmelerine yönelik ilk çalışmalara öncülük yapan STK’lardan, *La Strada*; BM’nin yaptığı bu tanımı, insan ticareti ile ilgili yapılmış en kapsamlı tanım olarak kabul etmektedir. Bu suçla mücadele eden aktörler açısından tanımın, birleştirici ve mücadele araçlarını geliştirici etkisi olduğu da savunulmaktadır (La Strada, 2005:7).

Protokolün getirdiği en önemli yeniliklerden birisi ise; istismar kavramı ile insan ticaretine konu olan kadınların “suçlu” yerine “mağdur” veya bir diğer ifade ile “kurban” olarak kabul edilmesi ve korunmaları için gereken tedbirlerin ortaya konulması olmuştur.

İnsan ticareti konusu Türk Hukukuna, 3 Ağustos 2002 tarihinde Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM) tarafından kabul edilerek 9 Ağustos 2002 tarihinde resmi gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren 4771 sayılı kanun ile Ceza Kanunumuza eklenen bir madde ile girmiştir. 765 sayılı Türk Ceza Kanunu’nun (TCK) 201/b maddesinde insan ticareti suçu işlenirken aynı durum 01 Haziran 2005’te yürürlüğe giren 5237 sayılı yeni TCK’nin 80. maddesinde çok net bir şekilde ortaya konmuştur. Bu maddenin birinci fıkrasına, 19 Aralık 2006 tarihinde “fuhuş yaptırmak” ile “ülkeye sokan, ülke

dışına çıkarılan” ifadeleri eklenerek maddenin kapsamı mücadele amaçlı olarak genişletilmiştir (TCK, 2007). Madde aşağıdaki gibidir:

“ (1) Zorla çalıştırmak, hizmet ettirmek, **fuhuş yaptırmak** veya esarete tâbi kılmak ya da vücut organlarının verilmesini sağlamak maksadıyla tehdit, baskı, cebir veya şiddet uygulamak, nüfuzu kötüye kullanmak, kandırmak veya kişiler üzerindeki denetim olanaklarından veya çaresizliklerinden yararlanarak rızalarını elde etmek suretiyle kişileri **ülkeye sokan, ülke dışına çıkaran**, tedarik eden, kaçırarak, bir yerden başka bir yere götüren veya sevk eden ya da barındıran kimseye sekiz yıldan on iki yıla kadar hapis ve on bin güne kadar adli para cezası verilir.

(2) Birinci fıkrada belirtilen amaçlarla girilen ve suçu oluşturan fiiller var olduğu takdirde, mağdurun rızası geçersizdir.

(3) Onsekiz yaşını doldurmamış olanların birinci fıkrada belirtilen maksatlarla tedarik edilmeleri, kaçırılmaları, bir yerden diğer bir yere götürülmeleri veya sevk edilmeleri veya barındırılmaları hâllerinde suça ait araç fiillerden hiçbirine başvurulmuş olmasa da faile birinci fıkrada belirtilen cezalar verilir.

(4) Bu suçlardan dolayı tüzel kişiler hakkında da güvenlik tedbirine hükmolunur.”

2005 yılında yürürlüğe giren yeni kanunda insan ticareti konusunda öngörülen cezai hükümler arttırılmıştır. 765 sayılı TCK’da 5-10 yıl arası hapis cezası öngörülürken 5237 sayılı TCK’da 8-12 yıl arası ceza öngörülmüştür (TCK 2007).

16 Mayıs 2005 tarihinde Polonya/Varşova’da imzalanan, Avrupa Konseyi¹, “İnsan Ticaretine Karşı Geçici Eylem Komitesi”nin² hazırladığı sözleşmenin “Tanımlar” başlıklı 4. maddesinin (a) bendinde insan ticareti tanımlanmış, (e) bendinde ise mağdurun kim olduğu açıklanmıştır.

a. “İnsan ticareti”, tehdit veya kuvvet kullanma veya başka bir biçimde zorlama, kaçırma, hile, aldatma, nüfuzu kötüye kullanma, kişinin çaresizliğinden yararlanma veya başkası üzerinde denetim yetkisi olan kişilerin rızasını kazanmak için o kişiye veya başkalarına kazanç veya çıkar sağlama yoluyla kişilerin istismar amaçlı temini, bir yerden bir yere taşınması, transferi, barındırılması veya teslim alınması anlamına gelir. İstismar terimi, asgari olarak, başkalarının fuhşunun istismar edilmesini veya cinsel istismarın başka biçimlerini, zorla çalıştırmayı veya hizmet ettirmeyi, esareti veya esaret benzeri uygulamaları, köleliği veya organların alınmasını içerecektir;

...

e. “Mağdur” bu maddede tanımlandığı biçimde insan ticaretine konu olan herhangi bir gerçek kişi anlamına gelecektir (CAHTEH, 2005:4).

¹ Burada bahsedilen Avrupa Konseyi, Council of Europe’tur.

² Bu sözleşmenin orijinal adı; “Ad Hoc Committee on Action against Trafficking in Human Beings-CAHTEH”tir

Kathleen Barry 1970’li yıllarda, cinsel sömürüye maruz kalmış kadınlara yönelik ilk çalışmalardan birini yapmıştır. Barry, konuya feminist ve insan hakları perspektifinden bakmış, 1979 yılında tamamladığı, “Kadının Seks Köleliği” isimli araştırmasını, zorla fuhuş sektöründe çalıştırılan insan ticareti mağduru kadınlar üzerine yaparak bu çalışmayı kitaplaştırmıştır. Bu dönemde “kadınların fahişeliğe zorlanmadığı; cinsel şiddetin onların işlerinin bir parçası olduğu ve hatta bu kadınların bazılarının bunun için yaratıldığı” gibi yaygın bir kanaat mevcuttur (Barry, 1984:xi). Daha önce fuhuş üzerine yapılmış bütün araştırmalar, kadınların fahişelikteki motivasyonlarına odaklanmış; onları sokağa iten, onları mağdur eden sebepler hep göz ardı edilmiş ve fahişelik cinsel ilişki ve şiddetle birlikte anılmıştır (Barnard, 1993:689). Barry işte bu dönemde kadının cinsel köleliğini ve çaresizliğini “bir kere cinsel yönden sömürülmeye başlayan kadın ve kızların toplumdaki yaklaşımlardan dolayı bir daha kendilerini kurtaramadıkları” şeklinde ifade etmiştir (Barry, 1984:40). Mc Keganey ve Barnard (1996:70) da kadınların topluma kazandırılmasından ziyade damgalandıklarını ve toplumdan soyutlandıklarını vurgulamışlardır.

Mağdurlara yönelik bir diğer tartışma konusu da, bu kadınların ülkelerinde de zaten fuhuş sektöründe çalıştıkları bu nedenle mağdur değil suçlu sayılmaları gerektiğidir (Kelly, 2000:101). Kadın, ticarete konu olduğu andan itibaren en temel haklarından olan başta özgürlüğünden mahrum edilmekte, daha sonra istemediği işlerde çalıştırılmakta, haberleşme özgürlüğüne ve kendini ifade etme özgürlüğüne ciddi kısıtlamalar getirilmektedir (Phinney, 2000:6).

Bu alandaki bir başka hak ihlali ise insan ticaretine konu olmuş kadınlara zorla fuhuş yaptırılması ve korumasız olarak pek çok kişiyle yaşanan cinsel ilişki neticesinde başta HIV/AIDS virüsü olmak üzere değişik cinsel hastalıklar kapmalarına zemin hazırlanmasıdır (Aronowitz, 2005:314). Bunun yanında, istenmeyen hamilelik ve ardından sağlıksız ortamlarda yapılan kürtajlar, erken yaşanan annelik ve hastalıkların gelecekte mağdur üzerinde oluşturacağı olumsuzluklar da ciddi risklerdendir (Zimmerman, 2003:24). AMFAR (Amerikan AİDS Araştırma Kurumu-The American Foundation for AIDS Research), seks sektöründe zorla çalıştırılan pek çok genç mağdurun kanun koruması altında olmadığını, çevrelerinde aşağılandıklarını ve AİDS gibi ciddi hastalıkları taşıma

risklerine rağmen sağlık ve sosyal servislerden çok az yararlanabildiklerini ifade etmektedir (amfar.org, 2007).

İnsan ticaretine konu olan bir kadın; ister ülkesinde yaptığı iş fahişelik olsun isterse olmasın; insan tacirlerinin ağına düştüğü andan itibaren iradesi ortadan kalkmakta ve büyük borçların altında ciddi bir sömürüye maruz kalmaktadır. Bu nedenle geçmişinde yaptığı işe bakılmaksızın, insan ticaretine maruz kalmış bir kadın ile karşılaşıldığında mevcut durumunun net olarak araştırılması ve en temel haklardan olan insan haklarından yararlanabilmesi için ve içinde bulunduğu travmadan kurtulabilmesi için gerekli bütün adımların atılması büyük önem taşımaktadır.

1.2. İNSAN TİCARETİ ŞEKİLLERİ

Gerek Palermo Protokolü, gerek TCK ve gerekse CAHTEH'in insan ticareti ile ilgili maddeleri incelendiğinde 4 farklı insan ticaretinin tanımlandığı görülmektedir. Bunlar; kadın ticareti, çocuk ticareti, organ ve doku ticareti ile kölelik/zorla çalıştırmaktır.

IOM'e ait 1999–2008 yılları arasını kapsayan veri tabanı³ bilgilerine göre dünya çapında en çok başvurulmuş insan ticareti şekli, cinsel sömürü olarak da nitelenen kadın ticaretidir. Kadın ticareti rakamlarının içinde çocuk ticaretine ilişkin rakamların da olma ihtimalini dikkate almak gerekir. Tablo 1'de de görüleceği gibi tespit edilen toplam 12627 mağdurun % 72,46'lık kısmı cinsel sömürüye maruz kalırken, ikinci en büyük kısım olan % 21,95'lik dilimdeki mağdurlar kaçak işçi veya zorla çalıştırma şeklinde sömürülmüşlerdir. Geriye kalan % 6'lık kısım ise, diğer insan ticareti çeşitlerine maruz kalarak sömürülmüşlerdir.

³ IOM tarafından Kasım 1999- Aralık 2007 tarihleri arasında, kendilerine intikal eden insan ticareti olaylarındaki toplam 12627 mağdur ile yapılan çalışma sonucunda hazırlanan "IOM İnsan Ticareti ile Mücadele Veri Tabanı" (IOM Counter Trafficking Database) rakamları bu çalışmada temel veri tabanı olarak kullanılmıştır.

Tablo 1. İnsan Ticaretinin Şekli

Sömürü Şekli	Sayı	Oran (%)
Cinsel Sömürü	9149	72,46
Kaçak İşçi Sömürüsü	2772	21,95
Cinsel/Kaçak İşçi Sömürüsü	251	1,99
Basit Suçlarda Kullanma	106	0,84
Kaçak İşçi/Basit Suç	6	0,05
Diğer	343	2,72
Toplam	12627	100,00

Kaynak: IOM Counter trafficking database (2008).

Yukarıdaki tabloda görüldüğü gibi çok değişik şekillerde insanlar sömürülebilmektedir. Ancak aşağıda, insan ticaretinin en çok görülen dört farklı şekli, özet olarak ifade edilecektir.

1.2.1. Kadın Ticareti

Kadınların cinsel amaçlı sömürüsü, insan ticaretinin en yaygın, takibi ve tespiti en kolay olanıdır (Sever ve Aslan, 2008:104). Kadınlar ve kızlar genellikle cinsel amaçlı olarak ve şehirlerde seks endüstrisinde ve eğlence sektöründe kullanılmak üzere insan ticaretine konu olmaktadır (Hansson, 2001:5). Hughes, bir kadının, satıcısına, yılda daha önce 50.000 ile 100.000 Amerikan Doları (Hughes, 2000:5) kazandırabildiğini ifade ederken; bugün rakamın 75.000 ile 250.000 Amerikan Dolarına kadar çıkabildiğini ifade etmiştir (Hughes, 2007).

Kadınlar cinsel sömürünün haricinde, tarım alanında ya da sezonluk işlerde çalıştırılmak, dilendirilmek, hizmetçilik yaptırmak, sanayi işçiliği veya otellerde zorla çalıştırılmak, hamile bıraktırmak için kaçırılmakta ya da kandırılmaktadırlar (Bolat, 2005:23). Bu tür istismarlar da yine kadın ticareti kapsamında değerlendirilmektedir.

Günümüzde dünyada uyuşturucu ve silah ticaretinden sonra en karlı ve en yaygın organize suç türü olan kadın ticareti (Hughes, 2007) ve özellikle kadınların cinsel amaçlı sömürüsü bu çalışmanın temel konusu olacaktır.

1.2.2. Çocuk Ticareti

Çocukların fuhuş maksadı ile yapılan ticaretinin; insan ticareti başlığı altında en çok görülenlerden olduğu dile getirilmektedir (Kelly ve Reagan, 2000:18). Günümüzde en az kadın ticareti kadar yaygın olan çocuk ticareti daha çok çocukların cinsel amaçlı veya porno film sektöründe kullanılmaları, dilendirilmeleri, zorla çalıştırılmaları ve evlatlık olarak zengin ailelere satılmaları şeklinde ortaya çıkmaktadır. Sadece Brezilya’da, 5–17 yaşları arasında 500.000 çocuğun hizmetçi veya köle olarak zorla çalıştırılmaları bu alandaki faaliyetin büyüklüğünü göstermektedir (Aronowitz, 2005:310).

1.2.3. Organ ve Doku Ticareti

Tıp ve teknolojide meydana gelen gelişmeler sonucunda organ ve doku naklinin (karaciğer, akciğer, böbrek, pankreas, ince bağırsak, kalp, deri, kemik, kıkırdak, eklem ve kornea gibi) mümkün olabilmesinin bir yan etkisi olarak ortaya çıkmaktadır (Şen, 2006:125). Bu pazarın büyüklüğünü anlayabilmek için kendi çevremizde organ nakli bekleyenlerin sayısına bakmamız yeterli olacaktır. İnsanların sağlıklarına yeniden kavuşabilmelerinin organ nakline bağlı olduğu ve bu organları legal yollardan temin etmelerinin mümkün olmadığı ve yeteri kadar maddi güce de sahip oldukları durumlarda organ tacirlerine başvurdukları gözlemlenmektedir. Tabi bu talebin doğal sonucu olarak da tacirler, en sağlıklı organların kadavralardan ziyade yaşayan ve özellikle genç insanlardan temin etmek olduğunu bildiklerinden; kimsesiz veya fakir insanların organlarını kandırarak veya zorla almaktadırlar.

1.2.4. Kölelik / Zorla Çalıştırma

Takibi çok zor olan bir insan ticareti şeklidir. Nasıl bundan yüzyıllar önce insanlar, Afrika’dan “yenidünyaya” köle olarak götürülmüşlerse, modern dünyamızda da aynı şekilde insan hakları hiçe sayılarak ve insanların fakirliğinden, kimsesizliğinden veya çaresizliklerinden istifade edilerek köleleştirilebilmektedirler. Günümüzde, insanların pasaportları ellerinden alınmakta, tehdit edilmekte, rızaları dışında istemedikleri işlerde çok az bir ücretle veya ücretsiz bir şekilde çalıştırılmakta ve

borç senetleri imzalatılarak hiç ödeyemeyecekleri borçlarla karşı karşıya getirilerek sömürülmektedirler.

Zorla çalıştırma, bir kişinin karşılıksız olarak şahsi menfaatler için zorla ve tek taraflı çalıştırılması olarak tanımlanabilir. Bir başka ifadeyle kişinin içerisinde bulunduğu yasadışı durumun istismar edilerek özellikle kaçak göçmenlerin, menfaat temini için kullanılıp tüm haklardan yoksun, çok düşük bir ücret karşılığı veya ücretsiz olarak ve insanlık dışı şartlarda çalıştırılması ya da çalışmaya zorlanmasıdır (State Departmen Report, 2007:20).

Yabancı uyruklu kadınlar, kişisel özgürlükleri kısıtlanarak, ev hizmetleri ve çocuk bakıcılığı gibi sektörlerde yasadışı olarak ve kadının yasadışı konumundan istifade etmek suretiyle, karın tokluğuna çalıştırılmaktadırlar. Bu suçun mağdurları bazen yeterli dil bilgisine sahip olmamalarından, bazen da polise gitmekten çekindiklerinden içinde bulundukları durumu kabullenerek bu şekilde yaşamayı sürdürmektedirler (Sever ve Arslan, 2006:106).

1.3. İNSAN TİCARETİ İLE GÖÇMEN KAÇAKÇILIĞI ARASINDAKİ FARKLAR

Göçmen kaçakçılığı (*human smuggling*) ve insan ticareti (*human trafficking*) birbiri ile karıştırılan ve hatta genellikle aynı konuyu ifade ediyor gibi gözükse de aralarında ciddi farklar olan, ayrı suç türleridir (Arslan ve Azizağaoğlu, 2004:312-313).

Göçmen kaçakçılığında, kaçakçılığa konu olan insanın bu olayda şahsi tasarrufu ve isteği varken (Özcan, 2008:2), insan ticaretinde mağdurlar kendi istekleri dışında alınıp satılırlar. İnsan ticareti ile göçmen kaçakçılığını ayıran en önemli husus, gönüllülük ilkesinin olup olmadığı ve istismar konusudur (Şen, 2006:73). Daha net bir ifade ile kişinin özgür iradesi, sürecin sonuna kadar korunmuşsa bu kaçakçılık; süreç zorlama veya korkutma içermekte ise bu ticarettir (Salt ve Hogart, 2000:22). Ancak unutulmaması gereken bir konu, göçmen kaçakçılığı olarak başlamış bir aktivitenin sonucunda insan ticaretine dönüşebilme riskinin her zaman mevcut olmasıdır (Sever ve Arslan, 2008:109).

IOM tarafından 2002 yılında hazırlanan bir raporda göçmen kaçakçılığı ile insan ticareti arasındaki temel farklılıklar 3 ana başlık altında toplanmıştır:

- **İstek:** Göçmen kaçakçılığında kişi sınırı aşabilmek için kendisi talepte bulunur. İnsan ticareti mağdurunun ise seçim şansı yoktur.
- **Sınırlar:** Göçmen kaçakçılığı suçunun oluşabilmesi için uluslararası sınırların aşılması gerekir. İnsan ticareti ise hem uluslararası boyutta hem de ulusal sınırlar içinde gerçekleşebilir.
- **İstismar:** İnsan ticaretini tanımlayan temel faktörlerden biridir. Aldatma, sömürü, zorlama gibi faktörler istismar kavramı içinde sayılabilir. Göçmen kaçakçılığında istismar kavramı yoktur (IOM, II. Research Report, 2002:2).

Emniyet Genel Müdürlüğü, insan ticareti ile göçmen kaçakçılığı kavramlarının karıştırılmaması amacıyla yayımladığı genelgede (EGM, 2003) göçmen kaçakçılığı kavramı ile göçmen kaçakçılığı kavramının aynı olduğu vurgulandıktan sonra insan ticareti ile arasındaki farklar aşağıdaki gibi belirtilmiştir:

-Göçmen kaçakçılığı ile insan ticareti iki farklı kavramdır. Tanımlardan da anlaşılacağı üzere her iki kavram farklı ulusal ve uluslararası mevzuatlarda farklı tanımlanmıştır.

-Göçmen kaçakçılığı TCK 79'da, insan ticareti ise TCK 80'de düzenlenmiştir.

-İnsan/Göçmen kaçakçılığı devlet aleyhine, insan ticareti ise insana karşı işlenen bir suçtur. İnsan ticaretinde kişilerin temel insan hakları ihlal edilmektedir.

-Göçmen kaçakçılığında esas olan kişilerin gönüllüğüdür. İnsan ticaretinde ise kişinin gönüllüğünden söz edilemez. İnsan ticaretinde zorlama, baskı, zulüm vb. söz konusudur. Göçmen kaçakçılığı olaylarında insanların ortaya koydukları belirli bir rıza vardır. Yaşadığı veya vatandaşlık bağı ile bağlı olduğu ülkeden kendi rızası ile başka bir ülkeye gitme isteği vardır.

-Tacirle mağdur arasındaki ilişkinin devam edip etmemesi ayırt edici hususlardandır. Göçmen kaçakçılığında, şahıslar kaçakçılar ile irtibat kurarak hedef ülkeye gitmesinin ardından kaçakçı ile ilişkisine son verir. İnsan ticaretinde ise, şahıslar başta gönüllü olarak insan tacirleriyle irtibat kurarak veya vaatlerle kandırılarak veya zorla kaçırılarak hedef ülkeye varmasının ardından insan taciriyle irtibatı kesilmez ve şahısların sömürülmesi başlar (EGM, 2003).

Birbirinden farklı iki konu olsa da; göçmen kaçakçılığı ve insan ticaretini tetikleyen ve arttıran sebeplerin birbirine benzerlik gösterdiği de açıktır (Kelly, 2002:23). Her ikisinde de küreselleşme, kadının sosyal statüsü, kolay para kazanma arzusu, ülkelerdeki ekonomik ve sosyal sorunlar, yoksulluk ve ülkedeki karışıklık ve çatışmalar önemli rol oynamaktadır. Tüm bu sayılan sebepler insanları göçe zorlamaktadır.

Ancak ülkelerin sınır kontrollerini arttırmaları, vize politikalarını ağırlaştırmaları ve aldıkları değişik tedbirlerle ülkeye gelecek yabancıların girişlerini zorlaştırmaları; büyük oranda organize suç şebekelerinin işine yaramakta ve yasal olabilecek bir göç hareketi, yasa dışı hale gelmekte ve neticede insanlar, organize suç şebekelerinin ağılarına düşmektedirler (Çiçekli, 2006:318).

1.4. KADIN TİCARETİNDE KULLANILAN YÖNTEMLER

Küresel bir özelliğe sahip olan insan ticaretinde ortak bazı yöntemlerin kullanıldığı görülmektedir. Genelde maddi sıkıntılardan kurtulmak, iyi bir iş sahibi olmak, ailesine daha çok yardım edebilmek, ünlü olmak ve benzeri sebeplerle kandırılan ve fuhşa zorlanan kadın ve kızlar; organize suç örgütlerinin profesyonelce hazırladıkları tuzaklara rahatlıkla düşebilmektedirler.

Tablo 2’deki IOM kaynaklı verilere göre insan ticareti mağdurlarının % 66,56 gibi büyük bir kısmının bir işte çalışma umuduyla yurt dışına çıkıp insan tacirlerinin ağına düştükleri; az da olsa diğerlerinin evlilik, eğitim, turizm vb. gibi masum amaçlarla yola çıktıkları görülmektedir. % 24,45’lik dilimdeki 3087 mağdurun ülkeden çıkış nedenini belirtmemesi ve Tablo 3’de “tacirler tarafından hangi iş vaadiyle kandırıldıkları sorusuna da yaklaşık % 45’e denk gelen 5666 mağdur cevap vermemiştir (IOM, 2008:18). Ancak, insan tacirlerinin uyguladığı acımasız yöntemler ve suçun uluslararası organize örgütler eliyle yürütülmesi ve kurtarılmış olsalar bile mağdurların hala kendilerini tehdit altında hissetmeleri ve psikolojik yönden içinde bulundukları sıkıntılı durumlar göz önünde bulundurulmalıdır. Bu nedenle bu veri tabanı hazırlanırken sorulan soruların bazılarına mağdurların cevap vermemiş olmalarını normal karşılamak gerekir.

Tablo 2. İnsan Ticareti Mağdurunun Ülkesinden Çıkış Nedeni

Mağdurun Ülkeden Çıkış Nedeni	Sayı	Oran (%)
İyi bir işte çalışmak için	8404	66,56
Evlilik	226	1,79
Eğitim	96	0,76
Turizm	378	2,99
Diğer	436	3,45
Bilinmeyen	3087	24,45
Toplam	12627	100,00

Kaynak: IOM Counter trafficking database (2008).

Tablo 3'teki veriler incelendiğinde % 13,15'e tekabül eden 1634 mağdurun fuhuş, fuhşa rahatlıkla itilebilecekleri sauna ve eğlence sektöründe çalışacaklarını bildikleri görülmektedir. Başta rızaları ile bu sektörde çalışmayı kabul etseler bile; tacirler tarafından uygulanan insanlık dışı yöntemlerden dolayı bu insanların mağdur konumuna düştükleri değerlendirilmektedir.

Tablo 3. İnsan Tacirleri Tarafından Mağdurlara Vaat Edilen İşler

Mağdura Söz Verilen İş	Sayı	Oran (%)
Ev İşleri	1071	8,48
Dansçı/Eğlence Sektörü	761	6,3
Tarım işçiliği	594	4,70
Tezgâhtarlık	560	4,43
Fuhuş	555	4,40
Sauna	318	2,52
Çocuk bakıcılığı	251	1,99
Dilencilik	15	0,12
Basit Suç Türlerinin İşlenmesi İçin	2	0,02
Diğer	1743	13,80
Bilinmeyen	5666	44,87
Toplam	12627	100,00

Kaynak: IOM Counter trafficking database (2008).

İnsan tacirleri hem kadın ve kızları fuhuş sektörüne çekerken, hem de nakil ve sömürü esnasında pek çok yöntemler kullanmaktadırlar. Kadınlar ve kızlar; ev işleri, çocuk bakıcılığı, barlarda garsonluk gibi farklı sektörlerde, ya da seks istismarı içermeyen eğlence sektöründe dansçı olarak çalıştırılmak üzere gazete, radyo, televizyon ilanları veya internet aracılığı ile temin edilmektedirler.

Tablo 4’te görüleceği gibi bazı mağdurlar, bizzat aile fertleri tarafından tacirlere satılmaktadır. Bu tür insan ticareti genelde çocuk ticareti şeklinde gerçekleşmektedir. İnternette açılan eş veya arkadaş bulma siteleri ile model ajansları yine insan tacirlerinin kullandığı temin yöntemlerindendir (Hughes, 2007). Tablo 4’teki rakamlara bakıldığında, % 58,29’a denk gelen 7360 mağdurun kişisel irtibat kurularak tacirlerin eline düştüğü anlaşılmaktadır. Bu yöntemde mağdurun tanıdığı, daha önce kadın ticareti içinde bulunup daha sonra kendisi de tacir olan kadınlar rol alırlar. Veya tacirler tarafından kullanılan yakışıklı erkeklerin, belirledikleri kadınlarla ilişki kurmak suretiyle kadınları kendilerine aşık ettikten sonra yurt dışına çıkmaya ikna ettikleri veya evlenme vaadiyle bu kadınları kandırdıkları yapılan mülakatlarda ortaya çıkan sonuçlardır.

Tablo 4. Mağdur Edilme Yöntemleri

Mağdur Edilme Yöntemi	Sayı	Oran (%)
İnternet reklamları ile	42	0,33
Kaçırılma	10	0,08
Bilinmeyen	3394	26,88
Gazete ilanı ile	878	6,95
Diğer	281	2,23
Kişisel irtibat ile	7360	58,29
Radyodaki reklamlar ile	3	0,02
Aile fertlerince satılarak	622	4,93
Televizyon reklamı ile	37	0,29
Toplam	12627	100,00

Kaynak: IOM Counter trafficking database (2008).

Yukarıdaki yöntemlerin herhangi biri ile yurtdışına çıkmaya ikna edilen kadınların pasaport, vize ve seyahat masrafları tacirler tarafından karşılanmaktadır.

Bu masrafların daha sonra karşısına hiç ödeyemeyeceği borçlar olarak çıkacağından habersiz mağdur veya bazen ailesi, tereddüt etmeden tacir tarafından hazırlanan senetleri imzalamakta ve kendi imzası ile kendini mahkûm etmektedir. Bu şekilde tedarik edilen mağdurun gittiği ülkede pasaportuna el koyulmakta, bazen de yasal yollardan girdiği ülkede kalma süresi kasıtlı olarak uzatılarak mağdurun yasal olmayan konuma düşmesi temin edilmektedir. Sonra bilinen cinsel sömürü süreci başlamakta; baskı, şiddet, tecavüz ve diğer yöntemlerle kontrol altında tutulan mağdur, hiç bitmeyecek borcunu ödemek için para karşılığı fuhuş yapmaya zorlanmaktadır.

Amerikan Üniversitesi, Sınırşan Suçlar ve Yolsuzlukla Mücadele Merkezi Müdürü Louise Shelley, tacirlere göre belirlenmiş 6 farklı model ortaya koyarak, konuya yeni bir bakış açısı getirmektedir. Shelley eserinde, tüm dünyada insan tacirleri tarafından kullanılan 6 farklı “iş modeli” olduğunu ifade ederek, insan ticareti konusuna “pazar” açısından bakarak insan tacirlerinin kadın ve kızları kandırma aşamasından satışlarına kadar geçen süreçteki konumlarını analiz etmektedir (Shelley, 2003:119-131). Bu modellerin oluşturulmasında mağdur ve tacirlerin yaşadıkları coğrafi bölge, bölgenin tarihsel geçmişi ve pazar ekonomisi gibi etkenler dikkate alınmıştır. Bu modellere bakacak olursak:

Model 1: Doğal Kaynak Modeli: Bu model, SSCB dağıldıktan sonra ortaya çıkan organize suç örgütleri tarafından kullanılmaktadır. Tacirler zaten doğal olarak kontrolleri altında bulunan kadınları, sanki kereste veya kürk satar gibi hızla ellerinden çıkararak çabuk ve kısa dönemde kar elde etmeye çalışmaktadırlar. Bu modelde, kadın ve kızları bulma ve onları gidecekleri hedef ülkelere götürecek araçlara satma işi esastır.

Model 2. Ticaret ve Gelişme Modeli: Çin tacirleri tarafından kullanılmaktadır. Çinli tacirler, kadın ve kızları bulma işinden başlayarak onları genelevlerde satma işine kadar, mağdurları her an kontrol altında tutabilecekleri entegre bir model kullanmaktadırlar.

Model 3. Süpermarket Modeli: Düşük maliyet yüksek kar/sürüm modeli, Amerika Birleşik Devletleri ve Meksika’da kullanılmaktadır. İnsan tacirleri/kaçakçıları, çok sayıda insanı az bir bedel karşılığında sınırdan geçirmek suretiyle büyük kazançlar elde etmektedirler.

Model 4. Saldırgan/Şiddet Uygulayan Tacir Modeli: Balkanlardaki suç örgütleri tarafından kullanılır. Tacirler, entegre bir insan ticareti ve fuhuş faaliyeti yürütürler. Kadın ve kızları Balkan ülkelerinden kendileri ayarladıkları gibi, Orta Asya ülkelerinden araçlar vasıtasıyla da mağdurları temin ederler. Bu mağdurları, Batı Avrupa ülkelerine götürerek genelevlerde pazarlarlar ve her an mağdurları kontrolleri altında tutarlar. Gittikleri bu zengin ülkelerdeki, yüksek kar elde eden mevcut insan ticareti organizatörlerini güç kullanarak devre dışı bırakarak pazarı kontrol altına alırlar.

Model 5. Geleneksel Kölelik ve Modern Teknoloji Modeli: Nijerya ve Batı Afrika ülkelerinde kullanılır. Tacirler kabile geleneklerini ve kabile büyücülerini kullanarak mağdurları kontrol altına alırlar ve modern ulaşım yöntemlerini kullanarak onları Batı Avrupa ülkelerine kar amaçlı pazarlarlar.

Model 6. Gerçekçi Aktör Modeli: Hollanda yaklaşımı. Bu modelde fuhuş, devlet tarafından yasal kabul edilmektedir. Genelevler devlet kontrolü altındadır ve kanunlarla korunmaktadır. Bu modelde tacirin/işletmecinin gerçekçi olduğu ve yüksek karlı bu işi devam ettirebilmek için insan ticaretine konu olmuş mağdurları çalıştırmayacağı varsayılır.

Model 1 ve 3’te insan ticareti için mağdur teminine yönelik bir faaliyet söz konusudur. Bu iki modelde, kadın ve kızların gönüllü olarak göç ettikleri söylenebilir. Buradaki tacirler/kaçakçılar hedef ülkelerdeki tacirlerle çok yakın bir işbirliği ve ilişki içinde değildir ve sadece kadınları temin edip, teslim eder ve paralarını alıp yeni işler ararlar.

Model 2, 4 ve 5’te tacirler, hedef ülkelerdeki fuhşa gösterilen hoşgöründen de istifade ederek mağdurları olabildiğince sömürerek maksimum kar elde ederler.

Model 6’da fuhşun yasallaştırılmasının kadın ticaretini azaltacağı varsayılır. Yasalar legal olan genelevlerde kadın ticareti mağdurlarının çalıştırılmasını önleyebilir. Ancak yasal genelevlerden daha yaygın olan yasa dışı fuhuş sektörünün insan ticareti mağdurlarını kullanmaya devam edeceği de bir gerçektir.

Organize suç örgütleri tarafından dünyada en karlı ve en çok başvurulmuş üçüncü suç türü olan insan ticaretinde tacirler, kadınları kandırmak suretiyle fuhuş sektöründe zorla erkeklere pazarladıkları gibi; onları, sömürünün başka yolları olan pornografi veya striptiz barlarda dansçı olarak da çalıştırabilmektedirler (Hughes, 2005:12).

Yukarıdaki modellerden hangisi olursa olsun değişmeyen tek nokta mağdurların istismarı ve sömürülmesidir. Tezin ana konusu olan insan ticaretinin cinsel sömürü amaçlı yapılması, yani kadın ticaretinde, çok masum amaçlarla yola çıkan mağdur, vardığı hedef ülkede tacirler tarafından kaçmalarının önlenmesi veya güvenlik güçlerine sığınmasının önlenmesi amacıyla imzalatılan açık senetlerle, yüklü borçların altına sokulmakta, tecrit edilmekte, kimlik ve seyahat belgelerine el konmakta, tecavüz ve şiddet uygulanmakta (Tablo 5), mağdurun kendisine veya ailesine zarar verileceği tehdidi gibi yöntemlerle istemediği ortamlarda çalışmaya zorlanmaktadır (Şen, 2006:81).

Aşağıdaki tabloda da görüldüğü gibi insan ticaretine konu olan mağdurlardan % 57’sinin cinsel saldırıya maruz kaldığı, % 35’inin bu konuda bilgi vermediği, sadece % 7 gibi küçük bir oranda mağdurun cinsel saldırıya maruz kalmadığı anlaşılmaktadır (IOM, 2008:23).

Tablo 5. İnsan Ticaretine Maruz Kaldığı Dönemde Mağdura Uygulanan Cinsel Şiddet

Mağdura Cinsel Saldırı Yapıldı mı?	Sayı	Oran (%)
Evet	5386	57,30
Hayır	689	7,33
Bilinmeyen	3325	35,37
Toplam	9400	100,00

Kaynak: IOM Counter Trafficking Database (2008)

Tablo 6’da, cinsel saldırıya maruz kalan mağdurlardan % 43’lük kısmının insan ticareti organizatörleri veya onlarla birlikte çalışan kişilerin saldırısına uğradığı; % 41 oranındaki “diğer” ifadesinin içinde de yine insan ticaretinin yaşandığı süreçte rol alan otel sahibi, taksi şoförü gibi kişilerin yer alabileceği değerlendirilmektedir.

Tablo 6. Cinsel Saldırıyı Gerçekleştirenler

Kim Tarafından Cinsel Saldırı Yapıldı?	Sayı	Oran (%)
Müşteri	568	10,55
Kadın Satıcısı	1118	20,76
Şef	364	6,76
İnsan Ticareti Organizatörü	840	15,60
Diğer	2210	41,03
Bilinmeyen	286	5,31

Kaynak: IOM Counter Trafficking Database (2008)

Tacirlerin mağduru sömürmeye devam etmelerini sağlayan yöntemlerden biri de, yasal olarak geldikleri ülkede mağdurların bilinçli olarak yasa dışı statüye düşürülmesidir. Vize süresi geçen veya pasaportu elinden alınan mağdur, korktuğu için güvenlik güçlerine gidememektedir. Bazen de tacirler mağdurlara karşı, güvenlik güçlerinin içinde adamlarının olduğunu, eğer gidip ifade verirlerse veya şikâyetçi olurlarsa içerideki adamları vasıtasıyla mağdurun tekrar kendilerine teslim edileceği ve bunun sonuçlarına da katlanmaları gerektiği gibi tehditler de kullanmaktadırlar. Özellikle mağdurların geldiği ülkelerdeki güvenlik güçlerinin çok ciddi yolsuzluklara bulaşmalarından ve organize suç örgütleriyle ilişkileri tüm vatandaşlar tarafından bilindiğinden dolayı, bu şekilde mağdurları kandırmak ve ikna etmek kolay olmaktadır. Gittikleri ülkeleri tanımayan mağdurlar tacirlerin bu ifadelerine inanmaktadırlar

1.5. KADIN TİCARETİNİN SEBEPLERİ

İnsan ticareti, özellikle çalışmanın konusu olan kadın ticareti suçunun en önemli unsuru, günümüzün modern köleleri olan kadınlardır. Son yıllarda yapılan bütün uluslararası çalışmalarda ve hukuki düzenlemelerde ticarete konu olmuş kadınlar, suçlu olarak değil kurban/mağdur (*victim*) olarak görülmeye başlanmıştır.

Kadınlar bazen kendi arzularıyla (Mancini, 1973:10) sırf daha çok ve çabuk para kazanma hırsıyla kendi başlarına fuhuş yapabilmektedirler. Bu çalışma içinde incelenecek kadın ticaretinde, kadınlar bazen kendileri bilerek ve isteyerek organize suç örgütleriyle irtibat kurarak geri dönemeyecekleri bir yola girmekte veya suç örgütleri, kaynak ülkelerdeki elemanları vasıtasıyla tespit ettikleri kadınları değişik iş vaatleriyle kandırmak suretiyle amaçlarına ulaşabilmektedirler (Tablo 2). Fakat her iki durumda da kadınlar için katlanılması zor ve geri dönülmesi neredeyse imkânsız bir yola girilmiş olmakta ve ancak kaçarak veya güvenlik kuvvetlerinin yapacağı bir operasyonla kurtarılmalariyla özgürlüklerine kavuşabilmektedirler.

Her türlü cinsel sömürü ve istismara maruz kalmış bir kadının mağduriyetinin önlenmesi, kolluk kuvvetlerine düşen en önemli görevlerden biridir. Türkiye’de ve dünyanın dört bir tarafında insan ticareti mağduru olarak tespit edilen yabancılardan (Tablo 7) pek çoğu ekonomik, politik ve sosyal zorlukların yaşandığı eski Sovyet Bloğu ülkelerinden getirilmektedirler (EGM, 2006:7). İşsizliğin büyük boyutlara ulaştığı bu ülkelerde, kadının iş piyasasında karşılaştığı eşitsizlik ve düşük ücret politikaları insan ticaretine konu olmalarına yol açmaktadır.

Ayrıca kitle iletişim araçları kanalıyla gördükleri “batılı” yaşam tarzı, aile içi şiddet ve çabuk ve kolay para kazanma hırsı da, kadınların tacirlerin ağına düşmelerinde önemli rol oynayan etkenlerdendir.

Tablo 7’deki IOM veritabanı rakamlarına bakıldığında, dünya çapında 78 ülkeden tespit edilen, toplam 12627 mağdurun % 57,73’lük kısmı ilk üç sırada bulunan Ukrayna, Moldova ve Belarus vatandaşıdır. Bu sayıya, % 1’lik dilimi geçen Rusya, Balkan ülkeleri ve Türkî Cumhuriyetleri de eklediğimizde, % 77,13 rakamına ulaşırız. 9713 kişiden oluşan bu dilim, tüm dünyadaki IOM kayıtlarına geçen mağdur sayısının 3/4’ünden fazladır ve bu bölge, insan ticareti ile uğraşan organize suç şebekelerinin yoğun olarak faaliyet gösterdiği alanların başında gelmektedir.

Tablo7. Mağdurların Milliyetleri

Uyruğu	Sayısı	Oranı (%)	Uyruğu	Sayısı	Oranı (%)
Ukrayna	3,574	28.30	Karadağ	6	0.05
Moldova	2,245	17.78	Mozambik	6	0.05
Belarus (Beyaz Rusya)	1,471	11.65	Peru	6	0.05
Romanya	959	7.59	Polonya	6	0.05
Mali	654	5.18	Litvanya	5	0.04
Gana	607	4.81	Zimbabve	5	0.04
Endonezya	461	3.65	Cote Divoire	4	0.03
Bulgaristan	394	3.12	Honduras	4	0.03
Özbekistan	346	2.74	Macaristan	4	0.03
Arnavutluk	307	2.43	Çek Cumhuriyeti	3	0.02
Rusya	233	1.85	Hindistan	3	0.02
Kolombiya	221	1.75	Kamerun	3	0.02
Kırgızistan	211	1.67	Paraguay	3	0.02
Thai	107	0.85	Arjantin	2	0.02
Sırbistan	92	0.73	Ermenistan	2	0.02
Kosova	87	0.69	Brezilya	2	0.02
Dominik Cumhuriyeti	68	0.54	Kenya	2	0.02
Etyopya	65	0.51	Lübnan	2	0.02
Bosna Hersek	47	0.37	Meksika	2	0.02
Nijerya	39	0.31	Sri Lanka	2	0.02
Khmerler	37	0.29	Vietnam	2	0.02
Kazakistan	35	0.28	Swaziland	2	0.02
Tacikistan	34	0.27	Uganda	2	0.02
Kongo	27	0.21	Uruguay	2	0.02
Çin	25	0.20	Angola	1	0.01
Burma	23	0.18	Estonya	1	0.01
Türkmenistan	20	0.16	El Salvador	1	0.01
Benin	19	0.15	Fas	1	0.01
Azerbaycan	16	0.13	Gine	1	0.01
Ekvador	15	0.12	Hollanda	1	0.01
Gürcistan	15	0.12	Irak	1	0.01
Hırvatistan	14	0.11	Iran	1	0.01
Bilinmeyen	10	0.08	Laos	1	0.01
Burkina Faso	9	0.07	Latviya	1	0.01
Gine-Bissau	9	0.07	Mısır	1	0.01
Güney Afrika	8	0.06	Raunda	1	0.01
Bolivya	7	0.06	Seyşeller	1	0.01
Filipinler	7	0.06	Togo	1	0.01
Makedonya	7	0.06	Tunus	1	0.01
Slovakya	7	0.06	Toplam	12.627	100.00

Kaynak: IOM Counter Trafficking Database (2008)

İnsan tacirlerinin uluslararası bağlantıları, mağdurların, bulundukları ülkelerin yasalarından haberdar olmamaları ve yakalandıklarında veya polise gittiklerinde suçlu muamelesi göreceklerinden endişe etmeleri, haklarını bilmemeleri, çok ciddi tehdit ve baskı altında olmaları gibi sebeplerle kadınlar mağdur olmalarına rağmen kolluk kuvvetleri ile karşılaşsalar, belki sorgulansalar bile mağduriyetlerini dile getirememektedirler (IOM, 2000).

Kadın ticaretinin, kaynak ve hedef ülkelere göre değişen sebepleri mevcuttur.

Kaynak ülkeler açısından kadın ticaretinin sebepleri;

Kadın ticaretinin başladığı nokta kaynak ülkedir ve Hughes'e göre kadın ticareti, mağdurların isteği ile başlar (Hughes, 2007). Bu ifadeden, “kadınlar bilerek ve isteyerek kadın tacirlerinin tuzaklarına düşmektedir veya kadınlar mağdur olacaklarını bilerek organize suç şebekelerinin elemanları ile irtibat kurarlar” anlamı çıkartmamak gerekmektedir. Burada anlatılmak istenen, kadının ülkesinde yaşadığı aşağıda detaylı olarak anlatılacak sebeplerden dolayı tacirlerin tuzaklarına düştükleridir. Kadınları ülkelerini terk etmeye yönlendiren sebeplerin başlıcaları:

- Sosyal, Ekonomik Ve Siyasi İstikrarsızlıklar: Kaynak ülkelerde yaşanan sosyal, ekonomik ve siyasi istikrarsızlıklar, zaten yaşam koşulları çok iyi bir seviyede olmayan insanları, başka ülkelere gitmeye ve bu olumsuz koşullardan uzaklaşmaya zorlar. Tablo 8'deki IOM rakamlarına göre, mağdurların % 62,68'i fakir ve çok fakir kategorisinde bulunmakta olup; % 27,77'si hakkında hiç bilgi yoktur (IOM, 2008:13).

Tablo 8. Mağdurun Ülkesindeki Ekonomik Durumu

Mağdurun Ekonomik Durumu	Sayı	Oran (%)
Fakir	6199	49,09
Çok Fakir	1716	13,59
Ortalama	1159	9,18
Durumu İyi	46	0,36
Bilinmeyen	3507	27,77
Toplam	12627	100,00

Kaynak: IOM Counter Trafficking Database (2008)

- İşsizlik ve Ülkede Fırsat Eşitliğinin Bulunmaması: Genel olarak bakıldığında kaynak ülkelerde işsizliğin had safhada olduğu ve kadınlara eşit iş imkânları sağlanmadığı görülmektedir. IOM tarafından yapılan bir araştırmada, mağdurların sadece % 48,34'ünün iş sahibi olduğu tespit edilmiştir (IOM, 2008:14). Tablo 9'da

ülkesinde çalıştığını beyan eden 6104 kişiye ülkesinde ne iş yaptığı sorulduğunda, % 68,46'sının en düşük gelir seviyesine sahip memur pozisyonunda çalıştıkları, çok az da olsa (% 0,77) bazılarının ülkelerinde de seks sektöründe çalıştığı anlaşılmıştır (Tablo 10).

Tablo 9. Mağdurun Ülkesinde Çalışıp Çalışmadığı

Mağdur Ülkesinde Çalışıyor muydu?	Sayı	Oran (%)
Bilinmeyen	6021	47,68
Hayır	502	3,98
Evet	6104	48,34
Toplam	12627	100,00

Kaynak: IOM Counter Trafficking Database (2008)

Tablo 10. Çalışan Mağdurun Mesleği/Ülkesinde Yaptığı İş

Mesleği	Sayı	Oran (%)
Ziraat işi	328	5,37
Ev İşleri	129	2,11
Sanayi işçisi	417	6,83
Bilinmeyen	245	4,01
Diğer	386	6,32
Özel/Kamu Memur	4179	68,46
Serbest/Aileye ait işyeri	373	6,11
Seks Sektörü	47	0,77
Toplam	6104	100,00

Kaynak: IOM Counter Trafficking Database (2008)

- Kadınların Yoğun Göçü: Eşit iş imkânlarına sahip olmayan kadınlar, daha iyi imkânlarla sahip olabilmek umuduyla kendi ülkelerinde büyük şehirlere veya zengin ülkelere iş bulabilmek ümidiyle göç etmektedirler. Tablo 11'de insan ticaretine maruz kalmış mağdurların cinsiyetlerine bakıldığında, % 82,94'ünün kadın, sadece % 17,06'sının

erkek olduğu gör÷lmektedir (IOM, 2008:8). Mağdurların büyük çoğunluğunun kadın olması, insan ticaretinin büyük oranda cinsel sömürü amaçlı olan kadın ticareti olarak gerçekleştiğini de göstermektedir.

Tablo 11. Mağdurun Cinsiyeti

Cinsiyet	Sayı	Oran (%)
Kadın	10473	82,94
Erkek	2154	17,06
Toplam	12627	100,00

Kaynak: IOM Counter Trafficking Database (2008)

- Bilgi Eksikliği ve Rahat Hayat Sürme İsteği: Özellikle televizyonlar ve sinema filmlerinde gör÷len batılı hayat tarzı mağdurlara cazip gelmektedir. Buna bir de gelişmiş batı ÷lkelerindeki doymak bilmez fuhuş sektörüne ait bilgisizlik eklenince kadınlar rahatlıkla tacirlerin tuzağına düşmektedirler. Tablo 12 incelendiğinde, ticarete konu olan mağdurların % 34,97'sinin yabancılar ve % 31,77'sinin de bilinmeyen neden ve kişilerce kandırıldığı gör÷lecektir. Bu rakamlar, mağdurların neredeyse gözü kapalı ve hiçbir araştırma yapmadan kendilerine yaklaşan kişilere inandıkları ve kandırıldıklarını göstermektedir (IOM, 2008:17).

Tablo 12. Tacir-Mağdur İlişkisi

Tacir-Mağdur İlişkisi	Sayı	Oran (%)
Tanıdık	12	0,30
Arkadaş	1875	14,85
Yabancı	4416	34,97
Akraba	622	4,93
Eş	215	1,70
Direkt insan taciri	33	0,26
Aile	102	0,81
İş ilişkisi	420	3,33
Diğer	920	7,29
Bilinmeyen	4012	31,77
Toplam	12627	100,00

Kaynak: IOM Counter Trafficking Database (2008)

- **Devlet Otoritesinin Eksikliği:** Kaynak ülkelere bakıldığında aslında devlet otoritesinin eksikliğinden çok, bu ülkelerdeki resmi otoritelerin yolsuzluğa teslim oldukları değerlendirilmektedir. Büyük kar marjına sahip insan ticareti ile meşgul olan organize suç örgütleri, çok düşük bir maaşla çalışan devlet görevlilerini rahatlıkla satın alabilmekte her türlü sahte belge veya diğer yardımları bu yolla temin edebilmektedirler. Kosova gibi etnik çatışma sonrası statüsü uzun süre belirsiz olan, hangi kanunların uygulanacağını bilinmediği, ülkedeki güvenliğin başka ülke asker ve polisleri tarafından sağlandığı bölge ve ülkeler de yine bu kategoride sayılabilir.
- **Kadınların Çalışma Zorunluluğu ve Sosyal Statüsü:** Ekonomik olarak ciddi sıkıntıların yaşandığı kaynak ülkelerde, maaşların azlığı nedeniyle tek maaş ile geçinme zorluğu, eski Sovyet rejiminde olduğu gibi herkesin çalışmak zorunda olması, aynı işi yapan erkeklere göre kadınların daha az maaş alması gibi sebepler, yine kadınların insan ticaretine konu olmalarını tetikleyen unsurlardandır. Kadınlar, aynı sektörde çalışsalar bile erkeklerin aldıkları maaşın % 15–40 eksikliğini alabilmektedirler. SSCB'nin dağılmasından sonra kadınlar daha önce aldıkları maaşın Bulgaristan'da % 69'unu, Rusya'da % 70'ini, Romanya'da % 76'sını, Ukrayna'da % 78'ini alabilmişlerdir. Bu maaş sistemine rağmen Doğu Avrupa'da kadınlar Batı Avrupa'daki kadınlardan en az iki kat daha fazla çalışmaktadırlar (Kartush, 2001:22–29). Tablo 13'te, mağdurların % 50,15'inin, aylık 100 Amerikan Dolarından daha az maaşla çalıştığı görülmektedir. Ayrıca tabloda, bilinmeyen olarak verilen 2471 mağdurdan bir kısmının yine 100 Doların altında maaş alan grubun içinde olma ihtimali yüksek görülmektedir (IOM, 2008:14).

Tablo 13. Mağdurun Ülkesinde Çalışırken Bir Ayda Aldığı Maaş Miktarı

Aylık Maaş	Sayı	Oran (%)
50 \$'dan daha az	1708	27,98
50-100 \$ arası	1353	22,17
101-500 \$ arası	533	8,73
500 \$'dan fazla	39	0,64
Bilinmeyen	2471	40,48
Toplam	6104	100,00

Kaynak: IOM Counter Trafficking Database (2008)

Hedef ülkeler açısından kadın ticaretinin sebepleri;

- **Cinsel Anlamda Kaynak Ülke Kadınlarına Talep:** İnsan ticareti genellikle fakirlikle birlikte anılmaktadır ve kadınların fakirliklerinden ve daha çok para kazanma arzularından dolayı ticarete konu oldukları vurgulanmaktadır. Aslında bu pazarın doğmasının altında yatan temel sebeplerden birisi de, zengin ülkelerdeki erkeklerin farklı ırk ve renkteki kadınlara olan talepleridir. Buna örnek olarak Liberya’da çalışan Lübnanlı, Mısırlı ve Suriyeli zengin iş adamlarının özellikle cinsel amaçlı olarak beyaz kadınlara ilgi göstermelerini ve bunun sonucunda burada beyaz kadınlardan oluşan bir insan ticareti trafiğinden bahsedilebilir (Hughes, 2005:24). Yine Türkiye, Avrupa ve Amerika gibi ülkelerde Rus kadınlarına olan talep bu ülkedeki insan tacirlerini tetikleyici bir rol oynamaktadır.
- **Genel Anlamda Seks Hizmetlerine Talep:** Ekonomik anlamda doygunluğa ulaşmış ve kendine yeni maceralar arayan insanlar, cinsel yönden de değişik tatmin yolları aramaktadır. Üzerinde istedikleri şekilde tasarrufta bulunabilecekleri, isimsiz, yüz­süz ve herhangi bir kimliği olmayan mağdurlara olan talep, bu sebeple artmaktadır. Eşi veya kız arkadaşı ile yaşayamayacağı ve işi bittiğinde bir daha yüzünü bile hatırlamayacağı bir kişiden seks hizmeti satın almak, birçok psikolojik sorunu olan insanların da yine başvurduğu yollardandır. Kadını yok sayarak ve herhangi bir duygusal ilişkiye girmeden gücünü ispatlayabileceği bir ortam da yine insan ticaretini ve kadın ve kızların cinsel sömürsünü doğuran sebeplerdendir (Hughes, 2007).
- **Ucuz İşgücüne Duyulan İhtiyaç:** Kaynak ülkelerdeki işsizlik ve düşük ücret politikaları, hedef ülkelerdeki üretimde ucuz işgücü temini olarak ortaya çıkmaktadır. Kendi ülkesinde neredeyse karın tokluğuna çalışan insanlar hedef ülkelerde, o ülke standartlarının çok altındaki ortamlarda ve yine çok az ücretlerle veya ücretsiz çalıştırılabilmektedir.
- **Vize Uygulamalarındaki Kolaylıklar:** Vize uygulamaları insan ticaretini kolaylaştırıcı veya zorlaştırıcı bir etkiye sahiptir. Normal

şartlarda az masrafla çok büyük karların elde edildiği insan ticaretinde, ülkelerin vize rejimleri ve ülkeye girişteki uygulamaları insan ticaretini daha karlı veya masraflı bir pozisyona sokabilmektedir. Bazen de vizede yaşanan zorluklar, insanları yasal olmayan yollardan bu ülkelere girmelerine neden olmakta (Çiçekli, 2006:320) ve bu durum da insan tacirlerinin işlerini kolaylaştırmaktadır. 2004 yılında Kanada ve Almanya’da egzotik dansçı vizesi veya hızlı vize adı altında, fuhuştan sabıkası olanlara bile vize verilerek ülkeye girmelerinin sağlanması bazı üst düzey bürokratların istifasına neden olmuştur (Hughes, 2005:41). Kanada’da striptiz barlarda çalıştıracak Kanadalı dansçı bulunamayınca hükümet 1998 yılında “*exotic dancer visa*” adı altında bir vize uygulamasına geçmiş ve bu vize ile birçok Romanya, Macaristan veya Güney Amerika uyruklu bayan kolaylıkla vize alarak Kanada’ya dansçı olarak gitmişlerdir. Ancak striptiz barlarda dansçı olarak çalışmak amacıyla legal olarak gelen bu kadınların bazıları yine fuhuş sektöründe illegal olarak çalıştırılmışlardır. Çıkan bir skandal nedeniyle bu vize uygulaması 2004 yılında sonlandırılmıştır (Hughes, 2005:44).

Demleitner’e göre küreselleşme ve dünya çapında yaşanan göç olayları, kadınlar ve çocukların seks sektörüne yönlendirilmelerinde çok büyük bir etkiye sahiptir. Kadın ticareti ve kadının fuhşa zorlanması birçok alanda ve çok değişik şekillerde gerçekleşebilmektedir (Demleitner, 2001: 257-259).

Hughes kadın ticaretinde talebi oluşturan dört unsurdan bahseder. Bunlar:

- 1) Seks hizmeti satın alan erkek,
- 2) Seks sektörünü oluşturan tacirler,
- 3) Hedef ülkelerin hükümetleri
- 4) Cinsel sömürüye müsamaha gösteren ve belki de teşvik eden kültürler (Hughes, 2005).

İnsan ticareti fakirlikle birlikte anılsa da aslında ticaretin ana sebeplerinden birisi de yukarıda da bahsedildiği gibi, zengin ülkelerin oluşturduğu taleptir. Kaynak

lkeler ekonomik problemlerini ozebilirler veya vatandaşlarının insan ticareti kurbanı olmalarını engellemek amacıyla ciddi önlemler olarak etkili düzenlemeler yapabilirler. Tabii ki bu tür çözümler sadece lokal bazda etkili olabilecektir. Fakat küresel anlamda alınan bu tedbirlerin çok sınırlı kalacağı da açıktır. Çünkü pek çok ülke, vatandaşlarının ekonomik, sosyal ve politik ihtiyaçlarını karşılayamadığından ve talep devam edeceğinden problem de küresel anlamda devam edecektir.

Yine kaynak ülkelere göre daha zengin olan, fuhuş sektöründe çalıştırılacak kadınlara ve ucuz işçiye ihtiyaı olan hedef ülkeler, insan ticaretinin köklerini oluşturan unsurlardandır. Aslında radikal çözüm bu sorunun hedef ülkelerdeki talebin azaltılmasıyla sağlanabilecektir. İnsan ticareti ile mücadele hem kaynak hem de hedef ülkeyi kapsamadığı müddetçe problemin çözümünde maksimum sonuca ulaşılması mümkün görülmemektedir (Solakhyan, 2007:23).

1.6. KADIN TİCARETİ MAĞDUR PROFİLİ

Bu bölümde, Bahar'ın "Suç Mağdurları" eserinde belirttiği teferruatta bir mağdur profilinin (Bahar, 2006:16), bu çalışmada elde edilen verilerle çıkarılması çok mümkün görülmemekle birlikte; genel bir kadın ticareti mağdur profili çıkarılmaya çalışılacaktır.

İnsan ticaretinin mağdurlarının; Tablo 11'de görüldüğü gibi % 82,94'ünün kadınlardan oluştuğu, bu kadınların % 48,34'ünün ülkesinde bir işte çalıştığı (Tablo 9), alışanların % 68,46'sının kamu veya özel sektörde memur olarak çalıştığı (Tablo 10), alışan mağdurların % 50,15'inin aylık maaşlarının 100 Amerikan Doları'nın altında olduğu, % 40,48'inin ise ne kadar maaşla çalıştığının bilinmediği (Tablo 13), mağdurların % 62,68'inin ülkelerindeki ekonomik durumlarının fakir veya çok fakir kategorisinde bulunduğu (Tablo 8) daha önceki bölümlerde açıklanmıştı.

Dünya çapında 78 ülkeden tespit edilen, toplam 12627 mağdurun % 57,73'lk kısmının Ukrayna, Moldova ve Belarus vatandaşı olduğu bu sayıya, Rusya, Balkan lkeleri ve Trk Cumhuriyetleri de eklendiğinde toplam insan ticaretinin % 77,13'lk kısmının bahse konu ülkelerden temin edilen kadınlarla gerçekleştirildiği Tablo 7'de ifade edilmiştir.

Yukarıda sayılan ülkelerde bulunan ve genelde iyi bir iş bulma (% 66,56), evlilik, turizm, eğitim gibi masum amaçlarla (Tablo 3) tacirler tarafından internet, televizyon, radyo, gazete ilanları veya kişisel irtibatlarla kandırılan (Tablo 4) mağdurların ülke dışına çıkmaya ikna edildiği görülmektedir. Ancak mağdurların en çok, daha önce insan ticareti mağduru olmuş ve hâlihazırda kendileri organizatör haline gelmiş kadınlar tarafından kandırıldığı belirtilmektedir (Gutu, 2007:51).

Tablo 14'te mağdurların yaş grupları verilmiştir. Bu tabloya göre mağdurların % 13,62'si çocuklardan, % 71,15'i ise 18–30 yaş arası kadınlardan oluşmaktadır. Tabloda en yoğun yaş grubunun ise 18–24 yaş arası genç kadınlardan meydana geldiği görülmektedir. Bu genç kadınlar, iyi bir hayata kavuşabilmek için çıktıkları yolda, tecrübesizliklerinden de istifade eden tacirlerce kadın pazarının kaynağı haline getirilmektedirler.

Tablo 14. Mağdurların Yaşları

Yaş Grubu	Kadın	Oran (%)
14 yaş altı	295	2,82
14 – 17	1131	10,80
18 – 24	5270	50,33
25 – 30	2181	20,82
30 yaş üstü	1524	14,55
Bilinmeyen	72	0,68
Toplam	10473	100,00

Kaynak: IOM Counter Trafficking Database (2008)

Cinsel sömürüye maruz kalmış kadınların eğitim durumlarına bakıldığında, sadece % 9,06'sının üniversite ve lisansüstü eğitim aldığı, % 22,02'si hakkında bilgi olmadığı, % 64,34'ünün lise ve daha alt seviyede eğitim aldığı, % 4,58'inin ise hiç eğitim almadığı anlaşılmaktadır (Tablo 15). Bu bilgiden yola çıkarak, kadın ticareti mağdurlarının daha çok, az eğitim almış kadınlardan oluştuğu iddia edilebilir. Mağdurlarla yapılan mülakatlarda eğitimsiz olanların daha çok kırsal kesimden gelen tarımla uğraşan kadınlardan veya ev hanımlarından oluştuğu gözlemlenmiştir.

Tablo 15. Mağdurların Eğitim Seviyesi

Eğitim Seviyesi	Sayı	Oran (%)
Hiç Eğitim Almamış	578	4,58
İlkokul	1365	10,81
Ortaokul	2235	17,70
Lise	2196	17,39
Teknik Okul	2330	18,45
Üniversite	958	7,59
Lisans üstü	185	1,47
Bilinmeyen	2780	22,02
Toplam	12627	100,00

Kaynak: IOM Counter Trafficking Database (2008)

Mağdurların medeni halleri incelendiğinde sadece % 14,11'inin evli olduğu, % 51,48'inin bekâr, % 13,37'sinin eşinden bir şekilde ayrılmış olan kadınlardan oluştuğu görülmektedir (Tablo 16). Tablodaki veriler, bekâr ve eşinden ayrılmış kadınların daha kolay insan tacirlerinin tuzağına düştüğünü göstermektedir. Bunun yanında evli olanların da ticarete konu olması, eşlerinin baskısından kurtulmak, ailesine daha çok katkıda bulunabilmek veya çocuklarına yönelik tacirlerin tehditlerini bertaraf etmek amacıyla gerçekleştiği yine mağdurlarla yapılan mülakatlar sonucunda ortaya çıkan gerçeklerdir.

Tablo 16. Mağdurların Medeni Hali

Mağdurların Medeni Hali	Sayı	Oran (%)
Bekâr	6501	51,48
Evli	1782	14,11
Boşanmış	1206	9,55
Ayrılmış	308	2,44
Dul	174	1,38
Nikâhsız Birlikte Yaşayan	373	2,95
Arkadaş	3	0,02
Bilinmeyen	2280	18,06
Toplam	12627	100,00

Kaynak: IOM Counter Trafficking Database (2008)

Mağdurların çocuklarının olup olmadığı konusunda yapılan araştırmada, % 30,43'ünün çocuğu olduğu, % 50,27'sinin ise çocuğunun olmadığı (Tablo 17); çocuğu olan 3843 mağdurdan % 61,85'inin tek çocuğa, % 27,79'unun iki çocuğa ve % 9,06'sının ise üç ve daha fazla çocuğa (Tablo 18) sahip olduğu tespit edilmiştir. Mağdurların sadece % 14,11'inin evli olduğu dikkate alınır, eşinden ayrılan ve bekâr olan kadınlardan bir kısmının da çocuk sahibi olduğu görülecektir. Çocuk sahibi olan mağdurlar, uluslararası organize suç örgütleri tarafından çocuğu olmayanlara göre çok daha kolay kontrol altına alınabilmektedir. Çünkü tuzağa düşürülen kadınlar, daha sonra çocukları ile tehdit edilmek ve annelik duyguları kullanılmak suretiyle sömürülebilmektedir. 2008 yılı mart ayında Antalya'da yapılan bir operasyonda kurtarılan Moldova uyruklu bir kadının, eşinden ayrıldıktan sonra Türkiye'ye geldiği ve 5 aylık oğlu rehin alınarak zorla fuhuş yaptırıldığı ortaya çıkmıştı (Sabah, 2008).

Tablo. 17. Mağdurların Çocuk Durumu

Çocuk var mı?	Sayı	Oran (%)
Bilinmeyen	2436	19,29
Yok	6348	50,27
Var	3843	30,43
Toplam	12627	100,00

Kaynak: IOM Counter Trafficking Database (2008)

Tablo 18. Mağdurların Çocuk Sayısı

Çocuk Sayısı	Sayı	Oran (%)
1	2377	61,85
2	1068	27,79
3	242	6,30
3'ten fazla	106	2,76
Bilinmeyen	50	1,30
Toplam	3843	100,00

Kaynak: IOM Counter Trafficking Database (2008)

Bu bölümde kadın ticareti mağdurlarının profili çıkarılmaya çalışılmıştır. Genelde eğitimsiz veya az eğitilmiş, ülkesinde düşük ücretlerle çalışmak zorunda bırakılmış, bekâr veya eşinden ayrılmış, 18-24 yaş arası genç kadınların iyi bir iş bulmak, evlenmek veya eğitim gibi masum amaçlarla yola çıkarak tuzağa düşürüldüğü görülmüştür.

1.7. KADIN TİCARETİNİN BOYUTLARI

BM Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) yaptığı bir araştırmada, insan ticareti probleminin büyüklüğünü rakamlarla ortaya koymuştur. 2007 rakamlarına göre 12,3 milyon insan, insan ticaretinin değişik şekilleriyle mağdur edilmektedir. Hatta araştırmalar bu sayının özellikle ülke içinde gerçekleşen insan ticareti olayları da eklenebilirse daha da artacağını değerlendirmektedirler. Çünkü ülke içinde gerçekleşen insan ticareti olayları genelde uluslararası örgütlerin rakamlarına yansımamakta ve bu suç türünün kendi yapısından dolayı pek çok olay resmiyete intikal etmemekte ve gizli kalmaktadır. En yaygın insan ticareti şekli ise kadınların cinsel amaçlı sömürsüdür. Tablo 11'deki rakamlara göre, mağdurların % 82,94'ü kadınlardan oluşmaktadır ve bu insanların büyük çoğunluğu zorla fuhuş sektöründe çalıştırılmaktadır (State Department Report, 2007:10).

IOM veri tabanında Kasım 1999'dan 2007 Aralık sonuna kadar IOM tarafından yardım edilen mağdur sayısı aşağıdaki tabloda da görüleceği gibi sadece 12.627 kişidir (IOM, 2008:1).

Tablo 19. 1999-2008 Yılları Arasındaki İnsan Ticareti Mağdurlarının Sayısı

Yıl	Sayı	Oran (%)
1999	28	0,22
2000	591	4,68
2001	819	6,49
2002	1223	9,69
2003	1134	8,98
2004	1780	14,10
2005	2682	21,24
2006	2592	20,53
2007	1778	14,08
Toplam	12627	100,00

Kaynak: IOM Counter Trafficking Database (2008)

Tüm dünyada ofisleri bulunan ve insan ticareti ile mücadelede en önemli kuruluşlardan biri olan IOM'nin 9 yıl içinde sadece 12627 kişiye yardımcı olabilmesi, insan ticareti ile mücadelede ülkelerin ve uluslararası kuruluşların çaresizliğinin göstergesi olarak algılanabilir. Ancak belirtmekte fayda var ki, insan tacirlerinin acımasızlığı ve mağdurlara sessiz kalmaları için yaptıkları baskılar, elde

ettikleri kârın yüksekliği, tacirlerin düşük profil sergilemelerine ve kolay gizlenmelerine zemin hazırlamaktadır. Bu sebeplerle hiçbir zaman insan ticaretine ilişkin net ve resmi rakamlara sahip olmak mümkün olmamaktadır (Sulaimanova, 2004:384). İnsan ticaretinin boyutlarına ilişkin sadece tahmin yürütülebilmekte veya IOM gibi insan ticaretine maruz kalmış mağdurların ülkelerine sorunsuz bir şekilde dönmelerine yardımcı olan ve dünya çapında faaliyet gösteren uluslararası kuruluşların elde ettikleri rakamlarla yetinilmektedir.

Bu bölümde, başta BM tarafından 2000 yılının Aralık ayında hazırlanarak tüm dünyadaki ülkelerin imzasına açılan Palermo Protokolündeki insan ticareti tanımı verilerek, insan ticareti suçunun oluşması için gerekli bütün öğeler ortaya konulmuştur. Türkiye'nin 2003 yılında Meclis'te onayladığı ve kendi mevzuatında bu tanım ve öğeler doğrultusunda revizyon yaptığı ifade edildikten sonra, hala bu protokolü imzalamayan ve mevzuatına adapte etmeyen birçok ülkenin olduğu belirtilmiştir. Daha sonra, insan ticareti şekilleri olan kadın, organ ve doku, çocuk ticareti ile kölelik/zorla çalıştırma konuları kısa ve öz bir şekilde anlatılmıştır. Ardından birbiri ile çok sık karıştırılan insan ticareti ile göçmen kaçakçılığının farklı iki konu olduğu vurgulanarak aralarındaki belirgin farklar ayrı bir başlık altında sunulmuştur. Ülkeler değiştiği halde insan ticaretinde kullanılan yöntemler ve insan ticaretinin sebeplerinin değişmediği; yöntemler ve sebepler başlıkları altında anlatılmıştır. IOM'den alınan dünya insan ticareti rakamları da bu bölümde kullanılarak konunun daha rahat anlaşılması sağlanmıştır. İnsan ticaretinin sebepleri kaynak ülkeler ve hedef ülkeler açısından farklılık gösterdiğinden; sebepler bu iki başlık altında ayrı ayrı açıklanmıştır. Bölümde son olarak küresel anlamda çok yaygın bir suç türü olan insan ticaretinin boyutları, 1999–2008 yılları arası baz alınarak aktarılmıştır.

İKİNCİ BÖLÜM

KADINLARIN CİNSEL AMAÇLI SÖMÜRÜSÜ İLE MÜCADELEDE ULUSLARARASI İŞBİRLİĞİ

Bu bölümde, son çeyrek asırda küreselleşmenin de etkisi ile dünyada yaşanan sosyal, kültürel ve ekonomik değişimin sonucu olarak artan, sınır aşan ve uluslararası özelliği ağır basan suç türlerinden “insan ticareti” ve özellikle de “kadın ticareti” ile mücadele konusu ele alınacaktır. Hiçbir devletin tek başına mücadele edemeyeceği kadar çok boyutlu olan, mutlaka uluslararası polis işbirliği yanında, bu alanda faaliyet gösteren uluslararası kuruluşların da yardımına ihtiyaç duyulan insan ticareti ile mücadelede, bazı küresel kuruluşların aktif rol oynadığı görülmektedir. Uluslararası işbirliğine yönelik çalışmalar, uluslararası işbirliğini gerektiren, ülkeleri işbirliği yapmaya zorlayan unsurlar ve bu alanda faaliyet gösteren belli başlı uluslararası kuruluşlar bölüm içinde incelenecektir. Uluslararası faaliyet gösteren ve özellikle insan ticareti ile mücadelede öne çıkan ve çalışmanın konusu olan Kosova’da yaşanan kadın ticareti olayları ile mücadelede aktif rol olan BM, NATO, AB, AGİT, IOM ve STK’ların kuruluş amaçları, rolleri ve insan ticareti alanında yaptıkları çalışmalar kısa ve öz bir biçimde anlatılacaktır.

Uluslararası kuruluşların işbirliği ve etkileşim yöntemleri, bulundukları ülkelerin sosyal, ekonomik ve siyasal yapılarına göre değişiklik göstermektedir. Her bir uluslararası kuruluşun amacının, faaliyet ve ilgi alanlarının farklı olması, insan ticareti alanında her birinin çalışması olmasına rağmen bazen görev yaptıkları ülkelerdeki yapı, birlikte hareket etmelerini engelleyebilmekte veya teşvik etmektedir. Daha önce de belirtildiği gibi kadın ticareti ile ortak mücadelenin gerçekleştirilmesi için bütünleşmiş (*entegre*) bir yaklaşıma ihtiyaç duyulmaktadır. Her kuruluşun belirlenmiş rolleri bulunduğundan, her biri kendi hiyerarşik yapısı içinde ve kendi alanında, diğer kuruluşlardan bağımsız çalıştığından; ancak bütünleştirilmiş bir yaklaşımla kadın ticareti ile mücadelede uluslararası kuruluşlar arasında çıkacak alan çatışmaları engellenebilecektir.

Örneğin Türkiye’de kadın ticareti ile mücadelede görevli kolluk güçleri uluslararası kuruluş olan IOM ile irtibatlı çalışmakta, BM tarafından hazırlanan

Palermo Protokolü'nü kendi mevzuatına temel almakta, yerel STK'lar ile mağdurlara yönelik çalışmalar yapmaktadır. Burada Türkiye'nin idari yapısındaki uyum ve konuya yaklaşımı bir alan çatışması yaşanmasına engel olmaktadır. Ancak Kosova'da, yönetim BM'de olduğundan BM kuralları ülkede uygulanırken, bir yandan da eski Yugoslavya kanunları geçerliliğini korumaktadır. Bu yüzden insan ticareti ile farklı iki uygulama yaşanmaktadır. IOM, AGİT, NATO gibi uluslararası kuruluşların her biri, kendi alanları ile ilgili çalışırken hem yerel otorite ile anlaşmak zorunda kalmakta, hem de çatı yapı olan BM ile işbirliğini yürütmektedir. İşte bu noktada bütün bu kuruluşları birleştirecek bütünleştirilmiş bir yapı bulunmadığından, insan ticareti ile mücadelede sonuç alınması da zorlaşmaktadır.

Bölümde işlenecek bir başka konu ise, asıl amacı farklı olmakla birlikte zaman içerisinde ihtiyaca binaen bazı kuruluşların faaliyet alanlarında yaşanan değişimlerdir. Örneğin IOM, uluslararası göç konusu ile ilgili iken buna ek olarak, yasadışı göçün etkilediği bir alan olan insan ticareti konusu da zaman içerisinde IOM'nin çalışma alanına girmiştir ve günümüzde bu alanda çalışan en etkili kurumlardan biridir.

2.1. KADIN TİCARETİ İLE MÜCADELEDE ULUSLARARASI İŞBİRLİĞİNE YÖNELİK ÇALIŞMALAR

Kadın ticaretinin uluslararası bir boyut kazanmasının temelinde küreselleşme kavramının doğurduğu sonuçlar ve gelişmelerin bulunduğu söylenebilir. Küreselleşme kavramı genel olarak, dünya küresi ve insanoğlunun durumunu ilgilendiren çok yönlü gelişmeleri tanımlamak veya tasvir etmek için kullanılmaktadır. Bir taraftan dünya üzerindeki coğrafi algılamaların daraldığını ve küçüldüğünü diğer taraftan da insan olarak dünya toplumunun çok sayıdaki birimleri arasındaki ilişkilerin ve bağlantıların yaygınlaştığını ve genişlediğini ifade etmektedir. Küreselleşme kısaca, insani ilişkilerdeki gelişme/genişleme sonucu, coğrafi alandaki daralma süreci olarak tanımlanabilir (Gözen, 2004:72). Küreselleşme, sınır aşan gelişmelerin ve çalışmaların modern çağda temel çekirdeğini oluşturmaktadır.

Yaşadığımız dünya bizim büyüklerimizin yaşadığı dünyadan farklıdır. Ulaşım ve iletişim imkânlarının gelişmesi, SSCB'nin dağılması ve soğuk savaşın sona

ermesi, dünya ekonomisinin gelişmesi, bölgesel entegrasyonlar ve belki de en önemlisi nüfusun hızla artması sonucu insanların ulusal sınırları aşarak farklı ülkelere göç etmeleri dünyanın küçülmesine sebep olmuştur. Bu sayılan sebeplerin doğal sonucu olarak sınır aşan suçlarda da bir artış meydana gelmiş ve terörizm, kaçakçılık, insan ticareti, kara para aklama, bilişim suçları, uyuşturucu ve yasadışı göç gibi kavramlar daha çok hayatımızda rol oynamaya başlamıştır (Balzer, 1996:1).

Ulusal sınırları aşarak yaşanan bu göç hareketleri, organize suç örgütlerinin de yeni kazanç yolları bulmalarına yol açmıştır. Özellikle doğudan batıya, fakir ülkelere zengin ülkelere doğru gerçekleşen göç, insan ticareti ve göçmen kaçakçılığı suçlarında da artışlara neden olmuştur. Sınır aşan ve uluslararası özelliğe sahip bu suç türleri ile mücadele, bir ülkenin tek başına üstesinden gelebileceği bir mücadele değildir. Uluslararası ve sınır aşan özelliğe sahip bu suç türleriyle mücadele için, uluslararası işbirliğine ve uluslararası çalışma kabiliyetine sahip örgütlere ve bu örgütler arasında işbirliğine ve bu işbirliğini koordine edecek bir bütünleştirilmiş yapıya ihtiyaç vardır.

Uluslararası işbirliğine yönelik olarak faaliyet gösteren BM, AGİT, NATO, INTERPOL, EUROPOL, IOM ve birçok sivil toplum örgütü mevcuttur. Bir sonraki bölümde kısaca bahsedeceğimiz bu kuruluşların tamamının ortak amacı, daha güvenli ve sorunsuz bir dünya oluşturmaktır.

Küresel toplumda bireyin, dolayısı ile sivil inisiyatifin ağırlıklı olması, sivil yapısından dolayı polis kurumunu öne çıkarmakta ve bunun sonucunda yaşanan süreçle birlikte ‘uluslararası polislik’ olarak adlandırılan bir yapı ve kavram ortaya çıkmaktadır. Bu kavram, yabancı çalışmalarda “uluslararası polislik” (*international policing*) veya şekline göre “sınır aşan polislik” (*transnational policing*) olarak görülmektedir. Günümüzde uluslararası polislik küresel toplumun sorunları ile mücadelede zorunlu bir kurum olarak görülmekte ve sıkça adından söz ettirmekte olmasına rağmen, uluslararası polislik fikrinin daha önceleri de tartışıldığı bilinmektedir (Engel ve Metall, 1964:209).

Uluslararası polislik dendiğinde, polis birimlerinin uluslararası alanda birlikte tek bir birim gibi operasyon yapabilmesi anlaşılmaktadır (DEA, 2002). Bölgesel entegrasyonların yaşandığı günümüzde, entegre olmuş iki ülkenin birbirinden tehdit algılamayacağı varsayılır. Birbirinden tehdit algılamayan bu ülkelerin oluşturduğu

entegre yapıya da “güvenlik cemaati” denir (Laçiner vd., 2004:120). Bu uygulamanın AB’de kısmen hayata geçtiği görülmektedir. Ancak güvenlik cemaatinin gereklerini yerine getirecek kadar da bir bütünleşmenin olduğu henüz tespit edilememiştir.

Hem uluslararası kuruluşların işbirliği, hem de devletlerin güvenlik güçlerinin gerçekleştireceği sınır ötesi/sınır aşan işbirliği insan ticareti ile mücadelede büyük bir öneme sahiptir. Bu gereklilik günümüzde net olarak görülmüştür ve bu alandaki çalışmalar da hızlanarak artmaktadır.

2.2. ULUSLARARASI İŞBİRLİĞİNİN GEREKLİLİĞİ

Küreselleşme ile birlikte artan insan hareketliliği ve sınırların ortadan kaldırılarak bölgesel entegrasyonlara geçilmesi ve sınırlardan geçişlerin kolaylaşması, insanların ekonomik sıkıntıları, işsizlik, gelir dağılımındaki adaletsizlikler veya eğitimsizlik gibi sebeplerle bugün pek çok kadın organize suç örgütlerinin tuzaklarına düşerek kadın ticaretinin kurbanı olabilmektedirler.

21. yüzyılın modern köleliği olan kadın ticaretinin, dünyanın hemen hemen bütün ülkelerinde görülebilen ve hızlı büyüyen sektörlerin başında geldiği değerlendirilmektedir. İnsan tacirlerini cezbeden bu sektörün en önemli özelliği, kar oranının çok yüksek olmasının yanında riskinin çok az olmasıdır. Hughes, her yıl kadın ticareti sektöründen organize suç örgütlerinin illegal olarak kazandığı paranın yaklaşık olarak 7–11 milyar Amerikan Doları olduğunu iddia etmektedir (Hughes, 2000:625).

2000 yılında BM tarafından hazırlanarak imzaya açılan Palermo Protokolü’nde insan ticareti kavramı ile ilgili esaslar, tüm dünyada herkesin anlayabileceği ve ortak uygulayabileceği bir şekilde ifade edilmiştir. BM’nin insan ticareti ile mücadelede neden bu kadar geç kaldığı, dünyanın bu kadar önemli ve büyük çaplı organize suç türü karşısında neden sessizliğini senelerce koruduğu konusunda değişik iddialar ortaya atılabilir. Bunlardan belki de en önemlisi ülkelerin konuya hukuksal bakış açılarıdır. 2000 yılında hazırlanan Palermo Protokolüne rağmen halen bazı ülkeler insan ticareti konusunu bir bütün olarak almaktan çok, suçun merkezinde bulunan fuhşa odaklanmakta ve büyük çoğunluğu mağdur olan kadınları da cezalandıracak uygulamalara imza atmaktadırlar. Bazı ülkeler ise bu konuyu bir sorun olarak görmemekte, hatta bu sektörden kazanacağı paraların

hesabını yapmaktadır (State Department Report, 2007:226-229). Bir diğerk, belki de en önemli sebeplerden biri de Sovyetler Birliğı'nin dağılmasından (Sulaimanova, 2004:377) sonra ortaya çıkan ve sürekli artan göç ve sektördeki hareketliliğı arttıran gelişmelerdir denebilir. Giddens, aynı doğrultuda kapitalist pazarın sürekli genişleme zorunluluğıyla, geleneklere saldırdığını ifade etmektedir (Giddens, 1991:197).

İnsan ticaretinin uluslararası olma özelliğinden dolayı bu suçla mücadelede uluslararası bir dayanışma ve yardımlaşmaya ihtiyaç olduğu açıktır. Ülkelerin güvenlik birimlerinin yardımlaşma ve bilgi paylaşımlarının yanında uluslararası, resmi kuruluşlar ve sivil toplum kuruluşlarının da bu alanda çalışması ve yerel otoritelere destek olması ihtiyacı ortaya çıkmıştır. BM, IOM, İnsan Ticaretiyle Mücadele Birleşmiş Milletler İnisiyatifi (UNGIFT), Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO), BM Çocukları Yardım Fonu (UNICEF), BM Uyuşturucu ve Organize Suçlarla Mücadele Ofisi (UNODC), BM Mülteciler Yüksek Komiserliği (UNHCR), Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü (NATO) ve AGİT, insan ticareti alanında ciddi çalışmalar yapan devletlerarası (*inter governmental*) kuruluşlardır.

2.3. ULUSLARARASI KURULUŞLAR VE ROLLERİ

Organize ve sınır aşan özelliğinden dolayı, uluslararası işbirliğı olmaksızın mücadelenin de imkânsız olduğu insan ticareti ile mücadelede, değişik uluslararası kurum ve kuruluşların görev aldığı görölmektedir. Bazen uluslar üstü bazen de uluslararası özelliğe sahip bu kuruluşların temel amacı; dünya barışına ve düzenine katkıda bulanmak, insanların mağduriyetlerini önlemek, refah düzeyini arttırmak, kısacası insanları baskı ve korkulardan muhafaza ederek huzur ortamının oluşturulmasını temin etmektir.

Tezin konusu olan insan ticareti ve insan ticaretinin Kosova boyutunda rol alan belli başlı uluslararası oluşumlar; kuruluş amaçları, hedefleri ve insan ticareti ile mücadeledeki rolleri bu başlık altında ele alınacaktır. Aslında dünya çapında faaliyet gösteren, daha pek çok uluslararası kuruluş mevcuttur. Ancak bu kuruluşların hepsine yer verilmesi konuyu dağıtacağından burada sadece, BM, NATO, AB, AGİT, IOM ve STK'lar incelenecektir.

2.3.1. Birleşmiş Milletler (BM)

Birinci Dünya Savaşı sonrasında, yaşanan büyük yıkım ve insan kaybını gören devletler, Dünya'nın bir daha böyle kanlı bir maceraya girmesini önlemek amacı ile uluslararası bir örgüt kurulmasına karar vermişlerdir. Bu amaçla Versailles Antlaşması'nı imzalayan devletlerin öncülüğünde, savaşları önleyecek, anlaşmazlıkları barışçı yollarla giderecek, güçlü bir uluslararası örgüt kurulması için çalışmalara başlanmış ve ABD Cumhurbaşkanı Wilson'un ortaya attığı barış ilkeleri esas alınarak, 10 Ocak 1920 tarihinde, Cenevre'de "Milletler Cemiyeti" adı altında milletler arası bir örgüt kurulmuştur. İyi niyetlerle kurulan bu örgüt, kendisinden beklenileni yapamamış ve 1939'da İkinci Dünya Savaşı'nın çıkması ile tarihe karışmıştır.

İnsanlık, İkinci Dünya Savaşı'nda, bir önceki dünya savaşından daha büyüğünü ve yıkıcısını yaşamıştır. Hidrojen ve atom bombalarının da kullanıldığı bu savaşın sonucunda da, Birinci Dünya Savaşı'nda olduğu gibi barışı sağlamak ve bir daha böyle bir yıkım görmemek için toplanan 26 devletin temsilcileri, 1942 yılında, Washington'da Birleşmiş Milletler Beyannamesi'ni kabul ettiler (nedirvekimdir.com, 2008).

1945 yılında kurulan "Birleşmiş Milletler Teşkilatı"nın (United Nations) uluslararası barışın ve güvenliğin devamını sağlamayı, barışı tehdit eden sebepleri ortadan kaldırmaya çalışmayı, insan hak ve hürriyetlerinin korunmasına yardımcı olmayı amaçlamaktadır. 192 ülkenin üyesi olduğu Birleşmiş Milletler Teşkilatı'nın merkezi New York'tadır (un.org, 2008).

BM'nin en önemli iki birimi, Genel Kurul ve Güvenlik Konseyi'dir. BM adına temsil ve işleri takip görevi ise BM Genel Sekreteri'ne aittir. Genel kurulun başlıca görevi, milletlerin barış, anlayış ve hoşgörü içinde işbirliği yapabilmesi için önerilerde bulunmaktır. Güvenlik Konseyi'nin görevi ise uluslararası güvenliği ve barışı korumaktır (un.org, 2008).

Günümüzde BM'nin en önemli görevlerinden biri, dünyanın değişik bölgelerinde yaşanan etnik kargaşa veya ülkeler arasındaki problemleri askeri müdahaleler yoluyla durdurmaya çalışmasıdır. Güvenlik Konseyi'nin alacağı karar doğrultusunda barış yapma (*peace making*) ve barışı koruma (*peace keeping*) operasyonları başlatılabilmektedir. Bu operasyonlar, askeri misyonlar olabileceği

gibi sivil yapıya sahip polis misyonları (UNCIVPOL) veya her ikisinin birlikte yürütüldüğü misyonlar olabilir. Askeri önlemlerin karışıklıkları bir daha doğmamak üzere ortadan kaldırmadığını gören BM yetkilileri, kriz bölgelerinin ekonomik ve sosyal yardımlarla desteklenmesini sağlayan barışı inşa etme (*peace building*) operasyonlarının da çözüm için etkili olabileceğini değerlendirmektedirler (un.org, 2008).

BM'nin yürüttüğü en önemli faaliyetlerin başında dünyada barış ve güvenliğin sağlanması olduğunu belirtmiştik. BM'nin bu hedefe ulaşabilmek için kurduğu önemli birimlerden birisi de Barışı Koruma Operasyonları Birimi'dir (*Department of Peacekeeping Operations-DPKO*). 30 Haziran 2008 tarihi itibarıyla tüm dünyada toplam, 22 misyonda 77.000 asker, 11.000 polis, 5.000'den fazla uluslararası sivil personel, 12.000 civarında yerel personel ve 2.000 civarında toplam 160 ülkeden gelen gönüllü BM çalışanı, DPKO adına hizmet vermektedir. Bu misyonlar için öngörülen bütçe ise, 01 Temmuz 2007–30 Haziran 2008 tarihleri arası için yıllık 6,8 milyar Amerikan Dolarıdır. Bu para, dünyada sadece 2006 yılında askeri harcamalara ayrılan 1.232 milyar Amerikan Doları'nın % 0,5'ine denk gelmektedir (un.org, 2008).

Personeline tatmin edici miktarlarda maaş ödeyen BM, yerel halk ve uluslararası diğer kuruluşlar tarafından, operasyon bölgelerindeki halkın fakir olması, geçim sıkıntısı çekmesi ve işsizlik oranlarının fazlalığından dolayı, fuhuş ve özellikle kadın ticaretini tetikleyici rol oynadığı yönünde eleştirilmektedir. Kosova NTV muhabiri Rušiti tarafından hazırlanan, 2004 yılında başkent Priştine'de Arnavut göstericilerin “Bizler 200 Avro maaşla, sizler ise 8 bin Avro ile yaşıyorsunuz” gibi yazılı pankartlarla BM'nin ücret politikasını eleştirdikleri haber, BM personeli ile yerel halkın arasındaki ekonomik uçurumun büyüklüğünü göstermektedir (Rušiti, 2004).

DPKO'nun 2004 yılında insan ticareti ile mücadelede birçok misyonda elde edilen tecrübelerin ışığında ve bu alanda çalışan diğer uluslararası kuruluşlarla birlikte hazırladığı ve BM personelinin rolünü belirlemeye çalıştığı belgede, “barışı koruma misyonlarının insan ticareti ile mücadeleye çok uygun olmadığı ancak insan tacirlerinin bu misyonları kendileri için seks hizmeti talep eden bir pazar gibi gördükleri” vurgulanmıştır (DPKO, 2004). Belgede, insan ticaretinin çok ciddi bir

sömürü çeşidi olduğu vurgulanırken, BM misyonlarının bulunduğu bölgelerde bu problemin hızla arttığını, bunun da barışı koruma görevlilerinin sorunu çözen değil arttıran taraf olarak algılandığını ve bu sebeple stratejik ve esnek bir yaklaşıma ihtiyaç duyulduğu belirtilmiştir.

Bu algılamının ortadan kaldırılabilmesi için öncelikle insan ticareti olaylarına karıştığı tespit edilen BM görevlilerinin vakit kaybetmeden cezalandırılmasını sağlayacak, gözleme, önleme, minimize etme, soruşturma faaliyetlerini organize edecek bir sistemin kurulması ve yerel çalışmaların (özellikle hukuk alanında), mücadele kapasitelerini arttıracak şekilde desteklenmesi konuları belgede yer almıştır. Bu amaca ulaşmak için de üçayaklı bir çerçeve çizilmiştir. Bunlar; duyarlılık tesisi ve eğitim, disiplin ve hesap verebilirlik son olarak da halkla ilişkiler ve insan ticareti ile mücadele aktivitelerinin desteklenmesi olarak belirlenmiştir (DPKO, 2004).

BM'nin insan ticareti ile mücadele politikası da diğer uluslararası kuruluşlarda olduğu gibi çok nettir ve personeline, insan ticaretine konu olmuş mağdurlarla ilişkiye girmeleri halinde hiç tolerans tanınmayacağı (*zero tolerance*) BM Genel Sekreterliği'nce ifade edilmiştir (State Department Report, 2007:230).

Aşağıdaki tablolardan da görüleceği gibi iddiaların aksine, kendileri ile cinsel ilişkiye girenlerin yerli mi yabancı mı olduğunu ayırt edebilen mağdurların ifadelerine göre kendilerine gelen erkeklerin büyük kısmının (% 80) yerel insanlardan oluştuğu, yabancıların oranının % 9'a tekabül ettiği tespit edilmiştir (Tablo 20-21). Yabancıları temsil eden bu oranın ne kadarının uluslararası kuruluşlarda çalışan personele ait olduğu da belli değildir. Her ülkede turist olarak veya özel sektörde çalışmak üzere gelmiş yabancılar bulunabileceği hesap edilirse, BM yetkililerinin, personeline yönelik, yerel halkın ve bazı uluslararası kuruluşların yanlış algılamalarının hatalı olduğu iddiasında haklı oldukları söylenebilir.

Tablo20. Mağdurun Cinsel Sömürü Esnasında İlişkiye Girdiği Kişiyle Tanışıklık Durumu

Mağdur Müşterileri Tanıyor mu?	Sayı	Oran (%)
Evet	4052	43,11
Hayır	5348	56,89

Kaynak: IOM Counter Trafficking Database (2008)

Tablo 21. Mağdurun İlişkiye Girdiği Kişinin Yerli-Yabancı Profili

Müşterinin Milliyeti	Sayı	Oran (%)
Yabancı	364	8,98
Yerel	3225	79,59
Her İkisi de	14	0,35
Diğer	449	11,08

Kaynak: IOM Counter Trafficking Database (2008)

BM'nin insan ticareti ile mücadelede faaliyet gösteren birimleri mevcuttur. Aslında barışı koruma misyonlarında görevli personelin de vazifelerinden biri, insan ticareti ile mücadeledir. BM tarafından Palermo Protokolü'nün imzaya açılmasıyla eş zamanlı olarak Kosova'da, CIVPOL teşkilatı içinde, insan ticareti ve fuhuşla mücadele etmek üzere "İnsan Ticareti ve Fuhuş Araştırma Birimi" (TPIU-*Trafficking and Prostitution Investigation Unit*) kurulmuş ve Palermo Protokolü'ndeki kriterler çerçevesinde çalışmalara başlanmıştır.

BM'nin çatısı altında faaliyet gösteren, UNODC, insan ticareti ile ilgili çalışmaların merkezi konumundadır. BM Genel Kurulu tarafından 15 Kasım 2000 tarihinde 55/25 sayılı kararıyla onaylanan ve 29 Eylül 2003 tarihinde yürürlüğe giren Organize Suçlarla Mücadeleye dair Konvansiyon ve hemen ardından kabul edilen ve bu konvansiyonun eki olan Palermo Protokolü bu birimin en önemli çalışma alanlarını belirlemiştir (unodc.org, 2008). UNODC'nin devletlere pratik yardımlar sunma, mevzuatlarında yapacakları değişikliklerde tavsiyelerde bulunma, insan ticareti ile ulusal stratejilerinin oluşturulması ve bunun uygulamaya konulmasında yardım etme gibi misyonları vardır (unodc.org, 2008).

Devletler, konunun uzmanlarından yardımlar alabilmekte ve yerel kapasitelerinin arttırılmasına yönelik kendi uzmanlarını yetiştirebilmekte ve hatta UNODC'nin rehberliğinde soruşturma ve yargılama aşamalarında sınır aşan işbirliği sistemlerine sahip olabilmektedirler.

Palermo Protokolü'nün UNODC'ye yüklediği sorumluluklardan biri de İnsan Ticaretine Karşı Küresel Program'ın (*Global Programme against Trafficking in Human Beings-GPAT*) hazırlanmasıdır. Bu amaçla, UNODC tarafından BM İnsan Ticareti ile Mücadele Küresel İnisiyatifi (*The United Nations Global Initiative to Fight Human Trafficking-UN.GIFT*) adı altında, küresel anlamda insan ticareti ile

mücadele eden birimleri BM şemsiye altında birleştirecek ve çalışmaları koordine edecek bir oluşum gerçekleştirilmiştir. Küresel İnisiyatif, 2007 yılının mart ayında fiilen uygulamaya konmuştur. Bugüne kadar 110 ülke tarafından kabul edilerek onaylanmış olmasına ve ülkelerin, protokoldeki prensipler doğrultusunda mevzuatlarında uyarlamalar yapmış olmalarına rağmen, insan ticareti problemi hala ciddi boyutlardadır. Protokolde, bu suçun önlenmesi, mağdurların korunması ve tacirlerin yargılanarak cezalandırılması temel esaslardır. Ancak bugüne kadar çok az sayıda tacir suçlu bulunmuş ve birçok mağdur da ya bulunamamış veya herhangi bir yardım alamamışlardır (unodc.org, 2008).

Küresel İnisiyatif, insan ticaretinin çok büyük ölçekli ve zalimce işlenen bir suç türü olduğu ve hiçbir ulusal hükümetin tek başına bu suç türüyle gerektiği gibi başarılı bir şekilde mücadele edemeyeceği temel felsefesi üzerine yapılandırılmıştır (unodc.org, 2008). Küresel İnisiyatif, ILO, IOM, UNICEF, BM İnsan Hakları Yüksek Komiserliği ve AGİT gibi uluslararası kuruluşların işbirliği ile idare edilecektir. İnisiyatif, bir çerçeve program ile tüm ortaklarının (devletler, iş çevreleri, akademik camia, sivil toplum ve medya) birbirlerini desteklemelerini, ortaklık içinde çalışmalarını ve insan ticareti ile mücadele için etkili araçlar oluşturmalarını sağlayacaktır.

Henüz çok yeni olan bu inisiyatifin önümüzdeki dönemde amaçlanan hedeflerine ne ölçüde ulaşabildiği, birlikte çalıştığı devlet ve uluslararası kuruluşların ortak çabaları ve projelerinin hayata geçip geçmediği, geçerse ne ölçüde etkili olacağı ve küresel bir suç türü olan insan ticaretinin mağdurlarını ne ölçüde azaltacağı zaman içerisinde tahlil edilebilecektir.

2.3.2. Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü (NATO)

NATO, II. Dünya Savaşı sonrası oluşan politik ayrımında, İngiliz Lord Ismay'ın deyişi ile "Rusları dışarıda, Almanya'yı alaşağı edilmiş halde ve ABD'yi içeride" tutmak için 4 Nisan 1949'da Kuzey Amerika'dan Avrupa'ya kadar 26 ülkenin katılımıyla kurulmuştur (nato.int, 2008).

Türkçe Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü olarak tercüme edilen teşkilat; İngilizce *North Atlantic Treaty Organization* (NATO), Fransızca ise, *Organisation du Traité de l'Atlantique Nord* (OTAN) olarak isimlendirilmiştir.

NATO yönetim mekanizması da, diğer tüm uluslararası kuruluşlarda olduğu gibi personelinin ülkelerde yürüttüğü operasyonlar esnasında, insan ticaretine konu olmuş mağdurlarla ilişkiye girmelerini önlemek amacıyla “sıfır tolerans” prensibini kabul etmiştir (nato.int, 2008).

İnsan ticareti ile mücadele alanında NATO tarafından alınan en etkili karar, 28-29 Haziran 2004 tarihinde yapılan İstanbul Zirvesi’nde alınmıştır. Bu toplantıda “İnsan Ticaretine Karşı NATO Politikası” belirlenmiştir. Bu politikanın belirlenmesinde en büyük etki barışı kurma ve barışı koruma operasyonlarında görevlendirilen sivil-asker NATO personelinin insan ticareti suçuna iştirak ettikleri (news.bbc.co.uk, 2008) veya bu misyonlara gelişleriyle insan ticareti olaylarında ciddi artışlar olduğu iddiasıdır (Allred, 2006). IOM de, 1999 yılının haziran ayında KFOR adı altında Kosova’ya gelen NATO birlikleriyle birlikte, askeri karargâhların bulunduğu bölgelerde organize suç örgütlerinin idare ettiği fuhuş olaylarında ciddi artışlar olduğu ve bazı KFOR askerlerinin de insan ticareti suçuna iştirak ettikleri yönünde iddialarda bulunmuştur (amnesty.ca, 2008).

Kabul edilen NATO Politikası’nda, insan ticareti uluslararası düzeyde kınanması gereken bir suç olarak kabul edilmiş ve “zayıf hükümetlerin istikrarını bozacak” potansiyeli de beraberinde getiren “organize suçları ve yolsuzluğu teşvik eden modern köle ticareti” olarak tanımlanmıştır. Bu politika bütün devlet ve hükümet başkanları tarafından kabul edilmiştir. NATO’nun aslında sosyal veya polise ait bir problem gibi görünen bu konuyu bir güvenlik konusu olarak ele alması yadırgansa da bu girişim, insan ticaretinin NATO operasyonları için bir tehdit oluşturduğunu, zira bu operasyonların kadın ticareti için bir zemin hazırlayabileceği veya bu konudaki talebi arttırılabileceği bilincini yansıtmaktadır. Ayrıca, bu örgütlerin eylemleri yasal hükümetlerin istikrarını bozabilir ve NATO misyonlarını zayıflatabilir. Bu nedenle insan ticareti NATO’nun dikkatle üzerinde durması gereken bir konudur (Allred, 2006).

Belirlenen politikada, insan ticareti birçok yönüyle değerlendirilirken, özellikle konuşlanmış birliklerin fuhuş amaçlı kadın ticareti talebi üzerindeki etkileri de ele alınmıştır. Konuşlanmış birliklerdeki personel, kadınların müşterisi olduklarında, organize suç örgütlerinden hizmet almakta ve dolayısıyla da kadın ticareti için talebi arttırmaktadırlar (Allred, 2006). İşte tüm bu sebeplerle politikada,

insan ticareti suçuna iştirak eden personele karşı sıfır tolerans prensibi bir kez daha vurgulanmıştır.

NATO, İnsan Ticareti Politikasında insan ticaretinin azaltılabilmesi için üye devletlerin bir takım ciddi adımlar atmasının gerektiği vurgulanmıştır. Atılacak bu adımlar; ulusal yasalarda gerekli düzenlemelerin yapılması ve onaylanması; Organize Suçlara Karşı BM Sözleşmesi ve Palermo Protokolü'nün kabulü veya onaylanması; NATO liderliğindeki operasyonlarda görev yapan tüm personelin bu konuda eğitimi; insan tacirlerinin insan ticaretine girmelerini veya bunu kolaylaştırmalarını yasaklayan sözleşme hükümlerinin uygulanması ve yetkili makamlarca yürütülmekte olan çalışmaların değerlendirilmesi taahhüdü olarak sıralanabilir (nato.int, 2008). Ayrıca AGİT İnsan Ticaretine Karşı Eylem Planı ve diğer uluslararası kuruluşların insan ticaretine karşı yürüttükleri çalışmalardan faydalanılması, hem adı geçen bu kuruluşlarla hem de bu alanda çalışan STK'lar ile yakın işbirliği içinde bulunulması da yine politika belgesinde yer alan hususlardır.

2.3.3. Avrupa Birliği (AB)

Günümüzde Avrupa Birliği (AB), “oluşturulan özgürlük, güvenlik ve adalet alanı içerisinde, demokratik Avrupa ülkelerinin vatandaşlarının hayatlarını iyileştirerek daha iyi bir dünya içerisinde, problemsiz, huzurlu ve mutlu yaşamalarını sağlamaya çalışan bir yapı” şeklinde tanımlanabilir (Özcan, 2005:60).

Avrupa Birliği İstatistik Kurumu (EUROSTAT) verilerine göre 1 Ocak 2008 tarihi itibarıyla 497,48 milyon nüfuslu AB'nin (epp.eurostat.ec, 2008:4) birçok doğu ve Afrika ülkesine göre zengin olması, birlik üyesi ülkeleri, insan ticareti suçunun hedefi haline getirmiştir. Daha önceleri özellikle kadın ticaretinde Doğu Avrupa ülkeleri kaynak ülkelerken; 2004 yılındaki genişlemenin ardından AB'ye üye olan bu ülkelerden temin edilen kadınların sayısındaki azalmaya paralel olarak, Afrika'dan getirilen kadınların sayısında artış olduğu gözlemlenmiştir. Yıllık yaklaşık 400.000 civarında kadının AB üyesi ülkelere cinsel sömürü amaçlı getirildiği iddia edilmektedir (Ripperger, 2008).

Almanya'da 12. şubelerini açan Solwodi (*Solidarity with Women in Distress*) isimli STK için çalışan hukukçu Birgit Thoma, fuşun serbest olduğu Almanya'da bu sektörde çalıştırılan kadınların %70'inin yabancı olduğunu, bunların da yine

büyük bir kısmını Afrikalıların oluşturduğunu ifade etmektedir. Afrika'dan getirilen kadınların kabile büyücülerinin de yardımıyla “woodoo büyü” yapılarak ikna edildiği ve eğer tacirlerle gitmezlerse kendilerine, ailelerine veya çocuklarına kötü şeyler olabileceği yolunda telkinler yapıldığı tespit edilmiştir (Ripperger, 2008).

Özellikle Schengen Sözleşmesi gereği iç sınırların ortadan kalktığı AB içinde “serbest dolaşım” sayesinde, herhangi bir üye ülkeye giren yabancılar, bir daha sınır kontrolü ile karşılaşmaksızın rahatlıkla ülkeler arasında seyahat edebilmektedir. Bu imkân, insan ticareti organizatörlerinin işini kolaylaştırmaktadır. Bir ülkede deşifre olan veya yıpranan mağdur, hemen başka bir ülkeye transfer edilebilmektedir. Schengen, iç sınırları kaldırırken dış sınırların güvenliğini de arttırmıştır. Bu sebeple vize sistemlerinde ve sınır kontrollerinde ciddi değişiklikler olmuştur. Bu uygulama da yine AB'ye yasadışı yollardan girmeye çalışan insanları insan tacirlerinin eline düşürmüştür (Laçiner vd., 2004:144).

AB'de güvenlik ile ilgili ilk çalışmalar, 1970'li yıllarda başlamıştır. Terörizm, Radikalizm, Ekstremizm ve Uluslararası Şiddet ile Mücadele Grubu (TREVI), 1974 Paris Zirvesi'nde kurulmuştur. Bu grubun çalışmaları daha çok üye ülkelerin polis teşkilatları arasında güvenli iletişim ağı oluşturmak, suçlarla mücadelede günün şartlarına uygun geliştirilen operasyon taktikleri hakkında bilgi alışverişinde bulunmak ve bazı uluslararası suçlarla ilgili bilgi ve veri paylaşımı üzerinde yoğunlaşmıştır (Laçiner vd., 2004:134).

Başlangıçta TREVI Grubu ve Schengen Konvensiyonu çerçevesinde gerçekleştirilen polis işbirliği (Laçiner vd., 2004:137); AB'nin kişilerin serbest dolaşımı ilkesine uygun bir güvenlik alanı haline gelmesini sağlamak amacıyla 18 Temmuz 1995 tarihinde imzalanan Europol Anlaşması (*Europol Convention*) ile EUROPOL adı altında Avrupa Güvenlik Ofisi kurulmuş, anlaşma bütün üye devletler tarafından onaylanarak 1 Ekim 1998 tarihinde yürürlüğe girmiş ve 1 Temmuz 1999 tarihinde de merkezi Lahey'de olmak üzere fiilen çalışmaya başlamıştır (avrupa.info.tr, 2008).

Europol Anlaşması'nın 2. Maddesinde Europol'ün amacı aşağıdaki şekilde ifade edilmiştir;

“Avrupa Birliği Sözleşmesi Madde K.1(9) uyarınca üye devletler arasında öngörülen işbirliği çerçevesinde, Europol sözleşmesinde belirtilen tedbirlerle; örgütlü suçun bulunduğu dair somut belirtiler içeren ve bir veya daha fazla üye devleti etkileyen ve büyüklük, önem ve sonuçları itibarıyla üye devletlerin ortak yaklaşımına ihtiyaç duyan terörizm, uyuşturucu kaçakçılığı ile diğer uluslararası ağır suç tiplerinin önlenmesinde ve bunlarla mücadelede, Üye Devletlerdeki yetkili makamların etkinliğini ve işbirliğini arttırmaktır”⁴

Başlangıçta operasyonel yetkileri olmayan, veri toplama ve bunu üyeleri arasında paylaşma işlevi yürüten Europol zaman içerisinde yaptığı atılımlarla daha operasyonel bir yapıya kavuşmuştur.

AB içerisinde, BM barışı koruma misyonları için oluşturulan CIVPOL benzeri bir yapı oluşturulması 2000 yılında fikir olarak kabul edilmiştir. Oluşturulacak barışı koruma gücü, konusunda uzman 5000 AB üyesi ülke polislerinden oluşturulacak, bunlardan 1400'ü, 30 gün içinde göreve gitmeye hazır bir şekilde bekleyeceklerdir (europa.eu, 2008). 2003 yılında Bosna Hersek ve Makedonya olmak üzere iki farklı ülkede görevlendirilen bu personel, BM CIVPOL personelinden görevi devralarak aynı şekilde krizlerin önlenmesi ve barışın korunması alanında gittikleri ülkelerin polis servislerine yardımcı olmuşlardır. Halihazırda sadece Bosna Hersek'te konuşlandırılan misyon görevine devam etmektedir. Yakın zamanda Kosova'da da, AB polisinin, görevi BM CIVPOL'den teslim alması beklenmektedir.

İnsan ticareti ile mücadele alanında AB içerisinde birçok kararlar alınmıştır. Bunlardan belli başlıları 1999 Tampere Zirvesi'nde insan ticareti ve çocukların cinsel istismarının önlenmesine yönelik hazırlanan eylem planının kabulüdür (Özcan, 2008:10). Ayrıca AB Temel Haklar Şartı'nın 5. maddesinin 3. bendinde insan ticareti açık bir şekilde yasaklanmıştır. 19 Temmuz 2002'de insan ticareti ile mücadeleye ilişkin Konsey Çerçeve Kararı⁵ alınmış, bu kararla Palermo Protokolü'ndeki esasların bu alanda uluslararası işbirliğine yönelik kararlı bir adım

⁴ EUROPEAN UNION, Brussels, 18 July 1995, THE COUNCIL SN 3549/95

⁵ OJ L203/1, 01.08.2002.

olduğu kabul edilmiştir. Çerçeve Karar, ortak standartlar, yaptırımlar, sorumluluk ve yargı yetkisi sağlamak suretiyle üye devletlerde farklı hukuki yaklaşımlar sorununu ele alarak, insan ticaretine AB'nin daha geniş bir perspektiften bakması amaçlanmıştır.

22 Aralık 2003 tarihli Çocukların Cinsel Sömürüsü ve Çocuk Pornografisi ile ilgili 2004/68/JHA Sayılı Konsey Çerçeve Kararı'nda⁶ çocuk ve çocuk pornografisinin tanımı yapılmış ve bu suçlarla ilgili cezai yaptırımlara yer verilmiştir (Özcan, 2008:14).

Bir sonraki önemli karar, 2005–2010 yılları arasını kapsayacak Lahey Programı'nın⁷ kabul edilmesidir. Lahey Programı, Komisyon ile Konsey'in 2005 yılında, insan ticareti ile mücadele ve insan ticaretinin önlenmesine ilişkin ortak standartların, en iyi uygulamaların ve mekanizmaların geliştirilmesi amacı ile bir Plan hazırlamasını öngörmüştür. Bu planın amacı, AB üyesi devletlerin insan ticareti konusunda insan hakları ve mağdur odaklı bir yaklaşım uygulanmasının öneminin kavranmasını sağlamaktır. Yine bu planda insan ticareti ile mücadeleye ilişkin AB stratejilerinin güçlendirilmesinde operasyonel işbirliğinin geliştirilmesine öncelik verilmesi gerektiği vurgulanmıştır. Planda ayrıca STK'ların önemine vurgu yapılarak, BM, AGİT ve Avrupa Konseyi gibi uluslararası teşkilatlar ile işbirliğinin geliştirilmesi için gerekenlerin yapılması ve ulusal bazda insan ticareti ile mücadele alanında kurumsallaşılmasının gerekliliği yine planda yer almıştır (Özcan, 2008:14-16).

BM Palermo Protokolü de 24 Temmuz 2006 tarihinde 2006/619/EC sayılı Konsey Kararı ile topluluk adına onaylanmıştır.

Ancak, alınan bütün karar ve tedbirlere rağmen AB üyesi ülkeler insan tacirleri için cazibesini korumaktadır. Bölgenin zenginliği, Schengen uygulaması sayesinde iç sınırların bulunmaması, iç güvenlik alanında henüz tam bir bütünleşmenin yapılamamış olması gibi sebepler insan ticareti ile mücadeleyi de zorlaştırmaktadır.

⁶ OJ L 13/44, 20.01.2004.

⁷ OJ C 311/1, 09.12.2005.

2.3.4. Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı (AGİT)

Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı, Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Konferansı adı altında 1970 yılların başında soğuk savaş koşullarındaki Avrupa'nın bölünmüşlüğüne son verilmesi, güvenlik ve istikrarın sağlanması ve katılan devletler arasında bu amaca yönelik işbirliğinin geliştirilmesi düşüncesiyle kurulmuştur. AGİK'in görevi de doğu-batı arasında çok taraflı bir müzakere ve diyalog forumu olarak belirlenmiştir (tbmm.gov.tr, 2005).

1990 yılında yapılan Paris Zirvesi soğuk savaş sonrası dönemde ortaya çıkan tehlikeleri karşılamayı amaçlayan bir kurumsallaşmanın başlangıcını işaret etmiştir ve bu anlaşma soğuk savaşın bitişini simgelemiştir (osce.org, 2007).

1992'de yapılan Helsinki Zirvesi ile kurumsallaşma sürecine girilerek, AGİT'in insan haklarına katkılarını güçlendirecek Avrupa'daki değişimi idare edecek bir dizi araçlar tesis edildi. Özellikle AGİT'e erken uyarı, çatışmanın önlenmesi ve kriz yönetimi konularında yeni görevler verilmiştir. Yeni atanan Azınlıklar Yüksek Komiserine mümkün olan en erken aşamada bölgede bir çatışmaya neden olabilecek etnik gerilimi tespit etme ve müdahale etme hakkı verilmiştir (Karaosmanoğlu, 2000:11–20).

Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Konferansı, 1994 yılındaki Budapeşte Zirvesi'nde bugünkü adını ve statüsünü alarak, Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı'na dönüştü. Bu zirvede AGİT'in işbirliği ve ortaklık esasına dayanacak yeni bir geleceğin yaratılmasında ve Avrupa'da istikrar ve güvenliğin kurulmasında merkezi bir rol üstlenmesi öngörülmüş ve AGİT'in güçlendirilmesini hedef almıştır.

1999 İstanbul Zirvesinde ise AGİT, krizleri çıktıktan sonra değil, çıkmadan önce çözme konusunda prensip kararı almıştır. Acil müdahaleyi sağlayacak *REACT Rapid Expert and Cooperation Team*-Uzman Destek ve İşbirliği Timleri oluşturulmuştur. Bu toplantının en önemli sonucu ise Avrupa Güvenlik Şartı'nın kabulüdür (Yücel, 2008:37-54).

Bugün pek çok ülkede misyonları bulunan AGİT, insan ticareti ile mücadelede de özel bir önem vermektedir. 01–02 Aralık 2003'te Maastricht'te yapılan Bakanlar Konseyi Toplantısı'nda, 21nci Yüzyılda Güvenlik ve İstikrara Yönelik Tehditlere Karşı AGİT Stratejisi Belgesi oluşturulmuştur. Strateji

belgesindeki önemli hedeflerden biri de “İnsan Ticareti ile Mücadele Eylem Planının hazırlanarak hayata geçirilmesidir. Bu amaçla merkezi Viyana’da bulunan İnsan Ticaretine Karşı Yardım Birimi’nin (*Anti-Trafficking Assistance Unit*) kurulmuş ve bu birim, uluslararası alanda birçok faaliyetler gerçekleştirmiştir. Birim, AGİT içindeki önemine binaen direkt AGİT Genel Sekreteri’ne bağlı olarak faaliyet göstermektedir. Ancak yürüttüğü faaliyetlerin birçoğu polisi de yakından ilgilendirdiğinden, Stratejik Polis Konuları Birimi/*Strategic Police Matters Unit* (SPMU) ile de koordineli çalışmalarını sürdürmektedir (osce.org, 2007).

Haftada bir toplanarak AGİT’in tüm konularda karar alma işlevini yürüten Daimi Konsey’in (*Permanent Council*) 24 Temmuz 2003 tarihli toplantısında “İnsan Ticareti ile Mücadele Eylem Planı” görüşülerek kabul edilmiştir. Eylem planında BM Palermo Protokolü esas alınmış ve buradaki tanımların ve uygulamaların AGİT üyesi ülkeler tarafından uygulanabilmesi için çeşitli kararlar alınmıştır (osce.org, 2007:3).

Eylem Planının Ulusal Alandaki Tavsiyeleri başlığı altında:

a.Üye ülkelerin insan ticaretini bir suç olarak tanımları, bu suç türü ile ilgili kanunlarında düzenlemelere gitmeleri, mağdurları koruyucu tedbirler almaları, tacirler için ağır cezalar getirmeleri,

b.Güvenlik güçleri ile ilgili olarak, mutlaka insan ticareti ile mücadele edecek özel bir birimin kurulması, yolsuzlukla mücadele alanında çalışmalar yapılması, toplum destekli polislik uygulamalarının desteklenmesi ve artırılması, güvenlik güçleri arasındaki koordinasyon ve işbirliğinin artırılması, mağdurların tanıklık yapabilmelerini sağlayacak soruşturma yöntemlerinin geliştirilmesi, misyonlarda görevli AGİT personelinin konulan kurallara uymalarının sağlanması ve insan ticareti ile mücadele eden birimlerdeki personelin yolsuzluğa bulaşması durumunda en ağır şekilde adli ve idari yönden cezalandırılmalarını sağlayacak tedbirlerin alınması,

c.Üye ülke güvenlik güçleri arasında insan ticareti ile mücadeleye yönelik işbirliği ve bilgi paylaşımının artırılması. Bunun sağlanabilmesi için her ülkenin hukuk sisteminde Palermo Protokolü ve bu eylem planı esas alınarak gerekli düzenlemelerin yapılması, gerekli görülen hallerde bilgi, belge ve delillerin paylaşılması, bu amaçla ikili işbirliği anlaşmalarının imzalanması,

ç.Tanık ve mağdurların mahkemelerde ifade verebilmeleri için ceza adalet sistemi içerisinde korunmalarının ve desteklenmelerinin sağlanması. Mağdur ve tanıkların özel hayatlarına ilişkin verilerin iyi korunması, güvenlik güçlerince gizliliğe azami dikkat gösterilmesinin sağlanması, tanık koruma programlarının hayata geçirilmesi ve sivil toplum kuruluşlarının (STK) mağdurlara yardımlarına engel olunmaması,

d.İnsan ticareti ile ilgili birimlerde çalışan, gümrük muhafaza memurları, sınır polisleri, güvenlik güçleri, hakim, savcı vb. tüm personelin insan hakları, çocuk ve cinsiyet ile hassas konularda eğitilmesi ve bu birimlerin STK'lar ile diğer ilgili kuruluşlarla işbirliğini arttırmaya yönelik çalışmaların yapılması,

e.Sınırlarda alınacak tedbirlerle ilgili, ülkeler arasında sınır kontrolü yapan birimlerin işbirliği ve gerektiğinde direk kontak kurabilecekleri ortamların oluşturulması. Geri iade, vizelerin iptali ve sanıkların geçici gözaltıları gibi konularda ortak hareketin sağlanması,

f.Üye ülkeler, seyahat belgeleri ve kimlik kartlarını, kolay taklit edilemeyecek ve kötü kullanılmasına engel olacak standartlarda imal edecekler ve güvenliği sağlamak amacıyla bu dokümanlar yetkililerce ciddi şekilde incelenecektir (osce.org, 2007:4-8).

Bu tavsiyelerin ardından eylem planında AGİT'in hangi biriminin yukarıdaki maddelerin hangileri ile ilgili faaliyetlerde bulunacağına yer verilmiştir. Genel Sekretere bağlı olarak görev yapan İnsan Ticaretine Karşı Yardım Birimi, eylem planında yer alan konuların takibi ve koordinesini yürütmektedir. SPMU ve BM Uyuşturucu ve Organize Suçlarla Mücadele Birimi ile koordineli olarak Demokratik Kurumlar ve İnsan Hakları Ofisi de (*Office for Democratic Institutions and Human Rights-ODIHR*) eylem planındaki konuların takibinde yoğun çalışmaları olan birimlerdir.

2.3.5. Uluslararası Göç Örgütü (IOM)

İkinci Dünya Savaşı'nın ardından Avrupa'da yaşanan büyük göç dalgasının oluşturduğu kaos ortamında, 1951 yılında kurulan "Geçici Hükümetler Arası Avrupa'dan Göçmen Hareketi Komitesi (*Provisional Intergovernmental Committee*

for the Movement of Migrants from Europe-PICMME), acil durumlarda yardım, mültecilerin yeni bir ülkeye yerleştirilmesi, gönüllü geri dönüşlere yardım, göçmen sağlığı, para gönderme ve yasal göç seçeneklerinin desteklenmesi gibi alanlarda faaliyet gösteren hükümetler arası bir kuruluştur (countertrafficking.org, 2008). İkinci Dünya Savaşı sırasında evlerini ve ülkelerini terk etmek zorunda kalmış yaklaşık 11 milyon insanın geri dönüşlerini kolaylaştırmak için çalışmalara başlamış ve başlangıçta bir milyon göçmenin naklini gerçekleştirmiştir (iom.int, 2008).

1952 yılına gelindiğinde PICMME, Hükümetlerarası Avrupalı Göç Komitesi (*Intergovernmental Committee for European Migration-ICEM*) adını almış, 1980 yılında Hükümetler Arası Göç Komitesi (*Intergovernmental Committee for Migration-ICM*) ve 1989 yılında da bugün kullandığımız şekliyle Uluslararası Göç Örgütü-IOM adını almıştır. Tarihsel sürece bakıldığında bölgesel bir amaç için kurulan örgüt geçirdiği yaklaşık 50 yıllık bir değişimle tüm dünyayı kapsayan uluslararası bir yapıya bürünmüştür.

Merkezi İsviçre'nin Cenevre şehrinde olan IOM'in, 1 milyar Amerikan Doları yıllık bütçesi ve 5600 personeli vardır. 2007 yılı bütçesinin % 96'sını yaptığı projelere yapılan gönüllü desteklerden temin eden IOM'in bütçesinin geriye kalan kısmı üye ülkeler tarafından karşılanmıştır (iom.int, 2008). Göç alanında liderlik özelliği olan bu kuruluş; hükümetler, hükümetler arası organizasyonlar ve sivil toplum örgütleriyle çok yakın bir ilişki içerisinde çalışmaktadır.

1998'de 67 üyesi olan IOM, 2008 yılında üye sayısını 125 devlete çıkartmıştır. 20 gözlemci statüsündeki devlet ve 400 ofisi ile tüm dünyada faaliyet gösteren bir kuruluştur. “*Global network*” adı verilen bir iletişim ağı ile birbirine bağlı olan bu ofisler; her alanda oluşturulan elektronik posta grupları ile her an birbirleri ile görüşebilmekte, bilgi ve belge paylaşımı yapabilmekte ve bulundukları ülkelerin güvenlik güçleri ve diğer resmi kurumları ile doğrudan irtibat kurarak ciddi katkılarda bulunabilmektedirler. Politik bir kurum olmayan IOM, diplomatik bir özelliğe sahiptir ve herhangi bir yaptırım gücüne de sahip değildir.⁸

IOM, düzenli ve insani göç yönetimini sağlamada yardım etmek, göç konusunda uluslararası işbirliğini teşvik etmek, göç konusundaki sorunlara pratik

⁸ Bu bilgiler IOM Türkiye Ofisi'nde İnsan Ticareti ile Mücadele Birim Şefi Meltem Ersan Ersoy ile yapılan mülakatta elde edilmiştir.

çözüm arayışlarında yardımcı olmak ve ihtiyacı olan göçmenlere ve özellikle insan ticareti mağdurlarına insani yardım sağlamak için çalışmaktadır.

IOM, göç yönetimi konusunda dört alanda çalışmaktadır:

- Göç ve kalkınma
- Göçün kolaylaştırılması
- Göçün düzenlenmesi
- Zorunlu göç

İnsanların sebep olduğu felaketlerin yaşandığı, Kosova, Bosna Hersek, Doğu Timor gibi bölgelere götürülen yardımların yanında 2004-2005 yıllarında yaşanan Güney Doğu Asya'daki tsunami felaketi ve Pakistan depremlerinde de ciddi çalışmaları olmuştur (iom.int, 2008).

IOM'in insan ticareti alanındaki faaliyetlerini diğer uluslararası kuruluşlar ve sivil toplum kuruluşları (STK) ile koordineli olarak yürütülmektedir. Faaliyet gösterdikleri ülkelerde güvenlik güçleri ile irtibata geçerek insan ticareti ile mücadele birimlerinin oluşturulması ve mağdurların muhafazası için sığınma evlerinin kurulmasını sağlamak en önemli görevleri arasındadır. STK'ların da yardımı ile bu evlerin düzenli bir şekilde işletilmesi, buradaki mağdurlara psikolojik destek sağlayacak personelin temini ve kurulmuş bulunan insan ticareti ile mücadele birimi personeline eğitimler verilmesi gibi hayati öneme sahip görevleri de bulunduğu ülkenin yetkilileri ile işbirliği içinde ifa etmektedirler.

2.3.6. Sivil Toplum Kuruluşları (STK)

Günümüzde uluslararası hukukun oluşturulması, uygulanması, yaptırımların hayata geçirilmesi devletlerin tekelinden çıkmaya başlamış; uluslararası sistemde güç ve otorite, devlet dışı aktörlerle paylaşılmaya başlanmıştır (Başlar, 2005:iii). Sivil toplum kuruluşları (STK) terimi yerine hükümet dışı kuruluşlar (HDK) terimi de kullanılabilmektedir (Başlar, 2005:22). Ancak bu terimin “kanun dışı” gibi bir algılamaya da yol açabileceği değerlendirildiğinden çalışmada STK terimi tercih edilecektir. STK'lar çağımızda adından en çok söz ettiren ve ciddi faaliyetleri ile

insanlara, devletlere ve uluslararası kuruluşlara ciddi yardım ve katkıları olan kuruluşlar olarak karşımıza çıkmaktadır.

Başlar STK'yı şu şekilde tanımlamaktadır:

“Kişisel ve grup çıkarlarının devlet sınırları ötesine taşınması sonucu ortaya çıkmış, gerçek veya tüzel kişiler tarafından oluşturulan, üyelerinin gönüllü olarak katkıda bulunduğu, faaliyetlerinden dolayı uluslararası ilişkilerde bir rol oynama yeteneğine sahip, üyelerinin bağımsız oy hakkının olduğu, sürekli ve kurumsallaşmış bir idari yapısı, merkezlerinde tam zamanlı çalışan personeli, basit düzeyde de olsa bir kuruluş şeması olan belirli bir yerde merkezi bulunan, temsil yetkisine sahip bir organ tarafından hazırlanıp demokratik şekilde kabul edilmiş bir anayasası bulunan, hükümet politikalarından bağımsız olarak kendi kendisini yönetecek nitelikte otonom bir karar mekanizmasına sahip olan, merkezi hükümetten tamamen veya büyük ölçüde bağımsız mali kaynak ve kontrolü olan, partizan bir tavır takınmayan, asıl amacı kar elde etme olmayan, ikiden fazla ülkede teşkilatlanması olan, Birleşmiş Milletlerin gerçekleştirmeyi amaçladığı hedefleri kendisine ilke edinmiş, ulusal ve uluslararası düzlemde, bireylerin, insanların yaşam kalitesini arttıracak veya insanlığın ortak yararına olacak politikaları gerçekleştirmeyi hedefleyen veya dezavantajlı insanların yaşam kalitesini arttırmaya çalışan, şiddeti benimsemeyen, devletler veya uluslararası kuruluşlar tarafından kurulmamış, tüzel kişiliği tercihen olan ve devletlerin iç işlerine karışmamayı benimseyen sosyal kuruluşlardır” (Başlar, 2005:32-33).

Uluslararası STK'ların tarihi 19. yüzyılın ortalarına kadar uzanmaktadır. STK'lar, köleliğe karşı ve kadın haklarının kazanılması konularında çok önemli roller oynamışlar ve etkinlikleri Dünya Silahsızlanma Konferansında en üst düzeye ulaşmıştır. Ancak bugünkü manası ile “Sivil Toplum Kuruluşu” kavramı ilk defa 1945 yılında Birleşmiş Milletler teşkilatının kuruluşu sırasında, kuruluş beyannamesinin 10. Bölümünün 71. Maddesinde devlet ve üye ülkelere ait olmayan kuruluşların danışmanlık rolü ile ilgili tanımlamada kullanılmıştır. Sivil toplum kuruluşlarının kalkınma sürekliliğini sağlamadaki önemli rolleri ilk defa Birleşmiş Milletler'in STK'lar ile BM arasındaki danışmanlık ilişkilerinin düzenlendiği 21. gündeminin 27. başlığında dile getirilmiştir (un.org, 2008).

Tüm dünyada çok değişik adlar altında faaliyet gösteren STK'lar, insan ticareti konusunda da devletlere ve uluslararası kuruluşlara ciddi katkılarda bulunmaktadır. Devlet kurumları içerisindeki yoğun bürokrasiden arındırılmış ve gönüllü insanların görev yaptığı bu tür STK'lar insan ticaretinin her aşamasında resmi otoritelerle ve uluslararası kuruluşlarla koordineli olarak çalışmaktadır.

Nitekim BM Sınır Aşan Örgütlü Suçlarla Mücadele Sözleşmesinde, insan ticareti ile mücadelede mağdurların korunması ve onlara gerekli yardımların yapılması için resmi otoritelerin STK'lar ile işbirliği içerisinde koordineli olarak çalışmalarının gerekliliğine vurgu yapılmıştır (Erder ve Kaska, 2003).

İnsan ticareti mağdurlarının belirlenmesi, mağdurlara ihtiyaç duydukları takdirde hukuki destek sağlanması, sığınma evlerine (*shelter*) sevkleri, sığınma evlerinin aktif halde tutulması, bu evlerde gerekli lojistik ve psikolojik yardımın temini gibi faaliyetler genelde insan ticareti alanında faaliyet gösteren STK'lar tarafından yerine getirilmektedir.

Türkiye'de IOM tarafından bütün masrafları karşılanan, 2004 yılında İstanbul'da kurulan İnsan Kaynağını Geliştirme Vakfı (İKGV) ile Ankara'da 2005 yılında kurulan Kadın Dayanışma Vakfı (KDV) adı altında iki adet STK, sığınma evlerini işleterek, mağdurları buralarda korumakta ve gerekli psikolojik desteği vermektedirler. Mağdurları tespit eden güvenlik güçleri, IOM ile koordineli olarak STK'lara haber vermekte ve mağdurların güvenli sığınma evlerine yerleştirilmelerini temin etmektedir. Aynı sistem dünyanın birçok ülkesinde mevcuttur ve bu sistem BM, AGİT ve IOM gibi bu alanda faaliyet gösteren uluslararası kuruluşlar tarafından teşvik edilmektedir.

Bu bölümde tüm dünyayı etkileyen bir yapısı olan insan ticareti ile mücadelede uluslararası işbirliğinin gereği ve bu alanda yapılan çalışmalar ele alınmıştır. İnsan ticareti suçu ile mücadele eden ülkelerin kolluk kuvvetlerinin ortak operasyonlar ve sınır ötesi işbirliğinin hayati önemi vurgulandıktan sonra, bu alanda faaliyetleri olan uluslararası kuruluşların da kuruluş amaçları, rolleri ve faaliyetleri anlatılmıştır. Burada dikkat çeken nokta, uluslar üstü ve uluslararası faaliyet gösteren pek çok uluslararası kuruluş olmasına ve her birinin insan ticareti ile mücadele alanında ciddi çalışmalar yapmasına rağmen, bu suç türünün hala en çok kar getiren ve az riskli yapısının devam ediyor olmasıdır.

Her bir uluslararası kuruluşun görev alanı ile ilgili yazılı kuralları ve mevzuatı vardır. İdari yapıları ve uygulama sahaları çok net bir şekilde ve mükemmele yakın bir güzellikte oluşturulmuştur. Ancak konu eylem safhasına geldiğinde operasyonel anlamda her bir kuruluş kendi özel talimatları ve kuralları çerçevesinde hareket ettiğinden bir birliktelikten söz etmek çok mümkün olmamaktadır. Aynı konuda

alışan farklı uluslararası kuruluşlar tek bir operasyonel (bütünleştirilmiş) yapı altında toplanamadıkları için konumuz olan insan ticareti ile mücadele konusunda da yeterli etki oluşturulamamaktadır.

Bu konunun en güzel rneği, 2000 yılında BM tarafından hazırlanıp tüm ülkelerin imzasına açılan ve devletlerin yerel mevzuatlarında bu doğrultuda düzenlemeler yapmaları gereken Palermo Protokolü'dr. Normal şartlarda BM hükümetler üstü bir kuruluştur ve kararları bağlayıcıdır. İnsan ticareti alanında şimdiye kadar yapılmış en kapsamlı tanım ve mücadele yöntemleri Palermo Protokolü ile ortaya konmuştur. Türkiye tarafından Meclis'te 2003 yılında onaylanarak bu alanda yapılması gereken mevzuat değişiklikleri onayın ardından hemen yapılmışken; AB gibi demokrasinin ve insan haklarının en st seviyede olduğu iddia edilen bir toplulukta bu protokol ancak 2006 yılında topluluk adına imzalanabilmiştir (zcan, 2008). Devletlerin pek çoğu yerel parlamentolarında Palermo Protokolü'n daha imzaya dahi açmamışlardır.

En azından ye devletlerin uymak zorunda olduğu kararlar alabilen, ancak alınan kararlara uymayanlar için ciddi bir yaptırımı olmayan BM ve diğer uluslararası kuruluşların etkinlikleri de bu yüzden tartışmalı bir konudur. Her ne kadar uluslararası kuruluşların etkinlikleri tartışmalı da olsa; insan ticareti ile mücadeledeki önemli rolleri devam etmektedir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ARAŞTIRMANIN DİZAYNI VE METODOLOJİSİ

Bu bölümde, araştırmanın konusu, amacı, önemi, araştırmanın kapsamı ve sınırlılıklar ele alınmış ve bu bağlamda araştırmada kullanılan yöntemler ortaya konulmuştur.

3.1. ARAŞTIRMANIN KONUSU

Bu araştırmanın temel konusu, kadınların cinsel amaçlı sömürüsü ile mücadele ve bu mücadelede yer alan uluslararası kuruluşların rolüdür. Bir başka ifadeyle bu suç türü ile mücadelede başarılı olabilmek için devletler ile işbirliği içinde ve kendi aralarında da koordineli bir şekilde çalışmaları zorunlu olan uluslararası kuruluşların, bütünleşmiş bir mücadele stratejisi oluşturmamalarının meydana getirdiği olumsuz sonuçların, Kosova örneğinde incelenmesidir.

3.2. ARAŞTIRMANIN AMACI

Bu araştırmanın amacı, insan ticaretini genel olarak inceledikten sonra kadınların cinsel sömürüsüne karşı mücadele eden uluslararası örgütlerin kuruluş amaçları çerçevesinde dünya üzerindeki faaliyetleri ve konumlarını irdeleyerek; kadınların cinsel amaçlı sömürüsü ile mücadelelerindeki fonksiyonlarını ortaya koymaktır. Kadınların cinsel amaçlı sömürüsünü tetikleyen unsurlardan olan uluslararası kuruluşların personelini, problemin parçası olmaktan çıkarıp çözümün ve mücadelenin bir parçası haline getirmek, çalışmanın amaçlarındandır. Bu amaç doğrultusunda araştırmamızda aşağıdaki sorulara yanıtlar aranmaktadır:

- a. Kadınların cinsel sömürüye maruz kalmalarına etki eden faktörler nelerdir?
- b. Kadınların cinsel sömürüsünü önlemeye yönelik ulusal ve uluslararası çalışmalar yapılmakta mıdır?
- c. Bu konuda karşılaşılan engeller ve çözüm yolları nelerdir?
- d. Barışı kurmak ve korumak için gittiği ülkenin sosyoekonomik ve sosyokültürel yapısını bilmeyen ve görev yapmış olduğu toplumla mesafeli

olan misyon personeli insan ticaretinin önlenmesinde ne derece başarılı olabilir?

3.3. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ

Kadın ticareti, hiçbir ülkenin tek başına üstesinden gelemeyeceği kadar karmaşık bir yapıya sahiptir. Uluslararası organize suç örgütlerinin idare ettiği kadın ticareti sektörü ile mücadele etmek için uluslararası işbirliği, iyi bir koordinasyon ve bütünleştirilmiş bir “insan ticareti ile mücadele stratejisine” ihtiyaç vardır. Bu araştırmada, kadınların cinsel amaçlı sömürüsü, bu suçla mücadele eden uluslararası kuruluşların faaliyetleri Kosova örneği üzerinden ele alınmaya çalışılmıştır.

Kadınların cinsel amaçlı sömürüsünü tetikleyen unsurlardan olan uluslararası kuruluşların personelini, problemin parçası olmaktan çıkarıp, çözümün ve mücadelenin bir parçası haline getirmeyi amaçlayan bu çalışma; uluslararası kuruluşların güvenilirliğinin ve etkinliğinin artırılmasına yardımcı olması açısından önemli bir çalışmadır.

3.4. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Bu çalışma, araştırmanın temel sorularına yanıt verebilecek nicel ve nitel verilere dayalı bir çalışma olup elde edilen veriler, Uluslararası Göç Örgütü’nün (IOM) resmi kayıtlarıyla da desteklenmiştir. IOM tarafından 1999 yılından 2008 yılı başına kadar insan ticareti mağdurları ile yapılan görüşmeler neticesinde hazırlanan raporlar ve mağdurlara uygulanan anketler sonucu ortaya çıkan sayısal veriler, bu çalışmaya temel teşkil etmiştir.

Çalışmada, son dönemlerde etnik çatışmaların yaşandığı bölgelerden biri olan ve BM, NATO, AGİT, IOM dâhil uluslararası kuruluşların en büyük ve kapsamlı misyonlarını kurdukları Kosova’da yaşanan kadın ticareti olayları incelenmiştir. 80–100 bin civarında uluslararası personelin görev yaptığı Kosova, tarihi süreci içerisinde de kadın ticareti konusunda kaynak ve transit ülke olarak görülmektedir. Kriz sonrası kurulan BM UNMIK misyonu, yerli-yabancı çalışanlarına verdiği yüksek maaşlardan dolayı Kosova’yı kadın tacirlerinin hedef ülkesi konumuna getirmiştir. Artan kadın ticareti olaylarını önlemeye yönelik, uluslararası kuruluşlar

ile yerel yöneticiler ve STK'lar arasındaki ilişkiyi inceleme açısından Kosova güzel bir evren sunmaktadır.

Bu çalışmanın yazarının 1999–2001 yılları arasında 21 ay Kosova'da BM CIVPOL teşkilatında görev yapması ve aynı zamanda 8 ay, Palermo Protokolü'nün imzaya açılmasının hemen ardından kurulan insan ticareti ile mücadele eden bölgesel birimin amirliğini yapmış olması da çalışmada Kosova örneğinin incelenmesi de önemli bir neden olmuştur.

Araştırmacı, BM Kosova misyonun Gjilane bölgesinde İnsan Ticareti ile Mücadele Birim Amiri pozisyonunda görev yaptığı esnada, konunun uzmanları, mücadelede bizzat görevli olanlar ve suçun mağduru kadınlar ile çalıştıkları ortamlarda, evlerinde veya karakolda görüşerek birincil kaynaklardan bilgi almış ve gözlemlerde bulunmuştur.

Görüşme yöntemi, önceden belirlenmiş ve ciddi bir amaç için yapılan, soru sorma ve yanıtlama tarzına dayalı karşılıklı ve etkileşimli bir iletişim süreci olarak tanımlanmakta; yapılandırılmış (yönlendirilmiş) ve yapılandırılmamış (yönlendirilmemiş) görüşme olarak ikiye ayrılmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2005:119-120).

Önceden belirlenmiş soruların görüşme yapılan kişilere sorulduğu yöntem yapılandırılmış, açık uçlu soruların sorulduğu ve kişilerin serbestçe konuşmalarını sağlayan yöntemde yapılandırılmamış yani yönlendirici olmayan görüşme türü denmektedir.

Her ne kadar bu çalışmanın yazarı, Kosova'da görev yaptığı dönemde, bir tez çalışmasında kullanmak üzere, bilimsel araştırma yöntemlerini kullanarak bu görüşme ve gözlemleri gerçekleştirmemiş olsa da; konunun hassasiyetine binaen görüşmeler esnasında aldığı notlar ve bu alandaki yaptığı çalışmalara ait bilgilerin çok önemli veri kaynağı olduğu da bir gerçektir. 1999-2001 yılları arası Kosova'da gerçekleşen kadın ticareti olaylarına ilişkin başka bir kaynaktan, bu derece teferruatlı bilgi alma imkânı da, bugün itibarıyla bile bulunmamaktadır.

Bu sebeple, bir bilimsel araştırmaya veri toplamak amacıyla gerçekleştirilmemiş olsa da; araştırmacı tarafından Kosova'da yapılan görüşmeler ve

gözlemlerin bu çalışma için geçerli ve güvenilir verilere ulaşmamızı sağlayan araçlar olduğu ve bu kapsamda değerlendirilmesinin uygun olacağı düşünülmektedir.

292 yabancı kadın ile Kosova'nın Gjilane Bölgesi'nde 2000–2001 yılları arasında yapılan bu görüşmelerde, nitel araştırma yöntemlerinden yapılandırılmış görüşme yöntemi kullanılarak, mağdurların cinsiyetleri, yaşları, medeni durumları, çocuklarının olup olmadığı, milliyetleri, ülkelerinde bir işe sahip olup olmadıkları, işleri varsa aldıkları ücretler, eğitim durumları, Kosova'ya geliş nedenleri, kendilerine kimin yardımcı olduğu, tacirlerin milliyetleri ve cinsiyetleri, müşterilerin milliyetleri gibi konulara cevap aranmış; mağdur, tacir ve müşteri profili çıkarılmaya çalışılmıştır. Ancak, kadınlarla yapılan bu görüşmeler mülakat formatında çalışmaya aktarılmamış, tespit edilen ortak noktalar genel ifadelerle ortaya konularak genel değerlendirmeler şeklinde metnin içinde yer almıştır.

Araştırmacının gözlem amacıyla doğrudan ortama katılarak, etkileşimin doğal akışı içerisinde soruların sorulduğu ve kendisiyle görüşülen kişinin kendisiyle ne amaçla görüşme yapıldığını dahi anlayamadığı görüşme türü ise sohbet tarzı görüşmedir (Yıldırım ve Şimşek, 2005:121). Burada görüşmenin hangi yöne gideceğini önceden kestirmek zordur ve sorular konuşmanın akışına göre spontane olarak gelişir.

Bu çalışmanın yazarı Kosova'da bazen kadınların çalıştığı ortamlara veya yaşadıkları ortamlara herhangi bir operasyon amacı gütmeksizin gitmiş ve kadınlarla sohbet etmiştir. Sohbet tarzı görüşme metodunun uygulandığı bu görüşmelerde açık uçlu sorular sorarak, cinsel sömürüye maruz kalmış kadınların tespitine çalışmış, kadın ticareti suçunun Kosova'daki boyutları ve uluslararası kuruluşların personelinin bu suç türünü tetikleyici rolünün olup olmadığını araştırmıştır.

Kosova'da yaşanan etnik karışıklıktan sonra kurulan BM yönetimi (UNMIK) ve bölgede görev yapan diğer uluslararası kuruluşlar, bölgenin normale dönmesi, kamu kurumlarının tekrar çalışır hale gelmesi ve oluşan belirsizlik ortamının bir an önce ortadan kaldırılarak normalleşme sürecine girilebilmesi için yerel kuruluşlarla işbirliği içinde yoğun bir çalışma yürütmüşlerdir.

1999 yılında UNMIK kurulduğunda operasyonel olmayan ve personeli bulunmayan güvenlik kuvvetleri, zaman içerisinde uluslararası kuruluşların da yardımlarıyla yeniden yapılandırılmıştır. Yerel kolluk kuvvetleri ile uluslararası

kuruluşların Kosova'daki işbirliği, dünyaya örnek teşkil edebilecek bir seviyede yürütülmeye çalışılmış; ancak uluslararası kuruluşların her birinin kendine has yapısı, faaliyet alanı ve çalışma şeklindeki farklılıklardan dolayı, işbirliği ve koordinasyonda problemler yaşanmıştır. Bu problemler, suç oranlarının ve özellikle kadın ticaretinin artmasında etkili olmuştur.

Çalışmada Kosova'da bağımsızlığın ilan edildiği Şubat 2008'den sonra yaşanan gelişmelere ilişkin bilgiler yer almamaktadır. Bağımsızlık ilanının henüz çok yeni olması, BM görevlilerinin hala bu ülkede görev yapmaya devam etmeleri ve istatistikî verilere ancak 2009 yılının ilk yarısında ulaşılabileceği değerlendirildiğinden bu konuda bir çalışma yapılamamıştır.

Çalışma yapılırken, Türkiye'de ve dünyada, insan ticareti alanında yapılmış akademik çalışma ve araştırmalar incelenmiştir. Türk akademisyenlerce çok fazla çalışma yapılmamasına, sadece birkaç yüksek lisans tez çalışması bulunmasına karşın, uluslararası alanda pek çok kaynak tespit edilerek, konu incelenmiştir.

Literatür taramasının yanında araştırmada, kadın ticareti ile ilgili önemli çalışmaları olan IOM'nin İnsan Ticareti ile Mücadele Veri Tabanı da kullanılmıştır. Tüm dünyada yaygın bir şekilde ofisleri bulunan ve insan ticareti ile ilgili birimlere sahip olan IOM'nin, 1999–2008 yılları arasında ofisleri aracılığı ile yardımda bulunduğu 12627 ve Kosova Ofisi'nin yardımcı olduğu 556 insan ticareti mağduruna yönelik yaptığı çalışma sonucu ortaya çıkan veri tabanı, çalışmaya çok faydalı katkılarda bulunmuştur.

3.5. KAPSAM VE SINIRLILIKLAR

Bu araştırma, genelde insan ticareti, özelde ise insan ticaretinin en çok görülen şekli olan kadınların cinsel amaçlı sömürüsünün analizi yapıldıktan sonra, uluslararası özelliğe sahip bu suç türü ile mücadelede görev alan uluslararası kuruluşların rolleri ve mücadele alanında yaptıkları faaliyetler ve işbirliğinin Kosova örneği üzerinden değerlendirilmesi ile sınırlıdır.

Özellikle Türkiye'de bu alanda yeteri kadar araştırma yapılmamış olması ve dünyada da çok sayıda uluslararası kuruluşun farklı yöntem ve şekillerle bu suç türüyle mücadele etmeye çalışması, ortak bir veri tabanının bulunmaması ve her

kuruluşun kendine göre ayrı bilgilere sahip olması, araştırmacıları sınırlandırmaktadır. Yerel kolluk kuvvetlerinin farklı birimlerinde aynı konuya ait bilgilerde ve verilerde farklılıklar gözlemlenmektedir. Uluslararası birçok kuruluşun mücadelede görev aldığı bu suç türüne ait istatistikî veriler de bu nedenle yeterli görülmemektedir.

Bu çalışmada kullanılan IOM veri tabanı, sadece 12627 mağduru kapsamaktadır. Oysaki dünyada insan ticareti mağdurlarının sayısı yüz binlerle ifade edilmektedir. Yapılan çalışmalarda her yıl yüz binlerce kadının cinsel sömürüye maruz kaldığı iddia edilmesine rağmen resmi rakamlarda bu sayının binlerde kalması bir çelişki olarak karşımıza çıkmaktadır. Ancak sayıyı yüz binlerle ifade edenlerin sadece tahminde bulundukları, ellerinde resmi bir kayıt bulunmadığı da bir gerçektir.

Yukarıda sayılan nedenlerle, IOM veri tabanındaki bilgilerin önümüzdeki yıllarda bu konuda çalışma yapacak araştırmacıların temel kaynağı olmaya devam edeceği değerlendirilmektedir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

KADINLARIN CİNSEL AMAÇLI SÖMÜRÜSÜ İLE MÜCADELEDE ULUSLARARASI İŞBİRLİĞİNDE KOSOVA ÖRNEĞİ

İnsan ticareti merkezli suç örgütlerinin, zengin batı ülkelerini hedef olarak seçerken bazen de kriz bölgelerini iyi bir pazar olarak gördükleri daha önceki bölümlerde ifade edilmişti. Kriz sonrası barışı sağlamak ve korumakla görevlendirilen ve çok yüksek maaş alan uluslararası kuruluşların çalışanları, kadın tacirlerinin en çok önem verdikleri müşteriler kategorisinde yer almaktadır. Her ne kadar yapılan istatistiklerde mağdurlarla cinsel ilişkiye giren müşterilerin profillerine bakıldığında, müşterilerin büyük çoğunluğunun yerel halktan oluştuğu görülse de, tacirlerin uluslararası kuruluş personelini hedef alarak çok miktarda kadın getirmesinin, kadın ticaretini arttırdığı söylenebilir.

Bölümde öncelikle Kosova'nın jeopolitik yapısı ve tarihsel süreç anlatıldıktan sonra, son yaşanan etnik çatışmalar ve çatışmayı bitirmeye yönelik NATO müdahalesi ve ardından Kosova'da kurulan BM UNMIK misyonu hakkında bilgi verilecektir. Kosova'da yönetimin sorumluluğunu alan BM'nin Kosova'da düzeni ve asayişi sağlamakla görevli birimi olan ve Kosova'nın yerel polis yetkileri ile donatılmış CIVPOL teşkilatı incelenecektir. Kadın ticareti ile mücadele için yapılan faaliyetler ile UNMIK kurulduktan sonra AGİT tarafından başlatılan, yerel polisin temini ve yetiştirilmesi için yapılan çalışmalar da bu bölümde ele alınacaktır. Kadın ticareti ile mücadele esnasında karşılaşılan sorunlar üç alt başlık altında; mağdurlardan kaynaklanan, misyon personelinden kaynaklanan ve misyon kurallarından kaynaklanan sorunlar olarak kategorize edilerek anlatılacaktır.

4.1. KOSOVA’NIN JEOPOLİTİK YAPISI VE TARİHSEL SÜREÇ

İnsani ilişkilerdeki gelişme/genişleme sonucu, coğrafi alandaki daralma süreci olarak tanımlanan küreselleşme (Gözen, 2004:72) ve devletler arasında gerçekleştirilen bölgesel entegrasyonlar ile birlikte sınırların geçirgenliği artmış, ulus devletler önemini yitirmeye başlamış, ancak bunun yanında milliyetçilik akımlarında gözle görülür bir hareketlenme yaşanmıştır. Gelişen milliyetçilik akımlarının da etkisiyle, özellikle Balkanlarda, 1990’lı yıllarda ciddi iç karışıklıklar yaşanmış, Yugoslavya Federasyonu dağılarak bu coğrafyada değişik ulus-devletler ortaya çıkmıştır. Yeni oluşan devletler içindeki etnik yapının karmaşıklığı ciddi bir takım problemleri de beraberinde getirmiş ve sonuçta uluslararası müdahaleyi beraberinde getiren etnik savaşların/kavgaların yaşandığı görülmüştür (Dedeoğlu, 2003:150).

4.1.1. Kosova’nın Jeopolitik Yapısı

Kosova, son dönemlerde etnik çatışmaların yaşandığı önemli coğrafyalardan biridir. Kosova, kuzeydoğudan Sırbistan, kuzeybatıdan Sancak ve Karadağ, güneyden Arnavutluk, güneydoğudan da Makedonya ile çevrilidir.

Kosova'nın yüzölçümü 10.877 km² ve nüfusu 2.234.000’dir. Nüfusun %93’ü Müslüman’dır. Geriye kalanların çoğunluğu Sırp asıllıdır. Müslüman nüfusun %90’ı ise Arnavut kökenlidir, başkenti Priştina’dır (unmikonline.org, 2008).

Balkanların tam ortasında bulunan Kosova, dünya üzerinde jeopolitik öneme sahip nadir ülkelerden biridir. Batı Avrupa’nın, Amerika’nın, Rusya’nın ve İslam dünyasının etkili olmaya çalıştığı bir bölgenin kesişme noktasında yer almaktadır.

Kaynak: www.un.org/spanish/works/emergencies/kosovo.jpg

4.1.2. Tarihsel Süreç

1389’da Kosova Meydan Muharebesi ile Osmanlı topraklarına katılan Kosova bölgesi; Osmanlı Devleti döneminde Arnavutluk’u oluşturan en büyük vilayetlerden birisi olmuştur. 1787-1945 yılları arasında Sırbistan ve Karadağ’ın işgal ettiği dört vilayetten birisi de Kosova Vilayeti’dir. Tarihi Kosova Vilayeti, Sırbistan, Makedonya ve Karadağ arasında bölünmüş, en büyük pay Sırbistan’a verilmiştir. Bugün Kosova denilen bölge, aslında tarihi Kosova Vilayeti’nin Sırbistan’a verilen kısmıdır (Alpkaya, 1999).

Bölge, Balkan Savaşları’ndan sonra tamamen Türklerin kontrolünden çıkarak, Slav ırkına mensup milletlerin oluşturduğu Yugoslavya Devleti’ne dönüşmüştür. Bu büyük devletin içerisinde Sırlar, Boşnaklar, Hırvatlar, Slovenler, Arnavutlar, Türkler, Vlahlar, Çingeneler gibi pek çok etnik unsur bir arada yaşamıştır. Yugoslavya’nın siyasi yapısı 1974’te yeniden düzenlenmiş ve altı

cumhuriyet'ten oluşmuştur: Sırbistan, Hırvatistan, Bosna-Hersek, Makedonya, Slovenya ve Karadağ. Özerk olan Voyvodina ve Kosova bölgeleri ise Sırbistan'ın kontrolüne bırakılmıştır. Bu cumhuriyetlerin tümü federal bir devleti oluşturmuştur.

Kosova'nın Sırbistan'dan ayrılmasını isteyen Arnavutlar, 11 Mart 1981'de Federal Anayasa'nın da kabul ettiği bir hak olan Kosova'nın Federal Yugoslavya'nın içinde bağımsız bir cumhuriyet olması için gösterilere başlamışlardır. On gün süren gösterilerin ardından Sırp ordusu göstericilere saldırmış ve yüzlerce kişi yaralanmıştır. Bu olaylardan sonraki on yıl içinde yüz binlerce Arnavut tutuklanmış veya yargılanmıştır (Muenzel, 1999).

1974 Federal Anayasasının güvence altına aldığı Kosova'nın özerklik hakkı, 1989'da Slobodan Miloseviç tarafından iptal edilmiştir. Kosovalı Arnavutlar, 1990'lı yılların başında komünizmin yıkılışıyla birlikte gevşeyen baskı rejiminin ve esen demokrasi rüzgârının kendilerine de ulaşacağını düşünmüşler ve 1991'de Sırp'ların karşı çıkmasına rağmen Kosova'da genel seçimleri yapmışlardır. Seçim sonucunda Kosova parlamentosu oluşmuştur. Kosova Cumhuriyeti'nin ilanına ilişkin karar, 1991 yılının eylül ayında yapılan referandumda, Kosova'da kayıtlı bütün seçmenlerin % 87'sinin oyuyla kabul edilmiştir (Alpkaya, 1999). Kosova'nın bağımsızlığını Arnavutluk tanımış, Bosna, Hırvatistan ve Slovenya desteklemiştir. Bağımsızlık ilanını dünyada tanıyan başka da bir devlet olmamıştır.

Kosova halkı, bağımsızlık ilanından sonra daha önce görülmemiş siyasi baskılar ve zulümlere maruz kalmış; emniyet, ordu, üniversite ve kültürel kuruluşlar gibi bütün resmi dairelerde memur olma Arnavutlar için imkânsız olmuş ve çalışanların büyük çoğunluğunun işlerine son verilmiştir. Ekonomik yönden Sırp'lar Kosova'ya çok sıkı bir ambargo uygulamışlar ve bu yüzden 1991–1996 yılları arasında 400.000 genç çalışmak için Batı'ya gitmek zorunda kalmıştır. Bu şekilde gençlerin sayısı da oldukça azalmıştır. Bütün bu baskılar sonucunda Arnavutlar Sırp'lara karşı askeri bir örgüt kurmaya karar vermişlerdir. 1993'te Kosova Kurtuluş Ordusu (UÇK) tam bir gizlilik içinde kurulmuştur.

Kosovalı Arnavutlar, bağımsızlık ilanını takip eden süreç içinde siyasal kurumları, eğitim ve sağlık sistemleri, vergilendirme, kültür ve spor faaliyetleriyle paralel bir toplum, bir "gölge devlet" oluşturmuşlardır (Alpkaya, 1999). Gölge devlet nitelemesi, Kosova'nın dünya çapında tanınmamış olmasından ve vergilendirme gibi

bir devletin devamlılığı için hayati önem taşıyan konuların bile gönüllülük esasına dayanmasından kaynaklanmaktadır.

Kosovalı Arnavutlar, özellikle ABD'nin kendilerine gösterdiği yakınlıktan da istifade ederek, hem Kosova Sırplarından uzaklaşmışlar hem de Sırbistan ve Yugoslavya ile ilişkilerini keserek, olası bir Sırp saldırısında uluslararası yardım ve müdahale beklentisi ile daha cesur adımlar atmışlardır. Ancak, uluslararası destek umutlarını yavaş yavaş kaybeden Arnavutlar bu kez UÇK vasıtasıyla silahlı mücadeleye başlama yönünde bir irade ortaya koymuşlardır (Cvetkovska, 1999). UÇK, adını 1997 sonlarında yaptığı eylemlerle duyurmaya başlamıştır. Başlangıçta Kosovalı Arnavutlar arasında fazla bir etkinliği bulunmayan ve rağbet görmeyen bu örgüt, Sırp güvenlik güçleriyle girdiği çatışmaların yoğunlaşması ve bir ara Kosova'nın % 40'ına yakın bir bölgeyi kontrol altına almasından sonra parlamentonun da açık desteğini almıştır. Temmuz 1998'de Kosova parlamentosu, UÇK'nın silahlı mücadelesinin meşruiyetini kabul etmiştir (Alpkaya, 1999).

UÇK'nın Sırp hedeflerine karşı saldırılarıyla birlikte, Sırplar da sorunu, terör sorunu olarak algılayıp, UÇK'yla mücadele gerekçesiyle Kosovalı Arnavutlara karşı uyguladıkları baskıları daha çok arttırmış ve sivil halka karşı şiddet uygulamaya başlamıştır (Alpkaya, 1999). Muenzel 1999 yılında yayınladığı makalesinde, çatışmaların başladığı Şubat başından 2 Eylül 1998'e kadar geçen sürede, Yugoslav güçlerin Kosova'daki 1335 kasabadan 391'ine saldırdığı, bunlardan 266'sının ağır silahlarla tahrip edildiği, 217'sinin tamamen boşaltıldığı, beş yüz bine yakın kişinin yerinden edildiğini belirtmiştir (Muenzel, 1999).

Arnavut ve Sırp tarafının karşılıklı çatışmaya dönüşen bu mücadelesinde sivil halk ciddi zararlar görmüştür. Hiçbir kuralın olmadığı bu çatışmada her iki taraf da bütün dünyanın gözü önünde hukuk kurallarını hiçe saymışlar ve özellikle Sırp Çetnik grupları Bosna Savaşı sırasında uyguladıkları yöntemleri de çekinmeden uygulamaya başlamışlar ve soykırım denebilecek eylemlerde bulunmuşlardır.

ABD'nin liderliğini yaptığı, İngiltere, Almanya, Fransa, İtalya ve Rusya'dan oluşan "Eski Yugoslavya İçin Temas Grubu"nun Kosova konusundaki aktif tutumu Kosova sorununa tüm dünyanın ilgisinin çekilmesine katkı sağlamıştır. Kosova sorunu, AGİT, AB ve Avrupa Konseyi'nin de gündemine girmiş; sorunun siyasal yollarla ve Kosova'ya daha geniş bir özerklik tanınması formülü çerçevesinde

özölmesi gerektiği yönünde bir görüş birliği oluşmuştur (Alpkaya, 1999). Ancak, Kosova bölgesinde yaşananlar, BM Güvenlik Konseyi'nin, konuyu gündemine taşıyarak konu ile ilgili NATO hava harekâtından önce aldığı üç karar ve harekâtın bittiği gün aldığı son kararlar uluslararası bir sorun niteliğini kazanmıştır

Güvenlik Konseyi, 31 Mart 1998 tarihinde Kosova ile ilgili aldığı 1160 sayılı kararda, Sırp güvenlik güçlerinin sivillere ve barışçı göstericilere karşı aşırı güç kullanımını ve aynı zamanda UÇK'nın terörist eylemlerini kınamış; Kosovalı Arnavut yönetimini bütün terörist eylemleri durdurarak, teröristleri mahkûm etmeye ve amaçlarını sadece barışçı eylemlerle gerçekleştirmeye; Yugoslav yönetimini de diyalog yoluyla siyasi bir çözüm bulmaya davet etmiştir. Yine aynı kararda, Kosova'da barış ve istikrarı sağlamak için, Yugoslavya Federal Cumhuriyeti'ne ve Kosova'ya her türlü silah satışı ya da sağlanması yasaklanmıştır. Kararın devamında, Yugoslavya'nın, Temas Grubu'yla işbirliği içinde yapıcı bir diyaloga başlaması gerektiği vurgulanarak, Sırp özel polis biriminin Kosova'dan çekilmesi ve sivil halkı etkileyen eylemlere son verilmesi, Kosova'ya insani örgütlerin, Temas Grubu temsilcilerinin ve diğer büyükelçiliklerin girişine izin verilmesi, AGİT özel temsilcisi ile AGİT Kosova misyon çalışanlarının Kosova'ya dönüşünün kabul edilmesinden sonra durumun yeniden gözden geçirilebileceği belirtilmiştir (S/RES/1160) (daccessdds.un.org, 2008).

23 Eylül 1998 tarihinde, Güvenlik Konseyi aldığı 1199 sayılı ikinci kararında, Kosova'daki durumun daha vahim bir hal aldığı, bu durumun bölgede barış ve güvenliğe tehdit oluşturduğu belirtilerek, bütün taraflar derhal ateşkes yapmaya çağırılmıştır. Yugoslavya'dan ve Kosovalı Arnavut liderlerden derhal ve önkoşulsuz olarak diyaloga girmeleri istenmiştir (S/RES/1199) (daccessdds.un.org, 2008).

24 Ekim 1998 tarihli ve 1203 sayılı üçüncü kararda Güvenlik Konseyi, Kosova'da sorunun çözölememesinin, tüm bölgedeki barış ve güvenliğe tehdit oluşturduğunu belirttikten sonra; Yugoslavya'nın 1199 sayılı karar uyarınca NATO ve AGİT ile yaptığı anlaşmaların desteklendiği ifade edilmiştir. Ayrıca kararda NATO tehdidine değinilmemiş ve Kosova'da sorunun çözölmesi için NATO'ya veya diğer devletlere herhangi bir yetki verilmediği vurgulanmıştır (S/RES/1203) (daccessdds.un.org, 2008).

BM Güvenlik Konseyi NATO güçlerine herhangi bir yetki vermemesine rağmen, özellikle ABD'nin baskısıyla bundan sonraki bütün gelişmeler NATO tehdidi altında gerçekleşmiştir. Yugoslavya tehdit altında olduğu dönemde iki kez Güvenlik Konseyi'ne müracaat etmiş ve egemenliğine yönelik NATO tehdidine karşı önlem almasını istemiştir. 1 Şubat ve 17 Mart 1999'da yapılan başvurular sonuçsuz kalmış ve 24 Mart'ta Yugoslavya'ya NATO müdahalesi başlamıştır (Alpkaya, 1999).

NATO müdahalesi ile birlikte Sırp askerlerinin karadan yaptıkları baskıyla daha fazla karşı karşıya kalan yüz binlerce insan, canlarını kurtarabilmek için yollara dökülmüştür. Yol boyunca Sırpların gerçekleştirdiği saldırılarda binlerce çocuk, yaşlı ve kadın hayatını yitirmiştir. NATO Avrupa Kuvvetleri Komutanlığına göre, Kosova'da yaşanan çatışmalar sırasında bir milyona yakın Kosovalı, mülteci durumuna düşmüş geride kalanlar ise katliamlara, tecavüzlere maruz kalmışlardır (nato.int, 2008). Makedonya ve Arnavutluk sınırlarına barış gücü askerleri konuşlandırıldığı ve bu iki ülke sınırının dışında kalan bütün sınır bölgesi Sırbistan ile çevrili olduğu için bu ülkelerden Kosova'ya yardım ulaştırılması da hava harekâtı devam ederken mümkün olmamıştır.

Güvenlik Konseyi kararı olmaksızın gerçekleşen NATO müdahalesi uzun süre tartışılmış, ancak bu müdahaleden en çok Kosovalı Arnavutlar memnun kalmışlardır. Avrupa'nın ortasında yıllarca süren Bosna savaşına müdahale etmeyen ABD ve Avrupa, Kosova'ya vaktinde müdahale ederek katliamların yaşanmasını engellemiştir.

NATO "Kararlı Güç Hava Harekâtı", 78 gün devam ettikten sonra 10 Haziran 1999'da sona ermiştir (nato.int, 2008). 10 Haziran 1999 yılında BM Güvenlik Konseyi'nin aldığı 1244 sayılı kararla Kosova'da, Birleşmiş Milletler Geçici Yönetim Misyonu (UNMIK - *United Nations Interim Administration Mission in Kosovo*) adı altında bir misyon kurulmuş ve bölgenin yönetimi BM Genel Sekreteri'nin atayacağı özel temsilciye (*Special Representative of the UN Secretary General-SRSG*) verilmiştir.

UNMIK yönetimi bölgenin güvenliği başta olmak üzere bütün yönetsel faaliyetlerden sorumlu kılınmış ve bu oluşumun altında uluslararası polis, asker ve diğer birimlerin oluşmasına olanak sağlanmıştır (daccessdds.un.org, 2008). Bu kararın ardından, 1999 haziran ayının sonunda Kosova'ya 50.000 NATO askeri

(nato.int, 2008), 4500 civarında BM CIVPOL polis görevlisi ve bu iki uluslararası unsura ilaveten, BM sivil personeli, AGİT, IOM vb. uluslararası kuruluşlardan personel takviyesi yapılmıştır (daccessdds.un.org, 2008).

1999 ile 2008 yılları arasında BM UNMIK yönetimi tarafından her türlü idari ve yönetsel işleri yürütülen Kosova, 17 Şubat 2008 tarihinde tek taraflı olarak bağımsızlığını ilan etmiştir (cnnturk.com, 2008). 1991 yılındaki bağımsızlık ilanının aksine, dokuz yıl boyunca dünya kamuoyunda sürekli gündemde kalması ve jeopolitik öneminden dolayı 21 Mayıs tarihi itibarıyla toplam 41 ülke tarafından bağımsızlığı tanınmış ve “Dünyanın son bağımsız ülkesi” sıfatı, yine eski Yugoslavya’dan ayrılan bir ülke olan Karadağ’dan Kosova’ya geçmiştir. Kosovalı Arnavutların beklentisi doğru çıkmış ve Arnavutluk’tan da önce Kosova’yı dünyada tanıyan ilk ülke ABD olmuştur.

Kosova’da BM adına bölgenin yönetimini üstlenen UNMIK, özellikle polislik faaliyetleri ve hükümetin üstünde karar alan ve uygulatan yapısıyla türünün ilk örneğidir. Kosova’nın, UNMIK kuralları çerçevesinde oluşturulmuş bir parlamentosu ve hükümeti olmasına rağmen, karar alma mekanizması ve hükümetin de üstünde olan UNMIK’in başındaki SRSG, demokratik ülkelerdeki Devlet Başkanı statüsü ile yerel otoritelerle ve uluslararası kuruluşlarla koordineli olarak faaliyetlerini yürütmüştür.

NATO müdahalesinden sonra bölgeden çekilmek zorunda kalan Sırp birlikleri ve polisleri bir daha geri dönememişlerdir. Bu durum güvenlik alanında ciddi bir boşluk doğmasına neden olmuş ve bu boşluğu BM polis gücü CIVPOL doldurmuştur. UNMIK otoritesi altında polislik faaliyetini yürüten CIVPOL, bir ilk olarak silahlı, her türlü kanuni yetkiyle donatılmış bir şekilde ve o bölgenin asli polis görevlileri olarak çalışmıştır. AGİT tarafından UNMIK kurulduktan sonra açılan ve yerel polisin yetiştirilmesini sağlayan Kosova Polis Okulu’nun mezun vermeye başlamasıyla KPS (*Kosova Police Service*) olarak adlandırılan yerel polis teşkilatı kurulup, görevleri devralmasına kadar CIVPOL, asli polis unsuru olarak Kosova’da görev yapmıştır.

6 Eylül 1999’da ilk mezunlarını vermeye başlayan AGİT Kosova Polis Okulu’nda, ilk gruplarda acil ihtiyaçtan dolayı toplam 9 haftalık bir akademi eğitiminden geçerek mezun olan Kosovalı polisler, 2003 yılından itibaren 20 haftalık

akademi eğitimi ile mezun olmaya başlamışlardır (kosovopolice.com, 2008). Bu şekilde bir yıl içerisinde, 1 Aralık 2000 tarihi itibarıyla KPS sayısı, 3135 olmuştur. Ancak mezuniyetten sonra 19 hafta bir CIVPOL polisinin yanında staj eğitimi, ardından da yeterliliğinin onaylanması ile silah sahibi olan ve yine bağımsız çalışma yetkileri olmayan Kosova Polisleri, bunun üzerine de iki buçuk yıl boyunca stajyer aday memur olarak çalışmışlardır.

1999 yılı eylül ayında ilk mezun 176 kişi ile başlayan yerel polis KPS sayısı, Kasım 2007 tarihi itibarıyla 7124'e ulaşmıştır. Bunun yanında CIVPOL'ün personel sayısı başlangıçta 50 ülkeden toplam 4500 polis iken; şubat 2008 tarihi itibarıyla bu sayı 31 ülkeden toplam 1998'e düşmüştür (unmikonline.org, 2008).

İlk yerel polisin mezun olarak CIVPOL unsurlarının yanında göreve başlamasından itibaren, uluslararası polis güçlerinin tecrübeleri ile yetişen Kosova polislerinin tam yetkili olarak olaylara müdahale etmesi ve polislik görevlerini CIVPOL polislerinden devralmaları uzun zaman almıştır. 2004 yılından itibaren başlayan devir teslim işleri hala devam etmektedir. Başlangıçta uluslararası polisler aktif polislik yapıp, yerel polisler onları gözlemlerken; şu anda roller değişmiş, CIVPOL polis görevlileri yerel polislerin iş ve işlemlerini gözlemleme ve denetleme görevini üstlenmişlerdir. Ancak BM CIVPOL görevi, diğer BM CIVPOL misyonlarının aksine hala silahlı bir görevdir.

4.2. KOSOVA'DA KADIN TİCARETİ

Kosova, 1244 sayılı BM Güvenlik Konseyi kararı uyarınca, teknik olarak Yugoslavya Federasyonu'nun bir parçası olmaya devam ederken; BM adına UNMIK tarafından yönetilmiştir. 1999 yılı haziran ayından 2008 yılı şubat ayına kadar UNMIK yönetimi, bölgenin huzur ve sükûna kavuşması, demokratikleşmesi, ekonomik olarak kendi ayakları üzerinde durabilmesi için gerekli çalışmaları yaparken; emri altındaki güvenlik ve yargı personeli ile insan ticaretine yönelik mücadeleye büyük önem vermiş; yerel unsurların, kadınların cinsel amaçlı sömürüsü ile mücadele kapasitelerinin artırılması için çalışmalar yürütmüştür (State Department Report, 2007:182).

UNMIK yönetimi, Kosova'daki kadın ticareti problemini, bu alanda işbirliği yaptığı AGİT, IOM, Kosova Yerel Yönetimi (PISG) ve yerel-uluslararası STK'lar ile birlikte çözmeye çalışmıştır. Kadın ticareti mağdurlarına yapılacak her türlü yardım faaliyetlerinde UNMIK, PISG ve uluslararası organizasyonlar sorumluluğu paylaşmışlardır (State Department Report, 2007: 182).

Kosova, cinsel sömürü amaçlı gerçekleştirilen kadın ticareti olaylarında kaynak, transit ve hedef ülke konumundadır. Özellikle NATO müdahalesinden hemen önce ve müdahale esnasında mülteci olarak Arnavutluğa geçen Kosovalı genç kadın ve kızlardan bir kısmı, Arnavut organize suç şebekeleri elemanlarınca mülteci kamplarından (Göksu, 2003:268) İtalya veya Batı Avrupa ülkelerinde seks kölesi olarak çalıştırılmak üzere kaçırılmışlardır (IOM, 1999).

IOM Kosova Ofisine 1999 yılından 24 Nisan 2008'e kadar intikal eden, insan ticareti olaylarına ilişkin yapılan istatistiklerde, 74 mağdurun Kosovalı, 482 mağdurun da yabancı uyruklu olduğu tespit edilmiştir. Toplam 556 olan yabancı uyruklu mağdurların en çok Moldova, Romanya, Ukrayna, Arnavutluk, Bulgaristan, Rusya, Slovakya ve Nijerya'dan getirildikleri (Tablo 22) ve insan ticaretinin kadınların cinsel sömürüsü amacıyla yapıldığı tespit edilmiştir (Tablo 23), (IOM, 2008). Bu mağdurların sadece iki tanesi erkektir (Tablo 24) .

Tablo 22. Kosova'da Yaşanan İnsan Ticareti Olaylarının, Mağdurların Milliyetlerine Göre Dağılımı

Ülkeler	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	Toplam
Arnavutluk		2	1	10	5	11	3	11	3	46
Bulgaristan		12	5	7	4	3	4	1		36
Hırvatistan							1			1
Kosova			5	3	12	3	6	40	5	74
Moldova		72	73	31	20	16	7	15	2	236
Nijerya							1			1
Romanya	1	20	36	19	8	4	1			89
Rusya Federasy.		1	2					2		5
Slovakya						1				1
Ukrayna	1	8	20	20	8			3	1	61
Bilinmeyen					2	2	1	1		6
TOPLAM	2	115	142	90	59	40	24	73	11	556

Kaynak: IOM Kosova Ofisi (2008)

Tablo 23’te de görüldüğü gibi, 1999–2008 yılları arasındaki insan ticareti olaylarının % 75’i cinsel sömürü şeklinde gerçekleşmiştir. Mağdurların cinsiyetleri de dikkate alındığında, bu sömürünün daha çok kadınların cinsel yönden sömürülmesi olarak gerçekleştiği; kadın ticaretinin Kosova’da diğer insan ticareti şekillerine göre daha yaygın olduğu anlaşılmaktadır. “Bilinmeyen” şeklinde verilen % 17’lik dilimde bulunan mağdurların da, yapılan istatistikî çalışmaya bilgi vermeyen, yine cinsel sömürüye maruz kalmış mağdurlara ait olabileceği değerlendirilmektedir.

Tablo 23. Kosova’daki İnsan Ticaretinin Şekli

İnsan Ticaretinin Şekli	Sayısı	Oran (%)
Kaçak İşçi	31	5,60
Kaçak İşçi ve diğer	1	0,18
Cinsel sömürü	415	75
Cinsel sömürü/Kaçak işçi	1	0,18
Cinsel sömürü/diğer	2	0,36
Diğer sömürü şekilleri	10	1,68
Bilinmeyen	96	17
Toplam	556	100,00

Kaynak: IOM Kosova Ofisi (2008)

Tablo 24. Kosova’da Yaşanan İnsan Ticareti Olayları Mağdurlarının Cinsiyetleri

Mağdurun Cinsiyeti	Toplam
Kadın	554
Erkek	2
Toplam	556

Kaynak: IOM Kosova Ofisi (2008)

Operasyonlar sonucu kurtarılan mağdurlarla yapılan mülakatlarda; Kosova’ya, İtalya ve Almanya’da iyi bir işte çalıştırılma vaadiyle kandırılarak getirildikleri (Tablo 25); pasaportlarına el konulduğu ve Arnavut kadın tacirlerine satıldıkları; Arnavut tacirlerin de kadınlar için ödedikleri parayı geri ödemeleri için onları zorla fuhşa, gece kulüplerinde striptiz yapmaya veya dansçı olarak çalışmaya zorladıkları belirlenmiştir. Kosova’da cinsel sömürüye maruz kalan çekici genç bir bayanın tacire satıldığı fiyat, 1000–1500 Amerikan Doları civarındayken; uzun boylu ve daha güzel olanların fiyatları daha fazladır (Junger, 2002:72).

Kosovalı Arnavut mağdurların yarıya yakını ise, evlenme vaadi ile kandırılarak fuhuş sektöründe çalıştırılmıştır (Hunzinger ve Coffey, 2003:133-138).

Tablo 25. Kosova’ya Getirilen Mağdurlara Tacirler Tarafından Vaat Edilen İşler

Ne tür iş için söz verildiği	Sayı	Oran
Çocuk Bakıcılığı	15	2,8
Dansçı/Eğlence Sektörü	85	15
Ev İşleri	50	9
Fuhuş	8	1,5
Tezgâhtarlık	7	1,4
Barlarda Garson	47	8,5
Diğer	26	4,8
Bilinmeyen	318	57
Toplam	556	100

Kaynak: IOM Kosova Ofisi (2008)

BM başlığı altında incelendiği gibi, uluslararası polislerden oluşan UNMIK CIVPOL polis teşkilatının içinde faaliyet gösteren pek çok birimin yanında, Ekim 2000 yılından itibaren TPIU adında, insan ticareti ile mücadele amacıyla kurulmuş bir birim mevcuttur. UNMIK tarafından yönetsel olarak 5 bölgeye ayrılan ve her bölgede bir Bölge Polis Teşkilatı olan Kosova’da, her bir bölge kendine ait TPIU birimi sayesinde bu suç türüyle mücadele etmiştir. TPIU personeli profesyonel polis soruşturmacıları arasından seçilmiş ve insan ticareti suçunu araştırarak istihbarat toplamak, operasyonlar yaparak tacirleri yakalamak, sanıkları adalete teslim etmek, mağdurları koruma altına alarak ülkelerine sorunsuz olarak dönmelerini sağlayacak prosedürü hazırlamakla görevlendirilmişlerdir (belgium.iom.int,2008). TPIU personeli, Palermo Protokolü gereği ticarete konu olan kadınları mağdur olarak görmüştür. Kendilerine intikal eden olayları tüm ayrıntılarıyla mevcut kanunlar kapsamında soruşturan bu personel, mağdurlarla ilişkiye giren müşterileri de, eğer mağdurun insan ticareti mağduru olduğunu bildiği halde ilişkiye girmişlerse gözaltına almaya yetkili kılınmışlardır (stopvaw.org, 2008). Ancak doğaldır ki; operasyonlarda suçüstü yakalanan hiçbir erkek, birlikte olduğu kadının mağdur olduğunu bildiği yönünde bir ifade vermemiştir.

4.2.1. Kadın Ticareti Olaylarının Soruşturulmasında Kosova’da Yaşanan Mağdur Kaynaklı Sorunlar

Yapılan mülakatlarda; dansçı, garson, temizlikçi veya barmen olarak çalışan yabancı kadınlardan hiçbirinin, kadın ticareti mağduru olduğunu itiraf etmedikleri gözlenmiştir.

Bununla beraber, kafelerde garsonluk veya gece kulüplerinde dansçılık yaptıklarını söyleyen bu kadınlardan bazıları, aradan bir müddet geçtikten sonra karakola gelerek veya işyerinde yapılan ziyaretler esnasında tecavüze uğradıklarını, zorla erkeklerle satıldıklarını, işkenceye maruz kaldıklarını ve yiyecek dahi verilmeden sağlıksız koşullarda zorla tutulduklarını söyleyerek, kurtarılmak için yardım istemişlerdir.

Kadınların önce her şey yolundaymış gibi davranarak polise gerçeği anlatmamaları veya karakola gelip şikâyetle bulunduktan sonra hâkim veya savcı karşısında bu itirafını ifade etmeyeceklerini söylemelerinin arkasındaki psikolojiyi anlamak gerekmektedir. Bu durumun, insan ticaretinin yaşandığı dünyanın bütün ülkelerinde aynı olacağını söylemek yanlış olmayacaktır (Hughes, 2007).

Kolluk kuvvetlerinin en dikkatli olması gereken ve belki de en çok zorlandığı konu, gerçekten mağdur olmuş insan ticareti kurbanı ile kendi isteği ile Kosova'ya gelmiş ve kendi hesabına fuhuş yapan kadınların birbirinden ayırt edilmesi olmuştur. Bilindiği gibi bir kısım kadınlar kendi isteği ile bu sektörde çalışırken, önemli bir kısmı ise şiddete maruz kalarak zorla köle muamelesine tabi olmaktadır. Maruz kalınan şiddet, tehdit gibi unsurlar, mağdurların direnmesini ve karşı koymasını imkansız hale getirmektedir (Şen, 2006:73).

Organize suç örgütlerinin uluslararası bağlantılarının farkında olan, ailesi belki çocuğu tehdit altında olan veya tacirlerden aldığı (az da olsa) paraya ihtiyacı olan bir mağdurun polise kendisinin zorla fuhşa sürüklendiğini itiraf etmesi bazen mümkün olamamaktadır (Sabah, 2008). Güvenlik güçlerinin insan ticareti olaylarını soruşturmada zorlanmalarının bir sebebi de budur. Yapılan operasyonlarda belirlenen mağdurların, psikolojik durumlarının yanında, muhtemel tehditleri de göz önünde bulundurarak sorgulama yapılması, avukat, psikolog ve gerekirse STK temsilcilerinin sürece dahil olmalarının sağlanmasının sonuca ulaşma açısından büyük fayda sağlayacağı değerlendirilmektedir.

Kosova'da her operasyondan sonra AGİT, IOM gibi uluslararası kuruluşlar gecikmeden haberdar edilmekte ve polis sorgulamasının yanında, bu kuruluşların insan ticareti ile ilgili birimlerinin temsilcilerinin de mağdurlarla mülakatları sağlanmakta ve operasyonda ifade amacıyla karakola getirilen kadınların, insan

ticareti mağduru olup olmadıkları kararı, bu kuruluşların uzmanlarının da yardımıyla alınmaktadır.

Çalışmanın yazarının Kosova’da yaptığı operasyonların pek çoğunda, BM kuralları gereği resmi çalışmak zorunda olan polise ifade vermekten ve yaşadıkları hadiseleri anlatmaktan çekinen mağdurlar, AGİT ve IOM’ın sivil ve kadın görevlilerine daha rahat açılmışlar ve ifadeleri de bu yolla alınmaya çalışılmıştır.

Para konusu, insan ticareti suçunun en önemli unsurlarındandır ve mağdurun şikâyetine engel olabilmektedir. Özellikle cinsel sömürü amaçlı insan ticaretinden çok yüksek karlar elde eden organize suç şebekeleri, mağdurlara verdikleri çok az miktardaki paralarla onların susmalarını sağlayabilmektedirler. Mağdurlara verilen para miktarı, tacirler için hiçbir anlam ifade etmezken; bu para mağdurun ülkesinde elde edebileceği parayla karşılaştırıldığında çok yüksek görülmektedir. Tablo 13’te de görüldüğü gibi tespit edilen mağdurların büyük bir kısmının ülkelerindeki aylık gelirleri 100 Amerikan Doları’nın altındadır. Kosova’da bir kadının sadece bir gecede tacire kazandırdığı paranın ortalama 400–500 Amerikan Doları olduğu; tacirlerin polisle problem yaşamamak için mağdurlara, aylık 200-300 Dolar civarı para verdikleri tespit edilmiştir. Aylık olarak insan tacirine en az 10000 Dolar para kazandıran bir kadına verilecek 300 Doların, tacir için hiçbir şey ifade etmeyeceği açıktır. Ve bu 300 Dolar, kadınların polise gitmek yerine susmalarını ve sömürülmeye devam etmelerini sağlamaktadır.

Tacir, kadınlara para vermeyi keserse o zaman tacir için ciddi problemler başlamakta; yapılan operasyonlarda veya kaçabildikleri takdirde kadınlar, insan ticareti mağduru olduklarını, zorla çalıştırıldıklarını söyleyerek polise sığınmaktadırlar. Ancak daha önce de belirtildiği gibi çok değişik sebeplerle bu mağdurların tamamına yakını tacir aleyhinde tanıklığı reddetmektedir.

UNMIK’ten sonra da Yugoslavya Kanunlarının mahkemelerde uygulanmaya devam edildiği Kosova’da, bu dönemde yakalanan kadınların büyük kısmı eğer tacir aleyhine tanıklık yapmadıysa, “ülkeye illegal yollardan girmek” suçundan sınır dışı edilmişlerdir. UNMIK misyonunun başladığı dönemlerde yaşanan belirsizlikler, hangi kanunların uygulanacağı, uluslararası ve yerel hâkim ve savcılarının bulunduğu mahkemelerde hangi suç kimin bakacağı gibi konulardaki tereddütler ve boşluklar bu

dönemde insan ticaretinin Kosova’da artmasına neden olmuştur (Hunzinger ve Coffey, 2003:133-138).

Bu uygulama, 12 Ocak 2001 tarihinde UNMIK yönetimi tarafından alınan, Kosova’da insan ticaretini yasaklayan ve bu konuda Palermo Protokolündeki temel prensipleri getiren, tacirlere 2–12 yıl arası hapis cezası öngörürken, mağdurların da korunmasına yönelik alınacak tedbirlerden (UN Toolkit, 2006:56) bahseden 2001/4 sayılı kararına⁹ (Unmik, 2004:7) kadar devam etmiştir. 2001/4 sayılı kararla birlikte, insan ticareti ile mücadele, CIVPOL birimleri için daha kolay hale gelmiş ve mağdurlara yaklaşım da değişmiştir. Bununla birlikte Kosova’da uygulanan Ceza Kanunu’nun 2001/4 sayılı karar doğrultusunda değiştirilerek yürürlüğe girmesi ancak 6 Nisan 2004 tarihinde gerçekleşebilmiştir (Unmik, 2004:26).

TPIU’nun kurulduğu dönemde sınır dışı edilen kadınlar, ya kendileri veya organize suç örgütleri tarafından yeniden başka isimlerle ve başka yollarla Kosova’ya gelmeye çalışmışlar ve gelmişlerdir. Burada ilgi çeken bir başka olay, kendisi mağdur olan kadınların bir müddet sonra kendilerinin insan ticaretini organize eden tacir konumuna gelmeleridir. 2005 yılında IOM tarafından hazırlanan rapor, insan ticaretinin sadece erkekler tarafından değil, kadınlar tarafından da organize edildiğini göstermektedir. Bu raporda yer alan veri tabanında 2791 insan ticareti olayında tacirlerin % 85’inin cinsiyeti belirlenmiş ve tacirlerin % 46’sının (1092) kadın olduğu anlaşılmıştır (IOM, 2005:420). Moldova ve Ukrayna uyruklulara bakıldığında kadın tacirlerin sayısının, erkeklerden daha fazla olduğu görülmektedir (Tablo 26).

Tablo 26. 2005 IOM Raporundaki İlk Beş Ülke Tacirlerinin Cinsiyetleri

Cinsiyet	Moldova (%)	Romanya (%)	Ukrayna (%)	Belarus (%)	Bulgaristan (%)
Kadın	47,72	28,71	43,60	32,36	30,84
Erkek	37,28	60,00	42,11	45,88	57,94
Bilinmeyen	15,00	11,29	14,29	21,76	11,22
Toplam	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00

Kaynak: IOM (2005)

⁹ UNMIK Regulation No. 2001/4 of 12 January 2001 On the Prohibition of Trafficking in Persons in Kosovo.

Moldova’da insan ticareti ile mücadele amacıyla kurulmuş bir STK’nın¹⁰ 2007 yılında 2004–2005 yıllarında kapanmış toplam 106 insan ticareti dosyası üzerinde yaptığı bir araştırma sonucu hazırladığı rapora göre; bu dosyalarda tespit edilen tacirlerin % 64’ünün kendileri de daha önce insan ticareti mağduru olan kadınlardan oluşmaktadır. Yine bu raporda, tacirlerin yaş ortalamasının kadınlarda 31, erkeklerde ise 33 olduğu belirtilmiştir (Gutu, 2007:51).

Daha önce mağdur olmuş ancak daha sonra organize örgütlerle de işbirliği ile tacir sıfatını almış bu kadınların, insan ticaretindeki yüksek kar marjından daha fazla istifade etmek istemeleri, yaş itibarıyla aktif olarak fuhuş sektöründe çalışmanın zorlaşması ve mağdurken yaşadığı tecrübeleri de kullanarak erkeklere göre kadınları daha kolay kandırabilmeleri gibi sebeplerle statü değiştirdikleri düşünülmektedir.

IOM veritabanındaki mağdurların yaşlarına ilişkin Tablo 27’deki rakamlara bakıldığında, mağdurların tamamına yakınının 30 yaş altında olduğu; sadece % 9’luk kısmın 30 yaş üstü ve bilinmeyen grubunda olduğu; bu grubun da Tablo 1 ve 23’te açıklanan, insan ticaretinin cinsel sömürü dışındaki formlarına ait olabileceği değerlendirilmektedir. Moldova’da yapılan araştırmada tacir olarak belirlenen kadınların yaş ortalamalarının 31 olduğunu hatırlarsak; mağdurların % 75’ini oluşturan 18–30 yaş arası gruptaki kadınların daha sonra tacir olarak bu sektörde faaliyetlerini devam ettiklerini iddia edebiliriz.

Tablo 27. Kosova’da Tespit Edilen Mağdurların Yaş Durumları

Mağdurların Yaşları	Toplam	Oran (%)
14 yaş altı	6	1,07
14-17 arası	83	14,93
18-24 arası	297	53,42
25-30 arası	117	21,04
30 yaş üstü	49	8,82
Bilinmeyen	4	0,72
Toplam	556	100,00

Kaynak: IOM Kosova Ofisi (2008)

¹⁰ Center for Prevention of Trafficking in Women.

Kosova’da IOM tarafından tespit edilen, 2008 yılına kadar olan döneme ait tacirlere ait bilgilere bakıldığında; tacirlerin cinsiyetlerinde Tablo 26’da verilen dünya rakamlarına paralellik olduğu ve Kosova’daki tacirlerin de yarısına yakınının kadınlardan oluştuğu görülmektedir (Tablo 28).

Tablo 28. Kosova’da Tespit Edilen İnsan Tacirlerinin Cinsiyetleri

İnsan Tacirinin Cinsiyeti	Toplam	Oran (%)
Kadın	243	43,70
Erkek	220	39,60
Her İkisi	29	5,20
Belli Olmayan	22	3,95
Bilinmeyen	42	7,55
Toplam	556	100,00

Kaynak: IOM Kosova Ofisi (2008)

4.2.2. Kadın Ticareti Olaylarında Misyonun Personelinden Kaynaklanan Sorunlar

18 Ağustos 2000 tarihinde UNMIK yönetimi, 2000/47 sayılı¹¹ UNMIK ve NATO’ya bağlı KFOR personeli için “Statü, İmtiyazlar ve Dokunulmazlıklar” başlıklı bir karar almıştır (UNMIK, 2004:29). Bu karar ile tüm uluslararası barışı koruma görevlilerinin yerel otoritelerce her ne sebeple olursa olsun yargılanmayacakları belirtilmiş; bir nevi dokunulmazlık zırhı giydirilmiş, ancak bu personelin misyon esnasında işledikleri suçlarla ilgili kendi ülkelerinde ve kendi yetkililerince cezalandırılacakları de özellikle vurgulanmıştır (osce.org, 2007).

Kosova’daki siyasi durumun belirsiz ve her an karışmaya müsait olmasından dolayı UNMIK misyonu BM tarafından ailesiz gidilecek bir misyon (*non-family mission*) olarak belirlenmiştir. BM sivil görevlilerinin ailesiz gittikleri misyona, tamamen askerlerden oluşan KFOR personeli de zaten ailesiz olarak gelmişlerdir. BM, KFOR ve diğer uluslararası kuruluşlar ve pek çok STK görevlisi ile 70–80 bin civarında eşleri ve aileleri yanlarında olmayan bir insan topluluğu ortaya çıkmıştır. BM’nin insan ticareti ile mücadele için gösterdiği büyük gayret ve insan ticaretine

¹¹ UNMIK Regulation No. 2000/47 of 18 August 2000 On the Status, Privileges and Immunities for KFOR and UNMIK and their Personnel in Kosovo.

karışan personele karşı toleranssız tavrına rağmen, uluslararası güçlerde görev alan sivil, asker ve polisler insan ticareti mağdurları ile cinsel ilişkiye girmişler (news.bbc.co.uk, 2008) ve bu personel UNMIK'in 2000/47 sayılı kararıyla korunmuşlardır. Kosova'da yaşayan pek çok insan UNMIK misyonu ile birlikte Kosova'ya barışı korumak amacıyla gelen binlerce insan, bölgedeki fuhşu ve insan ticaretini tetiklemişlerdir (Ward, 2000).

Tablo 22'de özellikle 2000–2003 yılları arasında insan ticareti olaylarının arttığı gözlemlenmektedir. 1999'da Kosova'da sadece 2 mağdur tespit edilmişken, 2000 yılında 115, 2001 yılında 142 ve 2002 yılında da 90 mağdur, insan tacirlerinin elinden kurtarılmıştır. 2003 yılından itibaren insan ticareti olayları azalmaya başlamıştır. Bunda polisin başarılı operasyonları, tacirlerin yöntem değiştirmeleri veya özellikle Ceza Kanunu'nda 2004 yılında yapılan değişikliğin yürürlüğe girmesinin etkisinin olduğu söylenebilir.

Uluslararası barışı koruma gücünün Kosova'da fuhşu ve insan ticaretini arttırdığını, Uluslararası Af Örgütü de (*Amnesty International*) iddia etmektedir. 6 Haziran 2004'te Kosova'da tespit ettiği insan ticareti mağduru kadın ve kızlara dayanarak yaptığı araştırmanın sonucunu yayınlayan Uluslararası Af Örgütü, mülakat yaptıkları üç mağdurun ifadelerine de yer vermiştir. Mağdurlar ifadelerinde ne kadar zor ve ağır şartlarda ve büyük bir baskı altında kaldıklarını anlatırken; bir tanesi açıkça uluslararası güçlerde görev yapan asker ve polislerle birlikte olmaya zorlandıklarını belirtmiştir. Bu üç mağdurun ifadelerinin bazı kısımları aşağıdaki gibidir:

"-Bizler ona ait birer eşya gibiydik. Bizi satın almakla, bizi dövmeye, tecavüz etmeye, aç bırakmaya ve diğer erkeklerle zorla cinsel ilişkiye girmeye hak kazanmıştı...

-Havanın çok soğuk olduğu zamanlarda bile incecik elbiseleri giymek zorundaydım...

...patronum tarafından uluslararası asker ve polislerle seks hizmeti sunmaya zorlandım..."(amnesty.ca, 2008).

Yine Af Örgütü, IOM'e dayandırdığı bir ifadesinde, Haziran 1999'da KFOR barışı koruma askerlerinin gelişiyle birlikte, askeri birliklerin konuşlandığı yerlerin çevresindeki organize fuhuş olaylarının arttığını ve bazı KFOR askerlerinin fuhuş yapan kadınlarla birlikte olduklarını ve 1999'da sayısı 18 olan yabancı kadınların

çalıştığı kafe bar, kulüp ve diğer işyerlerinin sayısının 2003 yılında 200'ü geçtiğini iddia etmiştir (amnesty.ca, 2008).

Çok ağır ithamlar içeren bu araştırma raporuna karşı UNMIK yönetiminin bir gün sonra, 7 Haziran 2004 tarihinde verdiği resmi cevapta, iddiaların asılsız ve çok dengesiz bulunduğu ifade edilmiştir (unmikonline.org, 2008). IOM 2008 veritabanındaki bilgiler de Af Örgütü'nün iddiasını çürütür mahiyettedir. 1999–2008 arasındaki dönemde kurtarılan mağdurlara, müşterilerinin yerel mi, yabancı mı olduğu sorulduğunda, müşterilerin sadece % 4 'ünün yabancı olduğu, % 42'sinin yerel halktan olduğunu söylemişlerdir. Bilinmeyen % 47'lik kesimin içinde de yabancılar olsa bile, yerel halkın cinsel sömürüye maruz kalmış yabancı kadınlara yoğun ilgisinin olduğu görülmektedir (Tablo 29). Yazarın görevi esnasında kontrol için gittiği gece kulübü, striptiz bar ve yabancı kadınların çalıştığı iş yerlerindeki müşteri profili de daha çok yerel halktan oluşmaktaydı. Sadece Rus askerlerinin görev yaptığı bölgelerde, askerlerin bu tür işyerlerine çekinmeden gittikleri, hatta kadınları birliklerine götürdükleri bizzat yazar tarafından müşahade edilmiştir.

Tablo 29. Kosova'daki Müşterilerin Yerli-Yabancı Profili

Müşterilerin Milliyetleri	Toplam	Oran (%)
Yerel halktan	233	42
Yabancı	24	4
Diğer	36	7
Bilinmeyen	263	47
Toplam	556	100

Kaynak: IOM Kosova Ofisi (2008)

Yunan asıllı akademisyen Tritaki de, Bosna-Hersek, Sierra Leone, Doğu Timor gibi diğer BM barışı koruma misyonlarında olduğu gibi Kosova Misyonuna gelen barışı koruma güçlerinin bölgedeki fuhuş sektöründeki hareketliliği arttırdığını belirtmiştir. Bu problemle başa çıkabilmek için de, misyonlarda görev alacak askeri ve sivil personelin, insan hakları bağlamında özellikle Kosova'daki organize suçlar ve insan ticareti ile mücadele alanında eğitimden geçirilmelerinin faydalı olacağını belirtmiştir (Tritaki, 2003).

Barışı korumakla görevli bazı uluslararası güç personelinin, organize suç örgütlerinin seks hizmetlerinden istifade ettikleri doğru olsa da; bütün UNMIK ve KFOR personelinin aynı kefeye konması yanlış olacaktır. Bu suç türüne bir şekilde iştirak edenlerin, BM kurallarına göre ivedilikle işine son verilme ve ülkesine gönderilme cezasına çarptırılmalarının yanında, kendi ülkelerinde de yasalar çerçevesinde cezalandırılmaları mümkündür.

Farklı ülkelerden ve farklı kültürlerden gelen UNMIK personelinin kişisel özellikleri de kadın ticaretinin artmasına sebep olmuştur. 50 farklı ülkeden asker, polis ve sivil personel görev yapmak üzere Kosova'ya gelmiştir. Her personel, hangi birimde görev yaparsa yapsın kendi ülkesinin kültürünü, ülkesindeki çalıştığı ortamın özelliklerini ve kişisel durumunu misyona taşımıştır. Uluslararası güç adına görev yapan bu personelin, ortak konuşulan İngilizce diline hâkim olmayışları, konuları ve emirleri yanlış anlamaları veya hiç anlamamaları ve yukarıda saydığımız diğer problemler, organize olmuş ve profesyonelce çalışan insan ticareti suç örgütleri ile mücadelede sıkıntılar yaşanmasına sebep olmuştur.

4.2.3. Kosova'daki Kadın Ticareti Olaylarında Misyondaki Kurallardan Kaynaklanan Sorunlar

Yazarın TPIU Birim Amiri olarak görev yaptığı dönemde, insan ticareti ile mücadelede çok başarılı olunamamasının sebeplerinden biri, sivil (üniformasız) çalışarak istihbari bilgi toplamanın yasak olmasıdır. BM CIVPOL kuralları o dönemde sivil çalışarak istihbarat toplanmasına ve “eleman” (*informant*) kullanılmasına izin vermemekteydi. Zaman içerisinde, ihtiyaca binaen istihbarat birimleri kuruldu ve sivil çalışmaya da izin verildi. Ancak misyonun ilk yıllarında uygulanan bu kural, resmi üniforma ile ve resmi polis arabaları ile istihbari faaliyet yapılamayacağından, kadın ticareti ile mücadeleyi ve organize suç örgütlerini yakalamayı zorlaştırmıştır. Genelde yabancı kadınların çalıştığı mekânlar ziyaret edilmiş, onlarla mülakatlar yapılmış ve herhangi bir sıkıntı yaşadıklarında ulaşabilecekleri telefon numaraları kendilerine bırakılmıştır. Numarası alınmış paralar kullanmak suretiyle kadın satıcılarını suçüstü yakalama teklifleri de yine aynı gerekçelerle mahkemelerce reddedilmiştir.

Kadın ticareti ve sınır aşan diğer suç türlerindeki artışın bir diğer nedeni de 1999'daki NATO müdahalesi ardından Kosova toprakları ile Yugoslavya arasındaki sınır boyunca oluşturulan 5 kilometre genişliğindeki askerden ve polisten arındırılmış¹² bölge olmuştur. Kilometrelerce uzunlukta ve genişlikte olan bu bölge, insan kaçakçısı ve tacirlerinin kadınları kaynak ülkelerden getirerek topladıkları ve daha sonra da satışlarını gerçekleştirdikleri bir toplanma merkezi gibi kullanılmıştır. Operasyonlar sonucu kurtarılan mağdurlar; bazen bu evlerde 20'den fazla, değişik ülkelerden getirilen kadınların olduğunu, Kosova'dan gelen kadın tacirlerinin bu kadınlardan beğendiklerini seçerek cinsel sömürü amacıyla satın aldıkları ve Kosova'ya götürdükleri şeklinde ifade vermişlerdir.

Bu bölge, hem Sırp güvenlik güçlerinden, hem de UNMIK güçlerinden arındırıldığından; Arnavut organize suç örgütleri ve UÇK adına savaşmak üzere eğitilecek gençler için oluşturulan kamplara ev sahipliği yapmıştır¹³. Askerden arındırılmış bu bölge organize suç örgütlerinin büyük bir rahatlık ve güvenle kullandıkları ve daha sonra problemsiz bir şekilde, sınır kontrolü bile olmayan Kosova'ya girdikleri yerler olarak kullanılmıştır. Tabii ki bu şekilde Kosova'ya giriş yapan yabancıların pasaportlarında sınır polisince vurulması gereken giriş damgası olmadığı için, yazarın görüştüğü 292 yabancı kadının yarısına yakını “illegal yollarla Kosova'ya giriş yapma” suçundan mahkemelerce sınır dışı edilmişlerdir. Af Örgütü'nün 2004'te açıkladığı raporda da UNMIK ve KFOR'un insan ticaretini körüklemesinin yanında, mağdurlara da suçlu (amnesty.ca, 2008) muamelesi yapmaktan geri durmadıklarını iddia etmesinin temelinde, uygulanan bu eski kanunların etkisi olmuştur.

Tarih boyunca sürekli çatışmaların ortasında kalan Kosova'nın 1991'de başlayan bağımsızlık mücadelesi 2008 yılında başarıyla son bulmuştur. Ancak bu süreçte etnik karışıklıkların ve katliamların yaşandığı ülke, 1999-2008 yılları arasında BM tarafından görevlendirilen ve yetkilendirilen UNMIK yönetimince idare edilmiştir. UNMIK yönetimi, yerel yöneticilerle koordineli bir şekilde devleti idare etmeye çalışmıştır. Bu süreçte demokratikleşme ve insan haklarının geliştirilmesi,

¹² Kosova'nın güneybatısından başlayıp, kuzey doğusuna kadar uzanan bu bölgeye “free buffer zone” denmiştir.

¹³ Daha önce UÇK adına askeri eğitimi bu bölgelerde almış, bölgeyi çok iyi bilen gençlerden pek çoğu NATO müdahalesinden sonra organize suç örgütlerinin içinde yer almışlardır.

normalleşme, kamu görevlilerinin yetiştirilmesi ve eğitimi gibi görevleri de AGİT yerine getirmiştir.

NATO müdahalesi ve ardından kurulan UNMIK yönetimi, ülkeye çok miktarda yabancı gelmesi sonucunu doğurmuş, bu da kadın ticaretini organize eden örgütlerin bölgedeki faaliyetlerini arttırmalarına sebep olmuştur. Uluslararası güç personeli, Kosova’da kadın ticareti suçunu tetiklemekle ve mağdurlarla ilişkiye girmeleri yasak olmasına rağmen, mağdurlarla ilişkiye girerek insanların mağduriyetlerini arttırmakla suçlanmışlardır. Uluslararası kuruluşlarda görev yapan personelin çok az bir kısmının fiilen kadın ticareti ile ilişkili suçlar işlemesine karşın genel olarak bakıldığında bu kuruluşların ve personelinin insan ticaretini arttırmaktan çok mücadele amaçlı yoğun çalışmalar yürüttükleri görülmüştür.

Organize suç örgütleri tarafından uluslararası kuruluşların personeli hedef alınarak Kosova’ya getirilen kadınların müşterileri, uluslararası kuruluş personelinin çok yerel halk olmuştur.

Kosova’da faaliyetlerini yürüten uluslararası kuruluşların her biri kendi görev alanı ile ilgili çalışmalar yürütmektedir. Ancak bazen yollar, kadın ticaretinde olduğu gibi kesişebilmektedir. Her bir uluslararası kuruluşun insan ticareti ile ilgili faaliyetleri vardır. Fakat bu kuruluşların ortak hareket etmesini sağlayacak bütünleştirici bir yapı yoktur. Kosova’da bir taraftan UNMIK yönetimi BM kuralları ile hareket ederken bir taraftan da yerel yöneticiler Eski Yugoslavya Kanunları ile çalışmaya devam etmişlerdir. Bu ikilem de insan ticareti konusunda bazı hayati yanlışların yapılmasına zemin hazırlamıştır. Kadın ticareti ile mücadelede Kosova’da veya dünyada başarılı olmanın yolu bütün uluslararası kuruluşları birleştirecek bütünleştirilmiş bir yapı oluşturmaktan geçmektedir.

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

1990'lı yıllarda, Sovyetler Birliği ve Yugoslavya'nın dağılması/parçalanması, Berlin Duvarı'nın yıkılarak Doğu ve Batı Almanya'nın birleşmesi ve bu gelişmelerin ardından Soğuk Savaş'ın sona ermesi bu ülkelerden dünyanın daha istikrarlı ve zengin diğer bölgelerine göçü arttırmıştır.

AB'nin üye sayısını arttırarak ortak para birimine geçmesi, üye ülkeler arasındaki sınır kontrollerini kaldırması, geniş bir alanda ekonomik olarak güçlü bir bölgenin oluşmasını sağlamıştır. Sınırlarından içeri bir kere girildiğinde istenilen ülkeye hiçbir sınır kontrolü olmaksızın gidilebilen bu bölge, insanların ilgisini çekmiştir. Bu sebeplerle, fakir ülkelere zengin ülkelere, doğudan batıya göç artmıştır.

Göç hareketleri bazen yasal, bazen de yasa dışı yollarla gerçekleşmiştir. Bu alandaki geniş pazarı keşfeden uluslararası organize suç şebekeleri de boş durmamış ve hızlı bir şekilde boşlukların yaşandığı yasadışı göç eylemlerine el atmışlardır. İnsan tacirlerinin ortaya çıkardığı bu yeni pazar, dünyada uyuşturucu ve silah kaçakçılığından sonra en çok kar getiren ve diğer suçlara göre riski en az suç türü olan insan ve özellikle de kadın ticaretinin gelişmesine zemin hazırlamıştır.

Çalışmanın içerisinde değişik bölümlerde de değinildiği gibi, uluslararası ve genelde organize suç örgütleri tarafından gerçekleştirilen kadın ticareti ile hiçbir ülkenin tek başına ve sadece kendi kurumları ile mücadele etmesi mümkün değildir. Bu suç türüyle mücadele için öncelikle devlet olarak kararlı davranmaya, daha sonra da uluslararası kuruluş ve STK'larla yoğun bir işbirliğine ihtiyaç vardır.

1990'lı yıllarda karşımıza çıkan bir diğer durum da etnik karışıklıklar ve büyük devletlerden ulus devletlere geçişin yaşanması olmuştur. Dünya haritasına yeniden şekil vermek için düğmeye basan süper güçler, etnik ayrılıkları körükleyerek, aynı topraklarda belki de yüzyıllardır sorunsuz birlikte yaşayan insanları birbirlerine kırdırmışlardır. Çıkan bu karışıklıkları durdurmak, yeniden barış temin ederek barışı korumak da, uluslar üstü veya uluslararası faaliyet gösteren kuruluşlarca gerçekleştirilmiş/gerçekleştirilmektedir.

Barışı kurmak veya barışı korumak amacıyla BM, AGİT, NATO, IOM, AB gibi uluslar üstü ve uluslararası kuruluşlar ile gönüllü olarak çalışan STK'lar gittikleri ülkelerde sorunları çözmeye çalışmışlardır.

Küreselleşmenin de etkisiyle küçülen dünyadaki barış ve huzuru, emniyet ve asayişi, demokrasiyi ve insan haklarını, gelişmeyi ve ihtiyaç sahiplerine yardım etmeyi kendine görev edinmiş birçok uluslararası ve uluslar üstü kuruluş ve STK'lar, günümüzde işbirliği ve koordineli olarak, sorunları çözme gayreti içinde olmalarına rağmen, Kosova örneğinde görüldüğü gibi başarılı olamamaktadırlar.

Karışıklık yaşanan bölgelerde barışı ve istikrarı sağlamak için görevlendirilen personelin, kriz öncesi ve kriz sonrası bu bölgelerde artan kadın ticareti olaylarını anlayabilmeleri ve yaşanan sosyoekonomik yapıyı da analiz etmeleri gerekmektedir. Uluslararası kuruluşlarca yeteri kadar eğitilmeyen ve bölgeye yabancı olan barış gücü personeli, sorunları çözemedikleri gibi özellikle kadın ticareti gibi uluslararası özelliği olan suç türlerini arttıran bir unsur olarak karışımıza çıkmaktadır. Bu bağlamda bu çalışmada, kadın ticareti konusu baz alınarak BM operasyonlarının etkililiği de sorgulanmıştır.

Dünyada 1999-2008 yılları arasında IOM tarafından tespit edilen insan ticareti mağduru sayısı, 12627 kişi, Kosova'da ise aynı yıllar arasındaki rakam 556 kişidir. Bu rakamlar, kadın ticaretinin gerçek boyutlarını ortaya koymaktan çok uzaktır. IOM yetkilileri ile yapılan görüşmelerde, insan ticareti alanında faaliyet gösteren başka yerel ve uluslararası kuruluşların da mağdurlarla ilgili çalışmalarının olduğu ve onların ellerindeki rakamların bu rakamların içinde olmadığı vurgulanmıştır. Bazı ülkelerin kadın ticareti konusuna yeteri kadar önem vermemesi de yine bu ülkelerle ilgili bilgilerin veri tabanına yansımamasına neden olmuştur.

Yapılan çalışmalarda her yıl yüz binlerce kadının cinsel sömürüye maruz kaldığı iddia edilmesine rağmen, resmi rakamlarda bu sayının binlerde kalması bir çelişkidir. Ancak sayıyı yüz binlerle ifade edenlerin sadece tahminde bulundukları, ellerinde resmi bir kayıt bulunmadığı da bir gerçektir.

IOM veri tabanındaki soruların bir kısmına mağdurların cevap vermemeleri, tablolarda bu bölümlerin bilinmeyen veya belli değil şeklinde ifade edilmesine neden olmuştur. IOM'nin yardımcı olduğu mağdurların psikolojik durumları ve yaşadıkları travmalar, bazılarının hiç beklemeden ülkelerine dönmek istemeleri ve kurtarılmış

olsalar bile organize suç örgütlerinden korkmaya devam etmeleri, bu soruların çalışmada cevapsız kalmasının sebepleri arasındadır.

Son on yılda etnik karışıklığın yaşandığı ve uluslararası müdahale ile normalleşmesine, demokratikleşmesine ve düzenin sağlanarak insanların problemsiz bir şekilde hayatlarına devam edebilmelerine yardım edilen bölgelerden birisi de Kosova'dır.

Başta Eski Yugoslavya'nın bir parçası iken, 17 Şubat 2008 tarihinde bağımsızlığını ilan ederek dünyanın en genç devleti haline gelen Kosova, 1999 yılından 2008 şubat ayına kadar BM, UNMIK teşkilatınca yönetilmiş ve bu esnada yüz bine yakın uluslararası kuruluş personeli bölgede görev yapmıştır.

Yerel halka göre çok iyi bir gelir seviyesi olan uluslararası kuruluşların personeli, özellikle gelir seviyelerinin çok iyi olmasından dolayı, Kosova'yı kadın ticareti yapan organize suç örgütleri için cazip bir yer haline getirmişlerdir. Ancak resmi rakamlara göre bu örgütler tarafından potansiyel müşteri olarak görülen uluslararası kuruluşların personelinin sadece % 4'ünün kadın ticareti mağdurları ile ilişkiye girdiği belirlenmiştir. Bahse konu personelin mağdurlarla organize örgütlerin beklentilerini karşılayacak oranda ilişkiye girmemeleri bu pazarı küçültmemiş, tam tersine yerel halkın bu pazara yönelmesini sağlamış ve uluslararası kuruluşların bölgede bulunması, dolaylı olarak kadın ticareti organizatörlerinin bölgedeki etkinliğini arttırmıştır.

Kosova'daki kadın ticareti ile mücadelede, bu bölgede görev yapan BM, AGİT, IOM, UNHCR ve STK'lar işbirliği içinde çalışmalarına rağmen, 1999-2008 yılları arasında, tespit edilen toplam mağdur sayısı, yukarıda da belirtildiği gibi sadece 556 kişidir. BM personeli hem genel suç türleriyle hem de kadın ticareti ile mücadelede yetersiz kalmış ve çok başarılı olamamıştır.

Kosova'da sorunun çözülmesini zorlaştıran nedenlerden biri de uluslararası polis gücü BM-CIVPOL personelinin yerel polis yetkileriyle, yerel polis gibi görev yapmasıdır. CIVPOL personelinin bölgeyi, insanları ve sosyo kültürel yapıyı tanınamaması, onları yerel halktan uzaklaştırmıştır. Polisin, en temel haber kaynağı olan halktan yeteri kadar bilgi alamaması, halkın güvenini tam olarak kazanamaması, sorunların çözümünü de zorlaştırmıştır. Aynı durumun etnik çatışmaların yaşandığı dünyanın diğer bölgelerindeki BM misyonları için de geçerli olduğu söylenebilir.

Hatta yerel halk Kosova’da, BM için Birleşmiş Milletler (United Nations) yerine “United Nothing”, (birleşmiş hiçbirşey) ve AGİT için Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı (Organization for Security and Cooperation in Europe) yerine “Organization for Spreading Chaos in Europe”, (Avrupa’da kaosu yayma teşkilatı) ifadelerini kullanarak uluslararası görev güçlerine ve bu misyonlara güvenmediklerini ortaya koymuşlardır.

Uluslararası kuruluşların formel yapıları ve sosyal alanda yeteri kadar çalışma yapmamaları, misyonlarda toplum hayatına yön verememeleri, sosyal bir problem olan kadınların cinsel amaçlı sömürüleri ile mücadelede yetersiz kalmalarına neden olmaktadır.

Kosova’da ve dünyanın tüm bölgelerinde insan ticareti ile mücadele etme konusundaki değerlendirmeler ışığında önerileri şu şekilde sıralayabiliriz:

1. Talebi ortadan kaldırmak veya azaltmak: Tüm hakları ellerinden alınmış, insan onuruna yakışmayan ortamlarda barınmak ve yaşamak zorunda bırakılan, her türlü baskı ve şiddete açık bu kadınlara erkeklerin gitmelerini önleyici tedbirlere ihtiyaç vardır. Talep iki şekilde ortadan kaldırılabilir:

A. Yasal düzenlemeler: Mağdurlarla cinsel ilişkiye giren erkeğe ceza verilmesi sağlanabilir. Kadın, baskı altında olduğu için çoğu zaman kendisine gelen erkeğe, zorla fuhşa sürüklendiğini söyleyememektedir. Bu da gerçekte, erkeğin kadınlara rızası dışında ilişkiye girmesini, yani tecavüz suçunu oluşturmaktadır.

Bu konuda en çarpıcı örnek İsveç ve Finlandiya’nın uygulamalarıdır. İsveç ve Finlandiya dışında hiçbir ülkede konuya erkeğin cezalandırılması açısından bakılmamıştır. İsveç’te 1999, Finlandiya’da da 2003 yılından beri fuhuş yasaktır. Fuhuş olaylarında mağdur olan kadınlar değil, o kadınlarla ilişkiye giren erkekler cezalandırılmaktadır. Aynı uygulamaya geçmek için Norveç ve İngiltere’de de çalışmalar devam etmektedir. İsveç’te fuhuşa karışan erkek, 6 aya kadar hapis cezası ile cezalandırılmaktadır (Claude, 2007). Eğer erkek suçunu kabul ederse, hapis cezası para cezasına çevrilmektedir. Yapılan bir diğer uygulama da, bu suçu işleyen erkeğin evine posta yoluyla bilgi verilmesidir. Bu yolla erkeğin ailesinin de konudan haberdar olması sağlanmaktadır (turkhuksitesi.com, 2008). Fuhuş olaylarını ciddi oranda azalttığı söylenen bu uygulama, uluslararası bir sorun olan kadın ticaretinin

önlenmesinde etkili rol oynadığına göre sadece feministlerin (Koç, 2005) değil tüm insanların takdir etmesi ve desteklemesi gereken bir uygulama olarak görülmelidir.

Ancak, konuya Türkiye ve Türk insanın yapısı hesaba katılarak bakıldığında farklı bir durum ortaya çıkmaktadır. IOM Türkiye Ofisi tarafından yapılan çalışmada, insan ticareti mağdurlarını kurtarmaya yönelik oluşturulan 157 yardım hattı telefonunu arayarak, mağdurların kurtarılmasını sağlayanların büyük bir çoğunluğunun müşteriler olduğu belirlenmiştir. Ya kendi cep telefonlarını mağdurlara vermek suretiyle veya direkt yardım hattını arayarak mağdurların kurtarılması sağlanmaktadır. Dünyanın başka hiçbir ülkesinde böyle bir durumla karşılaşmadığını vurgulayan IOM yetkilileri, İsveç modelinin Türkiye’de uygulanması durumunda mağdurların 157 yardım hattı ile kurtarılma oranlarında büyük bir düşüş yaşanacağını ifade etmişlerdir (Ersoy, 2008).

B. Eğitim: Tüm dünyaya yayılmış bir şekilde, senede 600–700 bin insanın etkilendiği insan ticareti suç türü ile ilgili her kesimin bilgilendirilmesi ve eğitilmesi, insan ticaretini azaltacaktır. Eğitim konusunu, hem okulda bilinçlendirme eğitimi hem de bu suçla mücadele eden birimlerde görev yapanların hizmet içi eğitimi olarak düşünmek ve uygulamak gerekmektedir.

İnsan ticareti suçu ile mücadele etmekle görevli Asayiş veya Yabancılar Şubelerinde çalışan personel haricindeki güvenlik kuvvetlerine mensup personel bile bu suç türü ile ilgili yeterli bilgi sahibi değildir. Kosova’da insan ticareti ile mücadelede görevli birimde çalışırken bu konudaki eksikliği en çok hissedenlerden biri de bu çalışmanın yazarıdır. Birçok operasyonda bizzat bulunmasına, pek çok yabancı kadınla mülakatlar yapmasına, bir kısım mağduru da tacirlerin elinden kurtarmasına rağmen, misyondan döndükten 5 yıl sonra, 2006 yılında seyrettiği Amerikan yapımı, “*Human Trafficking*” filmi¹⁴ yazarda büyük bir pişmanlığa sebep olmuştur. Filmı seyrettikten sonra, hiçbir ön eğitim almadan, kadın ticaretinin ne olduğunu tam olarak bilmeden, yaklaşık bir yıl çalıştığı bu birimde çok daha fazla mağdura ulaşılabilceğı, daha fazla mağdurların tacirlerin elinden kurtarılabilceğinin farkına varılmıştır.

Yukarıda sayılan nedenlerle eğitim çok önemlidir. Hem bu suçla mücadele eden özel birimlerde çalışan, hem de diğer güvenlik güçleri personeli, hâkimler,

¹⁴ Sinema filmi “Human Trafficking”, Yönetmen, Christian Duguay, 2005.

savcılar ve sokaktaki vatandaş dahil her kesimin bu konuda bilinçlendirilmesi, eğitilmesi gerekmektedir.

Özellikle aldıkları yüksek maaşlarla misyonlarda barışı korumak ve kollamak için görevlendirilen ve insan tacirlerinin potansiyel müşteri olarak gördükleri personelin çok iyi eğitilmesi ve bilgilendirilmesi gerekmektedir. BM Barışı Koruma Operasyonları Birimi'nin 2004 yılında yayınladığı İnsan Ticareti ile Mücadele Politika Belgesi'nde de bu konu özellikle vurgulanmıştır.

2. Farkındalığın Arttırılması: Kadın ticareti kavramının etkileri ve sonuçları konusunda verilecek geniş çaplı bir eğitimin yanında, hem hedef grupta olan kadınların hem de para karşılığı kadınlarla birlikte olan ve cinsel istismara sebep olan erkeklerin bilinçlendirilmesinin de suçu azaltacağı değerlendirilmektedir. Eğitim konusunda bahsedilen “*Human Trafficking*” gibi sinema filmleri ve yapılacak kısa metrajlı konulu filmler sayesinde insanlar bu konuda bilinçlendirilmeli ve mağdurların katlanmak zorunda bırakıldığı eziyet ve işkenceler ile organize suç şebekelerinin ağından kurtulmanın imkânsızlığı vurgulanmalıdır. En önemli insan hakları ihlallerine neden olan insan ticareti suçunun aslında bir insanlık suçu olduğu insanların vicdanlarına kazınmalıdır.

3. Ulusal Kurumlar Arası ve Uluslararası İşbirliği: Sınır aşan ve uluslararası organize suç örgütlerince yürütülen kadın ticareti faaliyetleri, ülkelerin sadece güvenlik kuvvetlerinin tek başına üstesinden gelebilecekleri bir suç türü değildir.

Suçun sınır aşan özelliğinden dolayı, ulusal bazda yapılacak koordine ve işbirliği de yeterli değildir. İnsan ticareti alanında faaliyet gösteren BM, AGİT, IOM, UNHCR, NATO, EUROPOL, INTERPOL gibi uluslararası kuruluşlar ile de yakın bir işbirliğine ve bütünleştirilmiş bir yapıya ihtiyaç vardır. Bu işbirliği ve koordine sayesinde kaynak ülkeden başlayıp hedef ülkeye kadar uzanan yolda alınacak tedbirler ve atılacak adımlar daha kolay atılabilir ve suçun önlenmesine yönelik daha radikal ve köklü uygulamalar hayata geçirilebilir. Ancak çok kurumlu çalışmanın zorluklarını da hesaba katmak gerekmektedir.

Çok kurumlu yaklaşımda başarılı olmak için esneklik, güçlü bir liderlik, iyi ve dürüst bir iletişim ve ortak amaçları elde etme konusunda taahhüt gerekmektedir. İngiltere İnsan Ticareti ile Mücadele Birim şefi Kinsella, İngiltere’de uygulanan bu

çok kurumlu yaklaşımın, medyanın da yardımıyla ortak bir gündem oluşturularak başarıya ulaştığını vurgulamıştır (Kinsella, 2008).

Kosova’da da çok kurumlu yaklaşımın gereği olarak ulusal bazda ülkenin polisi, askeri, gümrük, yargı, sağlık işlerini yürüten resmi devlet dairelerinin memurları ile yerel STK’lar, kadın ticareti ile mücadelede işbirliğinin gerekliliği konusunda bilgilendirilmeli, uluslararası ve ulusal kurumların birlikte mücadele faaliyetlerini yürütmelerini sağlayacak bütünleştirilmiş programlar uygulanmalıdır.

Türkiye’de de bu konuda önemli bir adım atılmıştır. 2002 yılında Dışişleri Bakanlığı koordinesinde “İnsan Ticareti ile Mücadele Ulusal Görev Gücü” oluşturulmuş ve bu Görev Gücü tarafından hazırlanıp Başbakanlıkça onaylanan “İnsan Ticareti ile Mücadele Eylem Planının” uygulanması başarı ile tamamlanmıştır (Dışişleri Bakanlığı, 2006:11). Görev Gücü ve Eylem Planının temelinde de ulusal ve uluslararası anlamda ilgili kurumları bir araya getirmek ve koordine ve koordinasyon içinde insan ticareti ile mücadele etmek prensibi vardır.

4. Kaynak Ülkelerdeki Göçün Önlenmesi: İnsan ticaretine konu olan mağdurların ülkelerinde yaşadıkları sıkıntılar ve özellikle ekonomik problemler onları kadın tacirlerinin tuzaklarına düşürmektedir. 2006 yılında tüm dünyada, sadece askeri harcamalara ayrılan paranın 1.232 milyar Amerikan Doları olduğu daha önce belirtilmişti (un.org., 2008). Bu para, ekonomik sıkıntı çeken ülkelerin ekonomilerini ayağa kaldırmaya, onları geliştirmeye harcansa, herhalde dünya, kavgaların olmadığı, insanların ayda kazanacakları 250–300 Dolar için vücutlarını satmak zorunda kalmadıkları bir yer haline gelirdi.

Yukarıda dört ana başlık halinde verilen önerilerden bazılarının icra edilmesi zor ve hatta imkânsız olduğu değerlendirilebilir. Ancak, insan tacirlerinin uyguladığı akıl almaz yöntem ve tuzaklar, insanları kolaylıkla mağdur ve hatta hayatlarından edebilmektedir. Devletlerin de bu insanlık ayıbı suç türü ile mücadelede imkânsız başarıma azim ve kararlılığı ile hareket etmeleri ve konuyu, uzun tartışmaların yaşandığı panel ve konferanslar ile uygulanmayan yazılı belgelere havale etmenin yanı sıra, sorunu kökünden çözmek için radikal ve kararlı somut adımların bir an önce atılması gerekmektedir.

KAYNAKÇA

- Allred, Keith J., (2006), “İnsan Ticareti ile Mücadele”, NATO Dergisi. <http://www.nato.int/docu/review/2006/issue2/turkish/analysis.html>, (erişim tarihi: 04.04.2008).
- Alpkaya, Gökçen, (1999), “Nato Müdahalesi Üzerine” Tartışma Metinleri, <http://80.251.40.59/politics.ankara.edu.tr/alkaya/kosova.htm>, (erişim tarihi: 20.12.2006).
- amfar.org, (2007), (<http://www.amfar.org/cgi-bin/iowa/index.html>, erişim tarihi: 11.10.2007).
- amnesty.ca, (2008), (http://www.amnesty.ca/take_action/actions/kosovo_trafficked_women.php, erişim tarihi: 03.03.2008).
- Aronowitz, Alexis A., (2005), “Trafficking in Human Beings: A Challenge to Governments and Non-Governmental Organizations Around the World”, Mangai Natarjan (Ed), *Introduction to International Criminal Justice*, New York:Mc Graw Hill Custom Publishing, pp.309-316.
- Arslan, Çetin ve Azizağaoğlu, Bahattin (2004), *Yeni Türk Ceza Kanunu Şerhi*, Ankara:Asil Yayınları.
- avrupa.info.tr,(2008), (http://www.avrupa.info.tr/Bir_Bakista_AB/BirBakistaAvrupaBirligi.html, erişim tarihi: 03.03.2008).
- Bahar, Halil İbrahim, (2006), “Mağdur Bilimi, Mağduriyetin Etkisi ve Mağduriyete Yönelik Çalışmalar”, Halil İbrahim Bahar (Der.), *Suç Mağdurları*, Ankara:Adalet Yayınevi, ss.1-20.
- Balzer, Anthony J., (1996), “International Police Cooperation: Opportunities and Obstacles”, *National Criminal Justice Reference Service*, Washington D.C.: National Institute of Justice.
- Barnard, Marina A., (1993), “Violence and Vulnerability: Conditions of Work for Streetworking Prostitutes”, *Sociology of Health and Illness*, No:15, pp.683-705.
- Barry, Kathleen, (1984), *Female Sexual Slavery*, New York:NYU Pres.

Başak, Cengiz, (2000), “The Collapse of Law and Order and Peacekeepers as Police”, *Polis Bilimleri Dergisi*, C.2, S.5-6, (Sonbahar/Kış), ss. 37-52.

Başak, Cengiz, (2006), “Uluslararası Suçların Mağdurları ve Uluslararası Kurumlar”, Halil İbrahim Bahar (Der.), *Suç Mağdurları*, Ankara:Adalet Yayınevi, ss.333-351.

Başlar, Kemal, (2005), *Uluslararası Hukukta Hükümet Dışı Kuruluşlar, Vestfalya Sonrası Süreçte Küresel Sivil Toplum*, Ankara:Nobel Yayınları.

belgium.iom.int, (2008), (www.belgium.iom.int/CardsRegional2002/PDF/Renza%20TOVAZZI.pdf, erişim tarihi: 08.03.2008).

Bolat, Gürbüz, (2005), *Dünyada ve Türkiye’de İnsan Ticareti*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara:Polis Akademisi, Güvenlik Bilimleri Enstitüsü.

CAHTEH (Ad Hoc Committee on Action against Trafficking in Human Beings), (2005), *İnsan Ticaretine Karşı Avrupa Konseyi Geçici Komitesinin Hazırladığı Sözleşme*, Warsaw.

Claude, Kajsa, (2007), “Sweden battles human trafficking”, http://www.sweden.se/templates/cs/Article_17927.aspx, (erişim tarihi:01.02.2008).

cnnturk.com, (2008), (http://www.cnnturk.com/DUNYA/haber_detay.asp?PID=319&haberID=429252, erişim tarihi: 03.03.2008).

countertrafficking.org, (2008), (www.countertrafficking.org/tr/iom_tr, erişim tarihi: 05.03.2008).

Cvetkovska, Biljana Vankovska, (1999), “Between Preventive Diplomacy and Conflict Resolution: The Macedonian Perspective on the Kosovo Crisis”, <http://jurist.law.pitt.edu/biljana.htm>, (erişim tarihi:08.10.2007).

Çiçekli, Bülent, (2006), “Yasadışı Göç, İnsan Kaçakçılığı ve İnsan Ticareti İle Mücadele ve Türkiye”, Halil İbrahim Bahar (Der.), *Suç Mağdurları*, Ankara: Adalet Yayınevi, ss.317-332.

DEA (Drug Enforcement Administration), (2002), “Transnational Policing: A Practical Approach for the Future”, www.usd.oj.gov/dea/pubs/intel/02014/02014.htm, (erişim tarihi:04.04.2008).

Dedeoğlu, Beril, (2003), *Uluslararası Güvenlik ve Strateji*, İstanbul:Derin Yayınları.

Demleitner, Nora V., (2001), “The law a crossroads: The construction of migrant women trafficked into prostitution”, in D. Kyle and R. Koslowski (Ed.), *Global Human Smuggling*, Baltimore:The John Hopkins University Press, pp.257-293.

daccessdds.un.org,(2008),(<http://daccessdds.un.org/doc/UNDOC/GEN/N99/172/89/PDF/N9917289.pdf?OpenElement>, erişim tarihi:04.04.2008).

Dışişleri Bakanlığı, (2006), *2006 Yılı Türkiye İnsan Ticareti ile Mücadele Raporu*, Ankara:Dışişleri Bakanlığı Yayınları.

DPKO (United Nations Department of Peacekeeping Operations), (2004), *Human Trafficking and United Nations Peacekeeping-DPKO Policy Paper*, New York:UN.

EGM (Emniyet Genel Müdürlüğü), (2003), *Emniyet Genel Müdürlüğü tarafından Tüm İl Emniyet Müdürlüklerine hitaben yayımlanan 24 Ekim 2003 tarih ve 190639 sayılı emir yazı*. Ankara: EGM Arşiv ve Dökümantasyon Dairesi Başkanlığı.

EGM (Emniyet Genel Müdürlüğü), (2006), *İnsan Ticareti ile Mücadele Rehberi*, Ankara:EGM Basımevi.

Engel, Salo ve B.A.Metall, (1964), *Law, State and International Legal Order*, Knoxville: The University of Tennessee Pres.

epp.eurostat.ec, (2008), (http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_OFFPUB/KS-SF-08-081/EN/KS-SF-08-081-EN.PDF, erişim tarihi: 15.07.2008).

Erder, Sema ve Kaska, Semlin, (2003), *Irregular Migration and Trafficking in Women:The Case of Turkey*, Geneva: IOM.

Ersoy, Meltem Ersan, (2008), “IOM Counter Trafficking Briefing” başlıklı sunu, *Sınır Ötesi Suçlarla Mücadelede Uluslararası İşbirliği Projesi, İnsan Ticareti/Göçmen Kaçakçılığı Çalıştayı*, 04-06 Şubat 2008 Bilkent Otel, Ankara.

europa.eu, (2008), (http://europa.eu/abc/panorama/index_en.htm, erişim tarihi: 04.03.2008).

Giddens, Anthony, (1991), *Modernity and Self Identity*, California:Stanford University Pres.

Göksu, Turku, (2003), “Göç ve Türkiye’nin Güvenliği”, Tülin İçli ve Fatih Karaosmanoğlu (Der.), *Uluslararası Polislik ve İç Güvenlik*, Ankara:Nobel Yayın Dağıtım, ss.259-287.

Gözen, Ramazan, (2004), *Uluslararası İlişkiler Sonrası Çoğulculuk, Küreselleşme ve 11 Eylül*, İstanbul:Alfa Yayıncılık.

Gutu, Daniela, (2007), *Regional Legal Best Practices Handbook in Assistance to Victims of Trafficking in Human Beings*, Chisnau:Center for Prevention of Trafficking in Women.

Hansson, Malin, (2001), *Trafficking in Women and Children in Asia and Europa: A Background Presentation of the Problems Involved and the Initiatives Taken*, Ministry for Foreign Affairs, Sweden:Department for Asia and the Pasific.

Hughes, Donna, (2000), “The ‘Natasha Trade’ The Transnational Shadow Market of Trafficking in Women”, *Journal of International Affairs*, (Spring), pp.625.

Hughes, Donna, (2005), “Best Practices to Address the Demand Side of Sex Trafficking”, http://www.uri.edu/artsci/wms/hughes/demand_sex_trafficking.pdf, (erişim tarihi:11.02.2008).

Hughes, Donna, (2007), “The Demand Side of Sex Trafficking” başlıklı sunu, *Central Asia Sharing Experiences and Prospects-Tenth Conference*, 12-15 Eylül 2007 ODTÜ yerleşkesi, Ankara.

Hunzinger, Laurance ve Coffey, P. Sumner, (2003), *First Annual Report on Victims of Trafficking in South Eastern Europe*, Serbia:CTRCP Publishing.

IOM (International Organization for Migration), (1999), *Traffickers Make Money Through Humanitarian Crises*, Geneva: IOM Publishing.

IOM (International Organization for Migration), (2000), *Trafficking in Women and Children from the Kyrgyz Republic*, Geneva: IOM Publishing.

IOM (International Organization for Migration), (2002), *II. Research Report on Third Country National Trafficking Victims in Albania: Inter-Agency Referral System (IARS) Project for Return and Reintegration Assistance to Victims of Trafficking*, Geneva:IOM Publishing.

IOM (International Organization for Migration), (2005), *World Migration Report 2005*, Geneva:IOM Publishing.

IOM (International Organization for Migration), (2008), *Counter Trafficking Database*, Geneva:IOM Publishing.

IOM Kosova Ofisi, (2008), *Counter Trafficking Database*, Prishtina:IOM.

iom.int, (2008), (www.iom.int, erişim tarihi: 05.03.2008).

Joseph, Janice, (2005), “Trafficking of Women for Sexual Slavery”, Recep Gültekin, Yusuf Ziya Özcan ve diğerleri (Der.), *İstanbul Conference on Democracy&Global Security 2005*, Ankara:EGM Yayınları, ss.59-71.

Junger, Sebastian, (2002), “Slaves of the Brothels”, *Vanity Fair*, (June), pp.70-75, pp.120-124.

Karaosmanoğlu, Fatih, (2000), *Human Rights the OSCE Process: Law and Foreign Policy, The Case of Turkey*, Ankara:Nobel Yayın Dağıtım.

Kartush, Angalika, (2001), *Reference Guide for Anti-trafficking Legislative Review*, Vienna: OSCE.

Kelly, Elizabeth, (2002), *Journeys of Jeopardy:A Review of Research on Trafficking in Women and Children in Europe*, Geneva:IOM Publishing.

Kelly, Liz, (2000), *GYU Rehberi, Kadınlara ve Çocuklara Yönelik Şiddete Karşı Polislikte Görüş, Yenilik ve Uzmanlık*, (Çev: Avrupa Konseyi personeline çeviri yapılmıştır), Londra:Avrupa Konseyi Yayınları.

Kelly, Liz ve L. Regan, (2000), “Stopping Traffic: Exploring the Extent of and Responses to Trafficking in Women for Exploitation in the UK”, *Police Research Series-Paper:125*, (May), pp.17-44.

Kinsella, Nick, (2008), “Önemli Konular” başlıklı sunu, *Sınır Ötesi Suçlarla Mücadelede Uluslararası İşbirliği Projesi, İnsan Ticareti/Göçmen Kaçakçılığı Çalıştayı*, 04-06 Şubat 2008 Bilkent Otel, Ankara.

Koç, Handan, (2005), “Fuhuş İsveç’te Yasak Türkiye’de Serbest”,
<http://eski.bianet.org/2005/11/18/70371.htm>, (erişim tarihi: 26.08.2008).

kosovopolic.com, (2008), (www.kosovopolic.com, erişim tarihi: 05.04.2008).

Laçiner, Sedat; Özcan, Mehmet ve Bal, İhsan, (2004), *Türkiyeli Avrupa*, Ankara: USAK Yayınları.

La Strada, (2005), “Trafficking in Human Beings in Central Europe”,
http://www.strada.cz/download/files/publikace/trafficking_CE.pdf,
(erişim tarihi:06.10.2005).

Mancini, Jean-Gabriel, (1973), *Kadın Ticareti*, (Çev. Samih Tiryakioğlu), İstanbul:Varlık Yayınevi.

Mc.Keganey, N. ve Barnard, M., (1996), *Sex Work on The Streets:Prostitutes and Their Clients*, Buchingham:GB, Open University Pres.

Muenzel, Frank, (1999), “What Does Public International Law Have to Say About Kosovar Independence?”,
<http://jurist.law.pitt.edu/simop.htm>, (erişim tarihi: 03.03.2008).

nato.int, (2008), (www.nato.int/issues/trafficking/practice.html, erişim tarihi: 05.03.2008).

nedirvekimdir.com, (2008), (<http://www.nedirvekimdir.com/tarih/birlesmis-milletler-teskilati-nedir.html>, erişim tarihi: 03.03.2008).

news.bbc.co.uk, (2008), (http://news.bbc.co.uk/nolpda/ukfs_news/hi/newsid_3686000/3686173.stm, erişim tarihi: 03.03.2008).

osce.org, (2007), (www.osce.org/press_rel/2003/pdf_documents/07-3447-pc1.pdf erişim tarihi: 14.10.2007).

Özcan, Mehmet, (2005), “Avrupa Anayasası’nın ‘Özgürlük, Güvenlik ve Adalet’ Alanında Getirdiği Değişiklikler”, *Polis Bilimleri Dergisi*, C.7, S.1, ss.59-75.

Özcan, Mehmet, (2008), “AB Ceza Adalet Sisteminde Göçmen Kaçakçılığı ve İnsan Ticareti”, *Ceza Adalet Sisteminde Suçla Mücadelede Yeni Yaklaşımlar Projesi: Göçmen Kaçakçılığı ve İnsan Ticareti Semineri Notları*, 18 Nisan 2008 Shereton Voyager Hotel, Antalya.

Palermo Protokolü, (2000), (<http://www.un.org>, erişim tarihi:02.02.2008).

Phinney, Alison, (2000), “Trafficking of Women and Children for Sexual Exploitation in the Americas”,
www.paho.org/English/ADGE/TraffickingPaper.pdf, (erişim tarihi:18.07.2008).

Picarelli, John T., (2002), *Trafficking, Slavery, and Peacekeeping: The Need for a Comprehensive Training Program*, Turin:U.N. Interregional Crime and Justice Research Institute.

Ripperger, Sabine, (2008), “Europe Reconsiders Prostitution as Sex Trafficking Booms”,
<http://www.humantrafficking.org/updates/773>, (erişim tarihi:15.05.2008).

Ruşiti, Burbuçe, (Muhabir), (2004 Haziran 10), NTV Haberleri, [Televizyon yayını], Kosova.

Sabah, (2008), “İşkence Yapılarak Fuhuşa Zorlandılar”,
www.sabah.com.tr/2008/03/25/haber,B8EF6636793642BEB3EDF09C649ECF60.html, (erişim tarihi:25.03.2008).

Salt, John ve Hogart, Jennifer, (2000), *Migrant Trafficking and Human Smuggling in Europe*, Geneva:IOM Research and Publication Unit.

Sever, Hanifi ve Arslan, Salih, (2008), *İnsan Borsası*, Ankara:Adalet Yayınevi.

Shelley, Louise, (2003), “Trafficking in women: The business model approach”, *The Brown Journal of World Affairs*, Vol.X, No.1, pp 119-131.

Solakhyan, Marina, (2007), *Trafficking of Women. Promoting International Human Rights Norms Through Prevention, Protection and Prosecution (Three Press) in Armenia*, Unpublished Master Thesis in Ohio University.

State Department Report, (2007), *Annual Report for 2007*, Publication 11407, Office of the Under Secretary for Democracy and Global Affairs and Bureau of Public Affairs, Washington. (Revised June 2007).

stopvaw.org, (2008), (www.stopvaw.org/UN_Peacekeeping_Missions.html), erişim tarihi:05.04.2008).

Sulaimanova, Saltanat, (2004), “Migration Trends in Central Asia and The Case of Trafficking of Women”, Daniel Burghart&Theresa Sabonis-Helf (Ed.), *Tracks of Tamerlane:Central Asia's Path to The 21st Century*, Washington DC.: NDU, pp.377-400.

Şen, Y. Furkan, (2006), *Dünya ve Türkiye Perspektifinden Göçmen Kaçakçılığı, İnsan Ticareti, Organ-Doku Ticareti*, Ankara:TADOC Yayınları.

tbmm.gov.tr, (2005), (www.tbmm.gov.tr/agitpa/sil3/osce/www.osce.at/osze/agit.html), erişim tarihi:15.11.2005).

TCK (Türk Ceza Kanunu), (2007), *Yeni Türk Ceza Kanunu*, Ankara:Seçkin Yayıncılık.

Tritaki, Panagiota, (2003), *Peacekeepers and Sex Trafficking: Supply and Demand in the Aftermath of the Kosovo Conflict*, Athens:Greece.

turkhukuksitesi.com, (2008), (<http://www.turkhukuksitesi.com/showthread.php?t=18633>), erişim tarihi: 02.08.2008).

un.org, (2008), (www.un.org/Depts/dpko/dpko), erişim tarihi: 04.04.2008).

UNMIK (United Nations Interim Administration Mission to Kosovo), (2004), *Combating Human Trafficking in Kosovo Strategy & Commitment*, Kosovo: UN.

unmikonline.org, (2008), (<http://www.unmikonline.org/intro.htm>), erişim tarihi: 07.03.2008).

unodc.org, (2008), (http://www.unodc.org/unodc/en/crime_cicp_signatures_convention.html), erişim tarihi: 05.05.2008).

UN Toolkit, (2006), *UNODC Toolkit to Combat Trafficking in Person*, New York: UN.

Ward, Olivia, (2000), “Post-war Kosovo the latest hotspot for sexual slavery”, <http://www.converge.org.nz/pma/sslav.htm>, (erişim tarihi:05.03.2008).

Yıldırım, Ali ve Şimşek, Hasan, (2005), *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*, Ankara:Seçkin Yayıncılık.

Yücel, Zeynep, (2008), “Avrupa Birliği’nin Genişleme Politikasının Güvenlik Boyutu”, *Uluslararası Hukuk ve Politika Dergisi*, C.4, S.13, ss.37-54.

Zimmerman, Cathy, (2003), *The health risk and consequences of trafficking in women and adolescents: Findings from a European study*, London:London School of Hygien and Tropical Medicine.